

TURİZM

İNŞAAT
KENTSEL HİZMETLER
İNSAN VE TOPLUM
YEREL EKONOMİK
GELİŞME PROGRAMI

KÜTAHYA

ULAŞIM
2015-2017

SANAYİ

K Ü T A H Y A
YEREL EKONOMİK
GELİŞME PROGRAMI

(TURİZM, SANAYİ, ULAŞIM)

2 0 1 5 - 2 0 1 7

İÇİNDEKİLER

06	GİRİŞ	68	AFET YÖNETİMİ
09	MEVCUT DURUM	73	KENTSEL HİZMETLER
09	GENEL SOSYOEKONOMİK GÖRÜNÜM	76	İNSAN VE TOPLUM
38	SANAYİ	86	ENERJİ
44	TARIM	92	ULAŞIM
49	TURİZM	107	TEMEL POLİTİKALAR
56	MADEN	111	EYLEM PLANI
63	ÇEVRE		

A. GİRİŞ

2014-2023 Bölge Planında TR33 Bölgesinin vizyonu “ekolojik dengeyi gözetken, bilgi temelli ekonomisi ile katma değer yaratan, rekabet gücü ve yaşam kalitesi artan, dengeli büyüyen, gelişen ve öğrenen bölge” olarak belirlenmiştir. Planda ilk olarak, belirlenen vizyona nasıl ulaşılabilirliğine dair farklı senaryolar geliştirilmiş ve farklı gelişme modelleri kullanılarak senaryo sonuçları hakkında öngörülerde bulunulmuştur.

Geliştirilen senaryolar içinden ulusal hedefler ve vizyon doğrultusunda en uygun senaryo merkez-çevre modelinden yola çıkarak Bölgedeki hâlihazırda gelişmiş ve gelişme potansiyeli yüksek yerleşim yerlerini büyüme merkezleri olarak tasarlayan, çevre yerleşkelerin de bu merkezlerin çekiminde büyüyeceğini öngören senaryo olarak belirlenmiştir. Söz konusu senaryoda yaratılacak büyüme merkezleri sanayi yatırımları başta olmak üzere yüksek-katma değerli üretim odakları olarak kurgulanmaktadır. Belirlenen senaryo doğrultusunda ortaya hedefler Bölge için 4 ana amaç belirlenmiştir:

- Daha rekabetçi bir ekonomik yapı yaratmak
- Yaşam kalitesini arttırmak
- Bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak
- Dengeli mekânsal organizasyon oluşturmak

Belirlenen senaryo ve amaçlar doğrultusunda, merkez-çevre modeli kullanılarak büyüme merkezleri yaratılacaktır. Büyüme merkezleri ile az gelişmiş yerleşim merkezleri arasındaki sosyoekonomik ilişkiler ve altyapı bağlantılarının artırılmasıyla kaynakların daha etkin yönlendirilmesi ve odaklanması mümkün kılınacak; bu sayede merkezler yaşam memnuniyeti açısından daha cazip hale gelecektir. Kalifiye nüfus başta olmak üzere Bölge dışına göç azaltılacak, Bölge içinden ve dışından büyüme merkezlerine beşeri hareketlilik sağlanacak, desentralizasyon politikalarının da etkisiyle çekilecek ulusal ve uluslararası yatırımlar sayesinde sanayi sektöründe ölçek, çeşitlilik ve katma değer sağlanacaktır.

Sanayi sektörünün gelişimi, ihtiyaç duyulan ekonomik dönüşümün ilk adımı olarak kurgulanmaktadır. Söz konusu dönüşüm, tarım sektöründeki işgücünün tarım dışı sektörlere kaymasını mümkün kılacak; bu durum tarımdaki yapısal ölçek sıkıntılarının giderilmesi profesyonel tarıma geçiş için fırsat yaratacaktır. Orta ve uzun vadede, kalifiye işgücü ve uygulanacak sosyal politikaların da katkısıyla, düşük ve orta teknoloji sanayi sektörlerinden yüksek katma değerli sektörlerle dönüşüm hedeflenmektedir. Sanayi ve tarımda katma değeri arttıran yapısal dönüşümlerin sonucu olarak, hizmet sektörünün de gelişmesinin önü açılacak, belirli merkezlerde sanayiden hizmetler sektörüne dönüşüm başlatılabilecektir. Bölge içi gelişmişlik farklılıkları izlenen uzmanlaşma ve entegrasyon politikaları ile azaltılacak, farklı sektörlerde işbirliği içerisinde olan ve birbirini tamamlayan alt bölgeler ortaya çıkacaktır.

Söz konusu öngörülerin hayata geçirilebilmesi ve hedeflere ulaşılabilmesi için Bölgesel düzeyde farklı müdahale alanlarına ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu müdahale alanları Planda “gelişme eksenleri” olarak tanımlanmış olup, toplamda 10 gelişme ekseninde bulunmaktadır:

- Sanayi
- Maden
- Tarım
- Turizm
- Afet Yönetimi
- Çevre
- Kentsel Hizmetler
- Ulaşım
- Enerji
- İnsan ve Toplum

TR33 Bölgesi 2014-2023 Bölge Planında, söz konusu eksenlerin her biri için öncelikler ve tedbirler belirlenmiştir. Ancak Bölge Planının ölçeği gereği, söz konusu öncelik ve tedbirler eylem planına dönüştürülmemiştir. Bölge Planı'nın uygulanma düzeyinin artırılması ve kurumlar arası koordinasyonun etkin şekilde sağlanabilmesi için daha alt ölçeklerde operasyonel programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Yerel Ekonomik Gelişme Programları (YEGEP), bu ihtiyaca cevap verebilmek adına hazırlanmış il düzeyli çok sayıda kurumun işbirliği içerisinde yürütmesi gereken programlardır.

Programlar 2015 – 2017 dönemi için hazırlanmış olup, Bölge için katalizör durumunda bulunan, kısa vadede etkili müdahale yapmanın mümkün olduğu, öncelikli sektörler olan sanayi, turizm ve ulaşım sektörlerini kapsamaktadır. Bununla birlikte, Bölge Planının istenilen düzeyde uygulanabilmesi için, YEGEP'le entegre şekilde Plan'da yer verilen diğer eksenlere ilişkin politikaların da hayata geçirilmesine ihtiyaç duyulacağından YEGEP'in Plan'dan bağımsız bir çalışma olarak değil, öncelikli uygulanması gereken projeleri ortaya koyan ve paydaşları bu doğrultuda yönlendiren bir yol haritası olarak değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Kütahya YEGEP'te, ilk olarak ilin farklı sektörlerdeki mevcut durumu karşılaştırmalı olarak ortaya koyulmakta, sonrasında sanayi, turizm ve ulaşım sektörlerindeki temel politikalar belirtilerek ilgili projeler tanımlanmaktadır. Son olarak, her projeye ilişkin 2017 yılında ulaşılması planlanan hedefleri, sorumlu kurum/kuruluşları, potansiyel maddi kaynakları içeren eylem planları sunulmaktadır.

Hazırlanan YEGEP'lerin etkileyeceği hususlar beş ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlardan ilki illerde yıllık olarak hazırlanan ve kalkınma ajanslarının Yönetim Kurullarında görüşüldükten sonra merkeze iletilen yatırım teklifleridir. Ayrıca Bölge illerinde yatırım yapmayı planlayan yerli ve yabancı yatırımcıların hangi sektör ve merkezlerde odaklanmalarının yararlı olacağına ilişkin yönlendirme sağlanmış olacaktır. YEGEP'lerin etki edeceği üçüncü başlık Ajans tarafından hazırlanan proje teklif çağrıları, doğrudan faaliyet desteği ve teknik destek programlarının ana çerçeveleridir. Söz konusu programlar hazırlanırken bölge planının yanı sıra YEGEP'lerde belirlenen temel politika ve öncelikler esas alınması planlanmaktadır. Dördüncü olarak ise daha büyük çaplı Ajans destekleri olarak kurgulanan güdümlü projelerin de YEGEP'lerdeki ana amaçlar ekseninden kurgulanması öngörülmektedir. Son olarak Ajans tarafından başvurusu yapılan ya da Ajans'ın ortak olarak yer alacağı Avrupa Birliği (AB) projeleri kapsamındaki hibe desteklerinin alınmasında, söz konusu projelerin YEGEP'lerde öncelikli başlık ve faaliyetlerle ilgili olması önemli bir avantaj sağlayacaktır. Bu yönden YEGEP'ler Bölge'de hazırlanacak AB projeleri için yol gösterici olacaktır.

B. MEVCUT DURUM

1. GENEL SOSYOEKONOMİK GÖRÜNÜM

İlin 2012 yılındaki nüfusu 573.421'dir. TÜİK Genel Nüfus Sayımı ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ne göre ülke nüfusu 2000'de 67.803.927 iken, 2007'de 70.586.256'e, 2012'de ise 75.627.384'e çıkmıştır. Buna karşın; Kütahya nüfusu 2000'de 656.903 iken, 2007'de 583.910'a, 2012'de ise 573.421'e düşmüştür. Nüfus büyüklüğü açısından 2000 yılında 34. sırada yer alan Kütahya 2007'de 35., 2012'de ise 36. sıraya gerilemiştir. Kütahya, hem 2000-2007, hem de 2007-2012 döneminde nüfusu azalan 15 ilden biri olup Ege ve Marmara bölgeleri içerisinde nüfusu iki dönemde de azalan tek ildir.

İlde merkez ilçe dışında nüfus yönünden kent kategorisine sahip yerleşimler yaygın değildir. Nüfusu 20 bin üzeri yerleşimler TÜİK tarafından "kent" olarak sınıflandırılmaktadır. Bu yönüyle Kütahya'da Merkez ilçe dışında Tavşanlı, Simav ve Gediz ilçe merkezlerinin yerleşimleri 20 bin üzeri nüfusa sahiptir. Bu yönüyle Kütahya nüfusunun %58,7'sinin kentlerde yaşadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, Emet ilçe merkezi 11.339'luk nüfusuyla kent kategorisine yükselme ihtimali en yüksek olan kırsal yerleşimdir. İlde nüfusu 10 bin üzeri olan yerleşimler, Tablo 1'de sunulmaktadır.

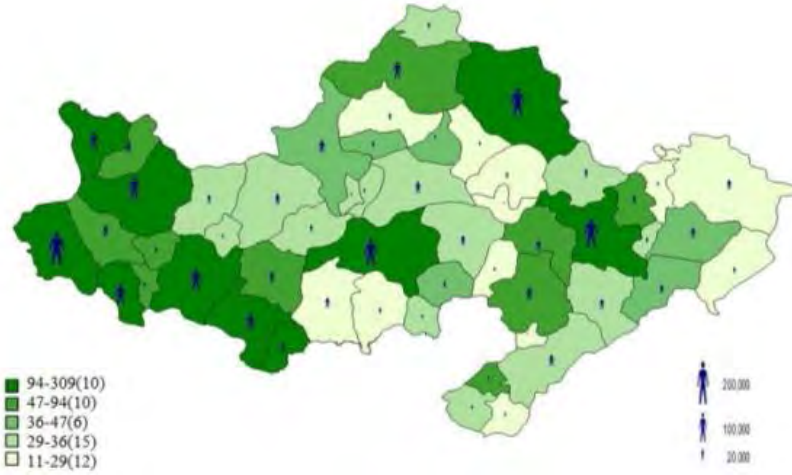
Tablo 1 - Nüfusu 10 Bin ve Üzerinde Olan Yerleşimler

Yerleşim Adı	Nüfus
Kütahya Merkez İlçe (Şehir)	224.898
Tavşanlı İlçe Merkezi	66.821
Simav İlçe Merkezi	23.506
Gediz İlçe Merkezi	21.184
Emet İlçe Merkezi	11.339

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

Kütahya Merkez ve Tavşanlı ilçelerinde nüfus yoğunluğu diğer ilçelere göre daha fazladır. Nüfus yoğunluğu yönünden öne çıkan bu iki ilçeyi Simav ile Çavdarhisar ve Hisarcık gibi yüzölçümü nispeten küçük ilçeler takip etmektedir. Altıntaş, Aslanapa, Emet ve Dumlupınar ilçeleri ise nüfus yoğunluğu yönünden, il genelinin oldukça gerisinde kalan ilçelerdir.

Harita 1 - İlçelerin Nüfus Büyüklükleri ve Yoğunlukları

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

İlde nüfusu fazla olan ilçelerde kentleşme oranı da yüksektir. En yüksek kentleşme oranı Kütahya Merkez ilçede olup, bu ilçeyi Tavşanlı ve Pazarlar ilçeleri takip etmektedir. İl geneline göre oldukça geride yer alan ilçeler ise Altıntaş, Aslanapa, Çavdarhisar ve Domaniç'tir. İlçe bazında kentleşme oranları Harita 2'de gösterilmektedir.

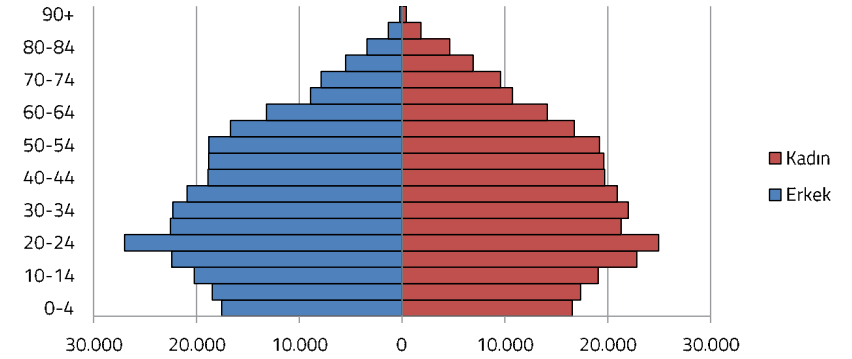
Harita 2 - İlçe Kentleşme Oranları

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

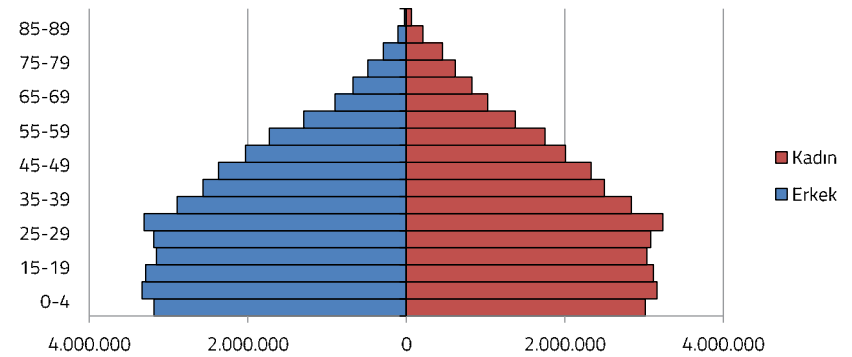
Kütahya'nın nüfusu giderek yaşlanan bir yapıya sahiptir. Grafik 1'deki Kütahya iline ait ve Grafik 2'deki ülke geneline ait nüfus piramitleri incelediğinde, Kütahya'da 20 yaş altı nüfusun payının ülke geneline göre daha düşük olduğu görülmektedir. Buna ek olarak; yaşlı nüfusun da fazla olması doğurgan çağıdaki nüfusun ve doğurgan çağa ulaşacak nüfusun oldukça düşük oranda olduğu al yerleşimdir. Kütahya Ege ve Marmara bölgeleri içerisinde nüfusu un da azlığını ortaya koymaktadır. Bu durum, mevcut eğilimlerle Kütahya'nın nüfusundaki yaşlanmanın ülke geneline göre daha hızlı olabileceği anlamına gelmektedir. Genç nüfusun işgücü piyasalarındaki önemi göz önüne alındığında nüfusu ilde tutmak veya çevre illerden göç çekmek amacı doğrultusundaki politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Grafik 1 - Kütahya İli Nüfus Piramidi

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

Grafik 2 - Türkiye Nüfus Piramidi

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

İl nüfusu ülke geneline göre daha yaşlıyken, bazı ilçelerde genç nüfusun eksikliği sorunu daha tehlikeli boyutlardadır. Medyan (ortanca) yaş, nüfusun yaşa göre sıralanması sonucu tam ortada yer alan kişinin yaşını ifade etmektedir. Örneğin; ülke genelindeki medyan yaşın 30,1 olması nüfusun yarısının 30,1 yaşından küçük, yarısının ise 30,1 yaşından büyük olduğunu göstermektedir. Nüfusun yaşlılık düzeyini ortaya koyan bu göstergenin Ege Bölgesi genelinde ve TR33 Bölgesi illerinde, ülke geneline kıyasla yüksek olduğu Tablo 2'den anlaşılmaktadır. Kütahya ise 34,1 ile hem Ege Bölgesi ve TR33 Bölgesi genelinin üzerinde bir değere sahiptir. İlçeler bazında bakıldığında ise merkez ilçedeki 30,7 değerine karşın; özellikle Çavdarhisar, Domaniç, Dumlupınar ve Pazarlar gibi ilçelerde 40'ın üzerine çıkan ortanca yaş değerleri bu ilçelerde beliren genç nüfus eksikliği sorununun göstergesidir. Bu ilçelerin ortak özelliği toplam nüfuslarının diğer ilçelere nazaran düşük oluşudur. Başka bir deyişle bu ilçelerdeki genç nüfus, ekonomik koşulların kısıtlı olması ve yaşam kalitesinin düşüklüğü nedenleriyle hızla göç etmiş ve ilçelerde az sayıda kişiden oluşan yaşlı bir nüfus kalmıştır. Simav ilçesi ise kalabalık olmasına rağmen son yıllarda yaşanan depremler sonrası bu ilçede ortanca yaş 40'a kadar çıkmıştır.

Tablo 2 - Medyan Yaş Değerleri

	Medyan Yaş
Türkiye	30,1
Ege Bölgesi	33,9
TR33 Bölgesi	33,2
Kütahya İl Geneli	34,1
Kütahya Merkez	30,7
Altıntaş	36,5
Aslanapa	39,6
Çavdarhisar	45,2
Domaniç	40,8
Dumlupınar	44,6
Emet	37,7
Gediz	35,8
Hisarcık	35,4
Pazarlar	41,5
Simav	40,0
Şaphane	39,7
Tavşanlı	34,7

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Son beş yıllık dönemde (2008-2012) Merkez, Şaphane ve Tavşanlı dışındaki ilçelerin nüfusu azalmıştır. İl genelinde 7.537 kişilik nüfus artışının sürükleyicisi Merkez ilçe olmuştur. Beş yıllık süre içinde, Merkez ilçe nüfusu 21.123 kişilik artış sağlarken, Tavşanlı ilçesinin nüfusu 1.936 kişi, Şaphane ilçesinin nüfusu ise 19 kişi artmıştır. Miktar yönünden nüfusu en çok azalan ilçe 6.266 kişi ile Simav iken; bu ilçe ile birlikte Altıntaş, Aslanapa, Çavdarhisar, Domaniç, Dumlupınar ve Pazarlar ilçelerinde nüfus oransal olarak hızlı biçimde azalmaktadır. Bu ilçeler genel olarak yaşlı nüfusu fazla ve toplam nüfusu az seviyedeki ilçelerdir. İlde 13 ilçenin 10'unda nüfusun azalması, kalan 3 ilçeden sadece Merkez'de nüfusu belirgin biçimde artması il içi gelişmişlik farklılıklarına bağlıdır.

Tablo 3 - Beş Yıllık Nüfus Artış Oranları (2008-2012)

	5 Yıllık Nüfus Artış Oranı (%)
Türkiye	5,5
Ege Bölgesi	0,4
TR33 Bölgesi	1,7
Kütahya İl Geneli	1,3
Merkez	9,3
Altıntaş	-8,8
Aslanapa	-7,8
Çavdarhisar	-10,1
Domaniç	-7,6
Dumlupınar	-7,8
Emet	-6,0
Gediz	-2,0
Hisarcık	-5,8
Pazarlar	-13,2
Simav	-8,6
Şaphane	0,3
Tavşanlı	1,9

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi, Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Harita 3 - İlçe Nüfus Artış Oranları

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

Nüfus projeksiyonlarına göre ülke geneli ve çevre illerin nüfusu 2023 yılında artacağı; Kütahya nüfusunun azalacağı öngörülmektedir. TÜİK'in yaptığı nüfus projeksiyonlarına göre; Kütahya nüfusu 2018'de 571.035'e, 2023'te ise 565.664'e düşecektir. Ülke genelinde, 2012-2023 yılları arasında yıllık ortalama nüfus artış hızının % 0,98 olması beklenirken, Eskişehir ve Bilecik dışındaki Kütahya'nın yakın çevresindeki illerde beklenen nüfus artış hızı çok düşük oranlarda seyredecektir. Kütahya, nüfus artış oranı negatif olarak öngörülen 21 ilden biridir. Bu durum, ilin mevcut sosyoekonomik gelişme eğilimlerine müdahale ihtiyacını ortaya koymaktadır. İllere göre nüfus ve nüfus artış oranı öngörülleri Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4 - Bölge İllerinin Nüfus Projeksiyonları

	2018 Yılı Öngörülen Nüfus	2023 Yılı Öngörülen Nüfus	Öngörülen Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (‰)
Kütahya	571.035	565.664	-1,2
Afyonkarahisar	709.070	706.957	0,4
Bilecik	214.748	222.962	8,0
Eskişehir	857.005	908.347	12,7
Uşak	350.026	353.234	2,9
Türkiye	80.551.266	84.247.088	9,8

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları (2012)

İl, 2012 yılı dışında genel olarak net göç verme eğilimindedir. 2008-2011 yılları arasında Kütahya'nın net göç hızı %-0,5'in altında iken, 2012'de Tablo 5'te görüleceği üzere %0,6'nın üzerine çıkmıştır. Bu yönüyle Kütahya 2008 ve 2009'da yakın çevresindeki illere göre nüfusu en hızlı azalan il iken 2010'dan itibaren önemli bir gelişim göstererek 2012'de bağlı olduğu Ege Düzey-1 Bölgesi ile TR33 Düzey-2 Bölgesi genelindeki oranların üzerinde göç çekmiştir. Bu durum, ilde son birkaç yılda potansiyelin açığa çıkmaya başladığının göstergesidir.

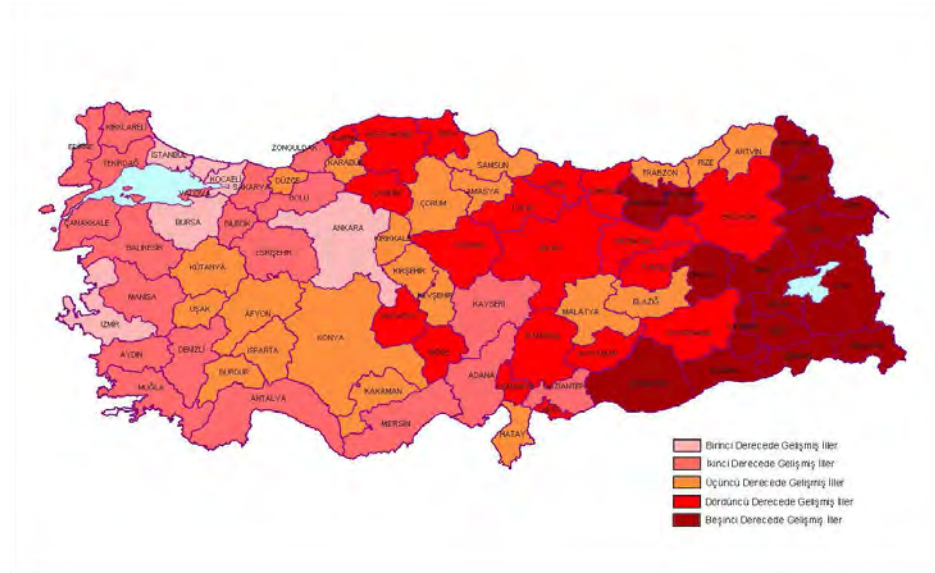
Tablo 5 - Yıllara Göre İllerin Net Göç Hızları (Binde)

	2008	2009	2010	2011	2012
Kütahya	-13,34	-5,09	-7,78	-5,49	6,73
Afyonkarahisar	-9,41	-2,89	-9,51	-9,75	3,46
Bilecik	-3,03	0,16	0,83	1,65	11,18
Eskişehir	13,25	12,15	6,41	9,18	8,98
Uşak	-4,65	-2,83	-1,67	-4,36	2,68
TR33 Bölgesi	-4,42	-3,86	-5,06	-4,80	1,81
Ege Bölgesi	3,70	1,74	0,10	0,13	2,60

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Kütahya, son yıllarda sosyoekonomik gelişmişlik açısından gelişme sağlamıştır. Kalkınma Bakanlığı tarafından 2003 ve 2011 yıllarında birbirinden farklı değişkenlerle hazırlanan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralaması" çalışmaları incelendiğinde Kütahya'nın 40. sıradan 38. sıraya çıktığı görülmektedir. Kütahya'nın yakın komşularından Eskişehir 6. sıradan 7. sıraya, Bilecik 18. sıradan 27. sıraya düşmüştür. Diğer çevre illerden Afyonkarahisar 44. sıradan 43. sıraya, Uşak ise 30. sıradan 25. sıraya yükselmiştir. Bu durum Kütahya'nın sosyoekonomik gelişmişlik açısından son yıllardaki gelişimine rağmen Afyonkarahisar dışındaki çevre illeri henüz yakalayamadığını göstermektedir.

Harita 4 - İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyleri (2003)

Kaynak: DPT (Kalkınma Bakanlığı), İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralaması (2003)

Harita 5 - İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Düzeyleri (2003)

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralaması (2011)

Kütahya ile çevresindeki sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi düşük illerin, özellikle yaşam kalitesine ilişkin endekslerde sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Kalkınma Bakanlığı tarafından 2003 yılında hazırlanan "İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralaması" çalışmasında Kütahya 40., çevre illerden Eskişehir 6., Bilecik 18., Uşak 30., Afyonkarahisar ise 44. sıradadır. İmalat sanayi alt endeksinde Kütahya, Afyonkarahisar ve Bilecik illeri genel endekse göre çok daha üst sıralarda yer almaktadır. Bu illerden Kütahya ve Afyonkarahisar eğitim ve sağlık sektörü endekslerinde ise nispeten daha gerilerde (sırasıyla 41. ve 54. sıralarda) yer alırken çevrede genel sosyoekonomik gelişmişlikte üst sıralarda yer alan Eskişehir ile 2003-2011 yılları arasında hızlı gelişme kaydeden Uşak'ın bu alt endekslerde iyi performanslar sergilediği görülmektedir. Başka bir deyişle yaşam kalitesi, genel sosyoekonomik gelişmişliğin temel unsurlarından biridir. Genel sosyoekonomik endekste ve alt endekslerde Kütahya ve çevre illerin sıraları Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6 - Kütahya ve Çevre İllerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Genel ve Alt Endekslerindeki Sıraları (2003)

	Genel Endeks Sırası	İmalat Sanayi Sektörü Alt Endeksi Sırası	Sağlık Sektörü Alt Endeksi Sırası	Eğitim Sektörü Alt Endeksi Sırası
Kütahya	40	31	54	41
Eskişehir	6	16	5	3
Bilecik	18	9	39	13
Uşak	30	29	23	27
Afyonkarahisar	44	26	49	55

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı, İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi Sıralaması (2003)

Kütahya, genel olarak yakın çevresi ile Batı bölgelerdeki büyük şehirlerden göç almaktadır. İlin 2008-2012 yılları arasında 82.811 kişilik göçün 9.232'si (%11,1'i) Bursa'dan, 8.250'si (%10'u) İstanbul'dan, 7.825'i (%9,4'ü) İzmir'dendir. Tablo 7'de sunulan Kütahya'nın en çok göç aldığı 10 il incelendiğinde, bu illerin ortak özelliğinin Batı'da yer alan, Kütahya'nın yakın çevresinde ve/veya büyük şehirler olmasıdır. İl, kendisine uzak Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi bölgelerden nispeten daha az göç çekebilmektedir. Bu durum, ilin ekonomik koşullar ve sosyal olanaklar yönünden henüz bir çekim merkezi haline gelemediğinin göstergesidir.

Tablo 7 - İllere Göre Kütahya'nın Aldığı Göç Miktarı (2008-2012)

İl	Miktar	Payı
Bursa	9.232	11,1%
İstanbul	8.250	10,0%
İzmir	7.825	9,4%
Manisa	5.067	6,1%
Eskişehir	4.254	5,1%
Ankara	4.127	5,0%
Uşak	3.441	4,2%
Afyonkarahisar	2.823	3,4%
Antalya	2.748	3,3%
Balıkesir	2.636	3,2%
İlk 10 İl Toplamı	50.403	60,9%
Genel Toplam	82.811	

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

İlin yoğun olarak göç verdiği iller ile yoğun olarak göç aldığı iller benzerlik göstermektedir. 2008-2012 yılları arasında Kütahya'ya gelen 82.811 kişiye karşılık, aynı dönemde ilden 97.201 kişi göç etmiştir. İl 5 yıllık süreçte yaklaşık 15 bin net göç vermiştir. Bu duruma en çok etki eden iller sırasıyla İzmir, İstanbul, Antalya, Eskişehir ve Manisa'dır. Kütahya'nın bu illere verdiği göç miktarı ile aldığı göç miktarı arasında 1.500 kişiden fazla bir fark bulunmaktadır. Kütahya'da yaşayan kişilerin önemli bir bölümü ekonomik ya da sosyal nedenlerle söz konusu illere göç ederken; Kütahya bu illerden verdiği kadar göç çekememiştir.

Tablo 8 - İllere Göre Kütahya'nın Verdiği Göç Miktarı (2008-2012)

İl	Miktar	Payı
İzmir	12.899	13,3%
İstanbul	11.585	11,9%
Bursa	9.718	10,0%
Manisa	6.665	6,9%
Eskişehir	5.865	6,0%
Ankara	5.047	5,2%
Uşak	4.376	4,5%
Antalya	4.372	4,5%
Balıkesir	3.252	3,3%
Afyonkarahisar	2.491	2,6%
İlk 10 İl Toplamı	66.270	68,2%
Genel Toplam	97.201	

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Merkez ve Tavşanlı ilçelerinde okuryazar nüfus oranı yüksek iken, söz konusu oran diğer ilçelerin birçoğunda oldukça düşüktür. Ülke genelinde 15 yaş üzeri nüfustaki %92'lik okuryazarlık oranına karşılık Ege Bölgesi'nde %96,2'lik, TR33 Bölgesi'nde ise 95,4'lük okuryazarlık oranı dikkat çekmektedir. TR33 Bölgesi, okuryazar nüfus oranı açısından ülke ortalamasının üzerinde, ancak Ege Bölgesi genelinin altındadır. Kütahya il geneli ise %96,9 okuryazarlık oranı ile Ege Bölgesi'nin bile üzerinde yer almaktadır. 2000 yılı genel seçim sonuçlarına göre okuma yazma oranında (%89) büyük bir artış göze çarpmaktadır. Buna karşın, ildeki okuryazarlık durumu ilçeler bazında incelendiğinde il içi dengesizlik göze çarpmaktadır. Tablo 9'daki bilgilere göre, Merkez ilçe %96,9; Tavşanlı %97,2; Altıntaş ve Emet ilçeleri ise %96,5 gibi yüksek okuryazarlık oranlarına sahipken, söz konusu oran Çavdarhisar'da, %90,5; Şaphane'de %91,9; Pazarlar'da %92,5 ve Dumlupınar'da %92,6 seviyesindedir. Bu durum, il içinde temel eğitimin ve okuryazarlığın dengeli dağılmadığını göstermektedir.

Tablo 9 - 15 Yaş Üzeri Nüfusun Okuma Yazma Durumu

	Okuryazarlık Oranı (%)
Türkiye	92,0
Ege Bölgesi	96,2
TR33 Bölgesi	95,4
Kütahya İl Geneli	96,9
Merkez	96,9
Altıntaş	96,5
Aslanapa	93,9
Çavdarhisar	90,5
Domaniç	95,4
Dumlupınar	92,6
Emet	96,5
Gediz	95,3
Hisarcık	95,3
Pazarlar	92,5
Simav	93,9
Şaphane	91,9
Tavşanlı	97,2

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012)

İlde okullaşma oranları yüksek iken, eğitime katılımı cinsiyet farklılığı, eğitim seviyesi ilerledikçe ortaya çıkmaktadır. Kütahya'da gerek ilköğretim, gerekse ortaöğretim düzeyindeki net okullaşma oranı ülke ve TR33 Bölgesi genelinin üzerindedir. Buna karşın ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranında ülke genelinde de görülen kadın erkek eşitsizliğinin Kütahya'da da görüldüğü anlaşılmaktadır. Benzer şekilde kırsal nüfusu diğer illere göre daha yüksek olan Afyonkarahisar'da da aynı durumun görülmesi söz konusu sorunun kırsal kesimlerden kaynaklanmış olabileceğini göstermektedir.

Tablo 10 - Eğitim Seviyelerine ve Cinsiyete Göre Net Okullaşma Oranları (%)

	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Türkiye
İlköğretim	99,0	99,2	99,2	98,9	97,8
Erkek	99,1	99,2	99,3	98,9	98,8
Kadın	99,0	99,1	99,1	99,0	98,6
Ortaöğretim	63,8	81,8	71,3	75,5	67,4
Erkek	66,6	86,3	71,4	72,0	68,5
Kadın	61,0	77,0	71,1	79,3	66,1

Kaynak: Milli Eğitim İstatistikleri (2011-2012)

İlde ilk ve orta düzey eğitim kurumlarından mezunların oranı fazla, yüksek öğrenim görenlerin oranı ülke geneli ve çevre illere göre azdır. Ülke genelinde okuma yazma bilmeyenlerin oranı %4,9 iken, Kütahya'da bu değer %3,5'tir. Buna karşın, ilde okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen, ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki mezunların payları ülke genelinin üzerindedir. Beşeri sermayenin ölçütlerinden biri sayılabilecek yüksek öğrenim mezunları payı ise ülke genelinde %11,4 iken, Kütahya'da %8,5'tir. Kütahya'nın yakın çevresindeki illere bakıldığında, söz konusu oranın Afyonkarahisar'da %8,0; Bilecik'te %10,3; Eskişehir'de %14,7; Uşak'ta ise %9,3'tür.

Tablo 11 - 6 Yaş Üzeri Nüfusun Eğitim Durumu (%)

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	Türkiye
Okuma yazma bilmeyen	3,5	4,5	3,2	2,8	3,8	4,9
Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeyen	7,5	6,0	3,3	2,8	7,2	6,7
İlkokul/İlköğretim/Ortaokul ve dengi okul mezunu	58,1	62,0	57,2	48,7	59,4	52,5
Lise veya dengi okul mezunu	21,8	18,8	24,9	28,0	19,5	21,4
Yüksek okul/Fakülte/Yüksek lisans/Doktora mezunu	8,5	8,0	10,3	14,7	9,3	11,4
Bilinmeyen	0,5	0,6	1,1	3,1	0,7	3,0

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

İlde çok sayıda üniversite öğrencisi bulunmaktadır. TR33 Bölgesi'nde Celal Bayar Üniversitesi (Manisa), Afyon Kocatepe Üniversitesi (Afyonkarahisar), Dumlupınar Üniversitesi (Kütahya) ve Uşak Üniversitesi (Uşak) olmak üzere 4 adet devlet üniversitesi bulunmaktadır. Tablo 12'deki bilgilere göre, bu üniversitelerde 111.226 öğrenci ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim almaktadır. Kütahya, diğer TR33 Bölgesi illerinden daha fazla sayıda üniversite öğrencisine sahip il olarak öne çıkmaktadır. İlde üniversite mezunu nüfus oranlarının düşüklüğü değerlendirildiğinde, ilde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin mezun olduktan sonra ilde kalmayı tercih etmedikleri ortaya çıkmaktadır. ÖSYM rakamlarına göre Dumlupınar Üniversitesi'nde 2002'de 23.986 olan öğrenci sayısı 2014 yılında 44.444'e yükselmiştir.

Tablo 12 - Üniversite Öğrenci Sayıları

	Kütahya	Afyonkarahisar	Manisa	Uşak	TR33 Bölgesi	Türkiye
Ön lisans / lisans düzeyinde öğrenci	37.337	32.067	31.345	10.477	111.226	4.112.687

Kaynak: ÖSYM, 2011-2012 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri

İldeki bebek ölüm hızı, son yıllarda hızla azalmasına karşın ülke ortalamasının biraz üzerindedir. 2009 yılında, % 1,9 ile gerek çevre illerden, gerekse ülke ve TR33 Bölgesi genelinden yüksek bebek ölüm hızına sahip Kütahya'da son yıllardaki gelişmelerle bu oranın hızla düştüğü görülmektedir. Bu olumlu gelişime rağmen, Kütahya'daki bebek ölüm hızının halen ülke geneli ile sosyoekonomik gelişmişlik düzeyinin daha yüksek olduğu Eskişehir ilinin üzerinde olduğu görülmektedir. 2015 yılına gelindiğinde ise Kütahya Valiliği İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü tarafından 2015 yılında hazırlanan rapor doğrultusunda, bebek ölüm hızının % 0,559'a düştüğü görülmektedir.

Tablo 13 - Bebek Ölüm Hızları (Binde)

Yıl	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	TR33 Bölgesi	Türkiye
2009	18,5	15,1	10,4	16,0	15,5	16,1	13,8
2010	17,6	11,5	7,5	9,3	11,8	13,3	12,0
2011	12,2	12,2	10,0	8,1	12,7	11,7	11,7
2012	12,6	14,6	9,8	10,2	15,0	13,4	11,6

Kaynak: TÜİK, Doğum İstatistikleri ve Ölüm İstatistikleri (2009-2012)

İl, sağlık göstergeleri yönünden ülke geneli ve genel olarak çevre illerin gerisindedir.

Kütahya'da yüz bin kişiye düşen yatak sayısı 301 ile ülke genelinin üzerinde olmasına karşın sağlık alanında insan kaynaklarının zayıf olduğu anlaşılmaktadır. Yüz bin kişiye düşen uzman hekim sayısı ülke genelinde 88 iken, Kütahya'da 62'dir. Ayrıca yüz bin kişiye düşen toplam hekim sayısı ülke genelinde 169 iken, Kütahya'da 120'dir. İl nüfusa göre uzman hekim sayısı yönünden çevresindeki illerden Bilecik'e göre daha iyi durumda olup, toplam hekim sayısı yönünden tüm çevre illerin gerisindedir. İlde çalışan uzman hekim sayısının tarihsel seyri incelendiğinde, Kütahya İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü rakamlarına göre 2002 yılından 2014'e kadar yaklaşık 2,5 kat artarak 387'ye ulaşmıştır. Bu durum, uzman hekim kapasitesinin son yıllarda hızlı bir artış gösterdiğini ancak yine de istenilen seviyeye ulaşamadığını göstermektedir.

Tablo 14 - Sağlık Göstergeleri

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	Türkiye
Yüz Bin Kişiye Düşen Uzman Hekim	62	63	58	104	63	88
Yüz Bin Kişiye Düşen Toplam Hekim	120	143	123	197	122	169
Yüz Bin Kişiye Düşen Sağlık Personeli	599	607	593	824	733	616
Yüz Bin Kişiye Düşen Toplam Hastane Yatak Sayısı	301	274	145	420	288	252

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Sağlık (2011); TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2011)

İldeki yaş bağımlılık oranı ülke ortalamasının üzerinde ve çevre illere yakın konumdadır. Bunun temel nedeni, Bölgeden ağırlıklı olarak aktif yaş grubu olarak tanımlanan 20-24 yaş grubundaki insanların göç etmesidir. Yaş bağımlılık oranı, 0-14 yaş arası ile 65 ve üzeri yaştaki nüfusun çalışma çağı (15-64 yaş arası) nüfusuna oranıdır. 0-24 yaş grubundaki insanların göç etmesi, ilde işgücü kaybına sebep olmaktadır. İş gücünün azalması da çalışan her bireye düşen bağımlı insan sayısını arttırmaktadır. Kütahya'da söz konusu oranın ülke genelinin üzerinde olmasına rağmen TR33 Bölgesi'nin ve Eskişehir dışındaki çevre illerin altında yer alması, çalışanlara bağımlı olan nüfusun nispeten daha az olduğunu göstermektedir.

Tablo 15 - Yaş Bağımlılık Oranları (%)

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	Türkiye
Yaş Bağımlılık Oranı	42,3	50,0	42,9	39,1	45,2	48,0

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2012); Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İlde işgücüne katılım oranı ülke genelinin ve çevre illerin bir kısmının gerisindedir.

Söz konusu oran ülke genelinde %47,5 iken, Kütahya'da %45,6'dır. Bu durum, Kütahya'da çeşitli nedenlerle işgücüne dâhil olmayan nüfusun payının ülke geneline göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu nedenle ildeki aktif yaş grubundaki nüfusun işgücüne katılmalarına yönelik teşvik politikalarının oluşturulması gerekmektedir.

Tablo 16 - İşgücüne Katılım Oranları (%)

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	Türkiye
İşgücüne Katılım Oranı	45,6	47,1	46,7	41,8	53,6	47,5

Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

İldeki işsizlik oranı düşük seviyededir. Kütahya'daki istihdam oranı %43'lük değeriyle ülke geneli ile birçok çevre ilinkine yakın düzeydedir. İldeki işsizlik seviyesinin ise düşük seviyelerde olduğu görülmektedir. Bu durum, genç nüfusun çeşitli nedenlerle göç etmesi ve ildeki işgücünün azalması ile de ilişkilidir.

Tablo 17 - İşgücü Göstergeleri

	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (Bin Kişi)	İşgücü (Bin Kişi)	İstihdam (Bin Kişi)	İşsiz (Bin Kişi)	İstihdam Oranı (%)	İşsizlik Oranı (%)
Kütahya	453	207	195	12	43,0	5,9
Afyonkarahisar	530	250	237	13	44,7	5,1
Bilecik	163	76	72	4	44,2	5,3
Eskişehir	634	265	247	18	39,0	6,6
Uşak	269	144	132	12	49,1	8,4
Türkiye	55.639	26.420	24.320	2.100	43,7	7,9

Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

İl genelinde istihdam edilenlerin büyük bir kısmı tarım sektöründe çalışmaktadır. Kütahya'nın yakın komşularından Afyonkarahisar ve Uşak'ta da benzer durumun olması büyük ölçüde Gediz Havzası'yla ilişkilidir. Buna karşın ülke genelinde %50 civarında olan ve sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek Eskişehir'de %50'leri aşan hizmet sektörü istihdamının %35,3'te kalması, Kütahya'da hizmet sektörünün geliştirilmesine duyulan ihtiyacı göstermektedir.

Tablo 18 - İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

	Tarım	Sanayi	Hizmet
Kütahya	39,0	25,7	35,3
Afyonkarahisar	40,4	22,5	37,1
Bilecik	21,3	37,1	41,7
Eskişehir	15,5	32,4	52,1
Uşak	39,5	26,4	34,1
Türkiye	22,7	27,2	50,1

Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

Kütahya'da gelişen ve olgun düzeyde kümelenme tespit edilen gıda ve taş ve toprağa dayalı sanayiler sektörlerinde çevre illerde de küme potansiyeli tespit edilmiştir. SGK İstatistik Yıllıkları 2011 yılı verilerine göre; yapılan kümelenme analizinin üç değişkeni bulunmaktadır. Yoğunluk değişkeninde 1'in, büyüklük değişkeninde %1,23'ün (1/81 [il sayısı]), başatlık değişkeninde ise %4,17'nin (1/24 [sektör sayısı]) kullanıldığı analizde 3 yıldız alan olgun ve 2 yıldız alan gelişen kümeler Tablo 19'da listelenmektedir. Kütahya'da dâhil olmak üzere çevre illerin Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı (Taş ve toprağa dayalı sanayiler) ile Gıda ürünlerinin imalatı olduğu görülmektedir. Bu durum, söz konusu sektörlerde ortak kümelenme çalışmalarının faydalı olacağını göstermektedir. İlin, Bilecik ve Eskişehir ile arasındaki seramik kümesi bu alandaki çalışmalara güzel bir örnektir.

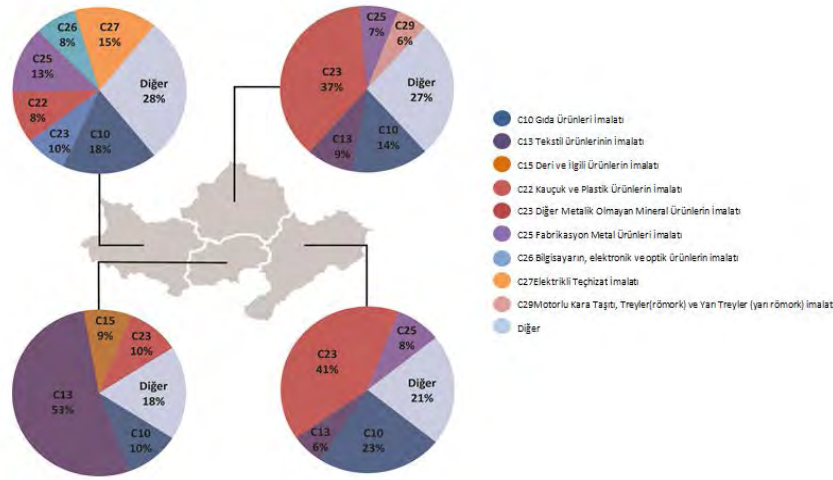
Tablo 19- 3-Yıldız Analizi Sonucu Tespit Edilen Olgun ve Gelişen Sektörler

Sektör Kodu (NACE Rev.2)	Sektör Adı	Kütahya	Afyon karahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak
10	Gıda ürünlerinin imalatı	G	G		O	
11	İçeceklerin imalatı		G			
13	Tekstil ürünlerinin imalatı					O
15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı					O
16	Ağaç, ağaç ürünleri ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç); saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı					
17	Kâğıt ve kâğıt ürünlerinin imalatı				G	
22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı					
23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı	O	O	O	O	G
24	Ana metal sanayii			G		
25	Fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç)			G	O	
26	Bilgisayarların, elektronik ve optik ürünlerin imalatı					
27	Elektrikli teçhizat imalatı				O	
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı					
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı				O	
30	Diğer ulaşım araçlarının imalatı				O	
33	Makine ve ekipmanların kurulumu ve onarımı					

Kaynak: SGK İstatistik Yılı (2011), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Kütahya'nın sanayi içindeki sektörel dağılımı TR33 Bölgesi illerinde Afyonkarahisar'a daha çok benzemektedir. SGK 2012 yılı verilerine göre; Kütahya'da en çok kişinin istihdam edildiği sektör 8.081 kişiyle, Afyonkarahisar'da da öne çıkan diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatıdır. İldeki sanayi istihdamının %37'sini oluşturan bu sektörün ardından gıda ve tekstil sektörleri istihdam yönünden öne çıkmaktadır. İller bazında sanayi istihdamının dağılımı Grafik 3'te gösterilmektedir.

Grafik 3 - İller Bazında Sanayi İstihdamının Dağılımı

Kaynak: SGK (2013)

Kütahya'da orta-yüksek teknoloji sektörlerde çalışanların payı ülke genelindekinin yakın seviyedeysen, ildeki sanayi istihdamının orta-düşük teknoloji sektörlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Kütahya sanayisinde, ülke geneli ve yakın çevresindeki illerin tamamında olduğu gibi yüksek teknoloji sektörlerine geçişte sıkıntı yaşanmaktadır. Tablo 20'de görüleceği üzere ülke genelinde %1,4 olan yüksek teknoloji sektörlerin istihdamdaki payı Kütahya'da %0,3'tür. Buna karşın, ilde orta-yüksek teknoloji sektörlerin payı %14,4'tür. Kütahya, bu oranla çevresindeki illerden sadece Eskişehir'in gerisindedir. Bu duruma sebep olan alt sektörlerin başında otomotiv yan sanayi olarak da bilinen motorlu kara taşıtı ve römork imalatı gelmektedir. Ayrıca Kütahya'nın, düşük teknoloji sektörlerde yoğunlaşan ülke genelinin aksine orta-düşük teknoloji sektörlerde yoğunlaşmış olması yüksek ve orta-yüksek teknoloji sektörlerine geçiş potansiyeli olduğunu göstermektedir.

Tablo 20 - İmalat Sektörü İstihdamının Teknoloji Düzeyine Dağılımı (%)

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	Türkiye
Yüksek Teknolojili	0,3	0,1	0,0	0,4	0,2	1,4
Orta-Yüksek Teknolojili	14,4	5,7	4,7	26,2	2,7	14,9
Orta-Düşük Teknolojili	51,6	54,9	76,1	41,7	16,0	31,8
Düşük Teknolojili	33,7	39,3	19,2	31,8	81,1	51,9

Kaynak: SGK İstatistik Yıllığı (2012), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İlde hizmetler sektörünün niteliği (bilgi yoğunluğu) ülke genelinin gerisindedir. Eurostat, NACE Rev.2 sınıflamasına göre hizmet sektörlerinin bilgi yoğunluklarını sınıflamasını belirlemiştir. Bu sınıflamaya göre ülke genelinde bilgi yoğunluğu yüksek sektörlerin hizmet sektörü istihdamındaki payı %31,9 iken; Kütahya'da bu oran %24,4'tür. Kütahya bu oranla yakın çevresindeki illerin gerisindedir. Bilgi yoğun sektörlerin arasındaki yüksek teknoloji bilgi yoğun sektörlerin oranı ise ülke genelinde %2,4 iken, Kütahya %1,9 ile yakın çevresinden Afyonkarahisar ve Uşak'ı geride bırakmıştır. Bunun yanı sıra bilgi yoğunluğu yüksek pazara yönelik ve finansal hizmet sektörlerindeki istihdamın payının düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, hizmetler sektöründe yaratılan katma değeri olumsuz etkilemektedir.

Tablo 21 - Hizmet Sektörünün Bilgi Yoğunluğu (%)

Hizmet Türü	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak	Türkiye
Bilgi Yoğunluğu Yüksek	24,4	25,5	30,4	37,3	28,8	31,9
Pazara Yönelik	7,9	7,1	9,6	15,7	10,7	13,0
Yüksek Teknolojili	1,9	1,1	2,4	3,7	1,4	2,4
Finansal	1,3	1,4	1,7	1,4	1,7	2,4
Diğer	13,3	15,9	16,7	16,5	15,0	14,1
Bilgi Yoğunluğu Düşük	75,6	74,5	69,6	62,7	71,2	68,1
Pazara Yönelik	68,5	72,0	67,9	52,4	67,3	62,0
Diğer	7,1	2,5	1,7	10,3	3,9	6,1

Kaynak: SGK İstatistik Yıllığı 2011, Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İl, bitkisel üretim yönünden orta sıralardadır. Kütahya yıllık yaklaşık 800 milyon TL'lik üretimiyle ülke genelindeki bitkisel üretimin yaklaşık %1'ini gerçekleştirmektedir. İlin bitkisel üretimi çevresindeki illerden Bilecik ve Uşak'ın üzerinde olmasına rağmen, yeterli üretim değerine sahip olamadığı görülmektedir. İl genelinde 76 bin kişinin tarım sektöründe çalışmasına rağmen ilin bitkisel üretim değerinin, tarım sektöründe 38 bin kişinin istihdam edildiği Eskişehir'in bitkisel üretim değerinin gerisinde kalması bu durumun en önemli göstergesidir. Bu nedenle ilde bitkisel üretim veriminin artırılmasına yönelik politikaların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 22 - İllerin Bitkisel Üretim Değerleri ve Türkiye Genelindeki Payları

	Bitkisel Üretim (1.000 TL)	Payı (%)	Sırası
Kütahya	772.101	0,9	39
Afyonkarahisar	1.365.832	1,5	19
Bilecik	485.689	0,5	52
Eskişehir	947.641	1,1	34
Uşak	532.102	0,6	48

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Türkiye, İl Yayınları (2011)

İlde besi hayvancılığı bitkisel üretime göre daha gelişmiştir. Kütahya canlı hayvanlar değeri açısından ülke genelinin %1,31'ine sahipken, yakın çevresindeki illerden sadece Afyonkarahisar'ın gerisinde kalmıştır. Hayvansal üretim değerlerine bakıldığında ise Kütahya'nın benzer şekilde yakın çevresindeki Bilecik, Eskişehir ve Uşak gibi illeri geride bıraktığı görülmektedir. Bu durum ilde, bitkisel üretim ile et üretiminden çok süt ve süt ürünleri üretiminin gelişmesiyle ilişkilidir. Söz konusu gelişim 2002 yılı TÜİK verilerinin Tablo 23 ve Tablo 24 verileriyle karşılaştırmasında da görülmektedir. 2002 yılında yaklaşık 150 Milyon TL olan canlı hayvan değeri 790 Milyon civarına; yine 2002 yılında 77 Milyon TL olan hayvansal üretim değeri 160 Milyon TL civarına yükselmiş ve büyük bir gelişim göstermiştir.

Tablo 23 - İllerin Canlı Hayvanlar Değerleri ve Türkiye Genelindeki Payları

	Canlı Hayvanlar Değerleri (1.000 TL)	Payı (%)	Sırası
Kütahya	787.852	1,31	31
Afyonkarahisar	1.372.260	2,28	6
Bilecik	204.542	0,34	77
Eskişehir	707.956	1,18	34
Uşak	694.715	1,16	37

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Türkiye, İl Yayınları (2011)

Tablo 24 - İllerin Hayvansal Üretim Değerleri ve Türkiye Genelindeki Payları

	Hayvansal Üretim Değerleri (1.000 TL)	Payı (%)	Sırası
Kütahya	162.494	0,38	39
Afyonkarahisar	283.668	0,67	15
Bilecik	42.365	0,10	77
Eskişehir	146.744	0,34	45
Uşak	124.900	0,29	50

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Türkiye, İl Yayınları (2011)

İlde ekilen tarım alanlarının oranı fazlayken, sebze alanlarının oranı düşüktür. Ülke genelinde %19,6 oranındaki nadas alanları oranının, Bilecik ve Eskişehir gibi tarım istihdam oranı düşük illerde daha yüksek olduğu görülürken, bu alanların Kütahya'daki oranı %13,6 gibi düşük bir seviyededir. Bu durum, il genelinde toprağın yoğun olarak ekilip biçildiğini ve fazla nadasa bırakılmadığını göstermektedir. Bunun nedeni ilde, orman ve dağ gibi coğrafi kısıtlar nedeniyle tarıma elverişli arazilerin azlığıdır. Kütahya'da özellikle orman alanlarına bağlı olarak tarım alanlarının sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Ülke genelinde %3,9'luk tarım alanını kaplayan sebze bahçelerinde ise Kütahya'nın %2,4'lük bir değere sahip olduğu görülmektedir. İlde, özellikle iklim koşullarına bağlı nedenlerle sınırlı alanlarda yapılan sebze üretimi, katma değer artırılması için önemlidir.

Tablo 25 - Tarım Alanlarının Kullanımına Göre Dağılımı

	İşlenen Tarım Alanı (Ha)	Ekilen (%)	Nadas (%)	Sebze Bahçeleri Alanı (%)
Kütahya	310.750	84,0	13,6	2,4
Afyonkarahisar	455.416	83,6	14,6	1,8
Bilecik	73.750	69,6	19,8	10,6
Eskişehir	486.247	68,1	29,9	2,0
Uşak	217.502	96,6	0,3	3,1
Türkiye	20.538.928	76,5	19,6	3,9

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Türkiye, İl Yayınları (2011)

İlde uzun ömürlü bitkilerin kapladığı alanlarda diğer meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanı öne çıkmaktadır. Söz konusu türdeki alanların payı ülke genelinde %58,9 iken, Kütahya'da %84,3'tür. Kütahya, bu yönden yakın çevresindeki Afyonkarahisar dışındaki illerin önündedir. Ayrıca özellikle Gediz, Pazarlar, Simav, Şaphane gibi ilçelerin etkisiyle bağ alanlarının payı ülke genelindekinin biraz üzerindedir.

Tablo 26 - Uzun Ömürlü Bitkiler Alanlarının Türlerine Göre Dağılımı

	Toplam Uzun Ömürlü Bitkiler Alanı (Ha)	Diğer Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkileri Alanı (%)	Bağ Alanı (%)	Zeytin Ağaçlarının Kapladığı Alan (%)
Kütahya	8.571	84,3	15,7	0,0
Afyonkarahisar	17.882	91,6	8,4	0,0
Bilecik	11.145	73,0	13,2	13,8
Eskişehir	3.907	68,8	27,4	3,8
Uşak	8.075	41,3	58,5	0,2
Türkiye	3.091.136	58,9	15,3	25,8

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Türkiye, İl Yayınları (2011)

İlde organik üretim gelişmemiştir. Ülke genelinde organik üretim yapan 42.097 çiftçinin 50'si (%0,12'si) Kütahya'dadır. İlın tarım alanındaki yoğun istihdamı ve üretimi göz önüne alındığında, organik tarımda beklenen düzeye erişemediği görülmektedir. Tablo 27'deki bilgilere göre ülkedeki organik üretim alanlarının %0,01'ine sahip durumdaki Kütahya'nın üretimdeki payının %0,05 seviyesinde olması, ilde organik üretimin ülke geneline göre daha verimli yapıldığının göstergesidir. Buna karşın, organik üretimin gelişmemesi nedeniyle Kütahya, organik üretim yapmayan Uşak hariç tutulduğunda çevre illerden daha az organik üretim yapmaktadır.

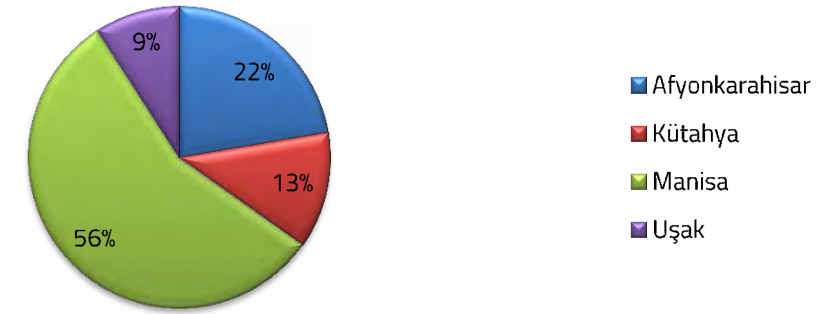
Tablo 27 - Organik Üretim

	Çiftçi Sayısı	Üretim Alanı (Hektar)	Üretim (Ton)
Kütahya	50 (%0,12)	63 (%0,01)	623 (%0,05)
Afyonkarahisar	446 (%1,06)	1.469 (%0,29)	4.046 (%0,30)
Bilecik	40 (%0,10)	57 (%0,01)	758 (%0,06)
Eskişehir	15 (%0,04)	267 (%0,05)	3.573 (%0,27)
Uşak	-	-	-
Türkiye	42.097	510.033	1.343.737

Kaynak: TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Türkiye, İl Yayınları (2011)

Kütahya, tarımsal üretim yönünden TR33 Bölgesi içinde Manisa ve Afyonkarahisar'ın ardından üçüncü sırada yer almaktadır. TR33 Bölgesi'ndeki bitkisel üretim değeri 6.434.982.210 TL'dir. Söz konusu değerde en büyük pay Manisa'nın olmuştur. Grafik 4'te illerin bitkisel üretimdeki payı gösterilmiştir. Bitkisel üretim miktarı yönünden Bölgede öne çıkan Manisa'nın 128 bitkisel ürününden 112'sini üreterek ürün çeşitliliğinde de önde olduğu görülmektedir. Kütahya 102, Afyonkarahisar 101, Uşak ise 99 çeşit ürün üretmektedir. 2009 yılı hayvansal üretim değerleri ile 2011 yılı tarımsal fiyat istatistikleri kullanılarak elde edilen hayvansal ürünler değerlerine göre; Bölgedeki hayvansal üretim değeri 2.568.039.188 TL iken; söz konusu değer Manisa'da 1.235.734.819 TL (%48,1)'dir. Hayvansal ürünlerin üretim değerinin Afyonkarahisar'da 903.158.905 TL (%35,2), Kütahya'da 903.158.905 TL (%9,9), Uşak'ta ise 173.650.240 TL (%6,8) olduğu görülmektedir.

Grafik 4 - Bölgedeki İllerin Bitkisel Üretimdeki Payı

Kaynak: TÜİK, Bitkisel Üretim İstatistikleri (2011); TÜİK, Çiftçinin Eline Geçen Fiyatlar; Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları¹

İldeki ihracat, hızlı biçimde artmasına rağmen yakın çevre illerini yakalayamamıştır. 2004-2012 yılları arasında ildeki ihracat artış oranı ülke geneline yakın seviyede, 2012 ihracatının yakın çevresindeki illerden sadece Bilecik'in önünde yer aldığı görülmektedir. Aynı dönem içerisinde Afyonkarahisar ve Uşak illerinin ihracatı daha hızlı şekilde artarken, Kütahya'ya nüfus ve ticaret yapısı yönünden benzer olan Afyonkarahisar'daki ihracatın Kütahya'dakinden daha hızlı artmış olması Kütahya ihracatının da daha hızlı geliştirilebileceğinin göstergesidir.

¹ Kurutulan ürünlerin fiyat değerleri İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden temin edilerek, ilde fiyatı oluşmayan ürünlerin fiyat değerleri ise en yakın ildeki fiyat kullanılarak oluşturulmuştur.

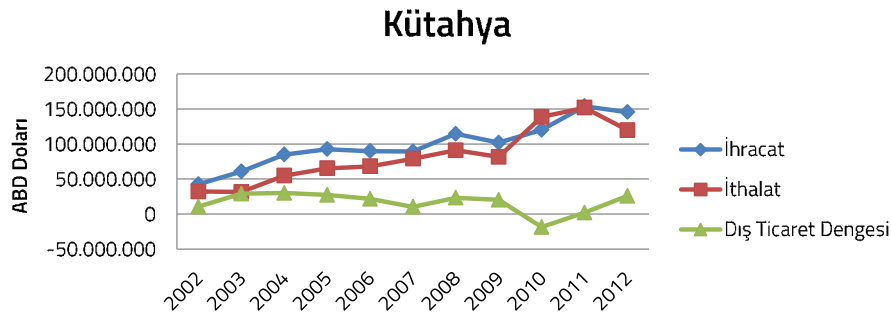
Tablo 28 - İllerin İhracat Değerleri

	İhracat (2004, Dolar)	İhracat (2012, Dolar)	2004-2012 Artış Oranı (%)
Kütahya	71.774.225	154.048.000	115
Afyonkarahisar	92.737.585	308.648.000	233
Bilecik	59.735.677	63.911.457	7
Eskişehir	409.529.238	831.362.978	103
Uşak	68.456.481	181.053.000	164
Türkiye	63.798.811.561	137.709.928.700	116

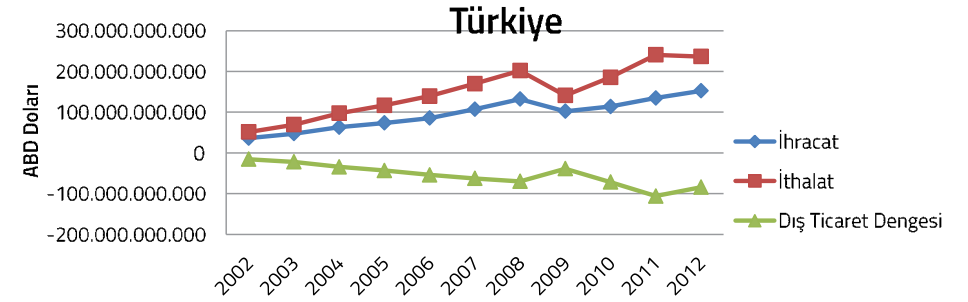
Kaynak: TİM, İhracat Rakamları

Ülke genelindeki gibi Kütahya'nın da dış ticareti geliştiği, dış ticaret açığı artmaktadır. Ülke genelinde 2008 yılında dış ticaret hacmi (ihracat ve ithalatın toplamı) artarken dış ticaret açığının (ihracat ile ithalatın farkı) arttığı görülmektedir. Küresel mali krizin etkileriyle 2009'da ani biçimde azalan dış ticaretin etkisiyle ise dış ticaret açığında düşüş görülmüş, sonraki yıllarda ise krizin etkisi giderilerek eski eğilim yakalanmıştır. Bu kapsamda, ihracatın ithalata bağımlılığının olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu bağımlılığın Kütahya'da daha gecikmeli ve uzun süreli etkilerinin olduğu görülmektedir. İlde dış ticaret hacmi 2009'dan itibaren artarken, 2010 ve 2011 yıllarında dış ticaret açığı verirken, 2012 yılı itibarıyla dış ticaret hacmindeki artış eğilimini henüz yakalayamamıştır.

Grafik 5 - Kütahya ve Ülke Genelinde İhracat ve İthalat Eğilimleri (2002-2012)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

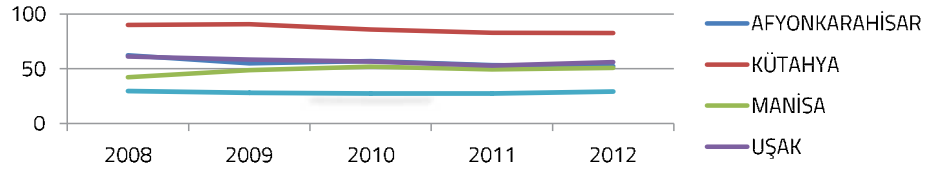
İlde sınırlı sayıda üründe ihracat yapılmaktadır. Uyumlaştırılmış Mal Tanım ve Kod Sistemi (HS) 1996 sınıflamasına göre; 2010 yılında 4 basamaklı ticaret yapılan 1.240 ürün grubundan Manisa'nın 435 tanesinde, Afyonkarahisar'ın 216 tanesinde, Uşak'ın 170 tanesinde, Kütahya'nın ise 151 tanesinde ihracat yaptığı görülmektedir.² İllerin söz konusu ürün gruplarının hangilerinde rekabetçi olarak ihracat yaptığı bulunması amacıyla Balassa Endeksi olarak da ifade edilen Revealed Comparative Advantage (RCA) değişkeni kullanılmaktadır. Söz konusu RCA değerinin iller bazında 1'den büyük olduğu ürün grupları tespit edilerek; Uşak'ın 73, Manisa'nın 72, Afyonkarahisar'ın 46, Kütahya'nın ise 41 ürün grubunda rekabetçi olarak ihracat yaptığı saptanmıştır.³ Bu durum Kütahya ihracatının çeşitliliği ve rekabet gücünün artırılmasına duyulan ihtiyacı göstermektedir.

İlde ihracatın sektörel çeşitliliği ülke genelinin gerisindedir. İhracat yapılan sektörlerdeki çeşitliliğin hesaplanması için Gini-Hirschman (GH) Endeksi kullanılmaktadır. İhracat yapılan sektörlerin dengeli dağılımı durumunda endeks, sıfıra yakın değer alırken; ihracatın belirli sektörlerde yoğunlaşması durumunda endeks, 100'e yakın değer almaktadır. Türkiye geneli ve TR33 Bölgesi illerinin Tüm Ekonomik Faaliyetlerin Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC Rev.4) göre ihracat yaptıkları 88 sektördeki verileri kullanılarak hesaplanan GH Endeksi değerleri Grafik 6'da sunulmaktadır. Ülke genelinde 30 civarında olan endeks değeri Afyonkarahisar, Manisa ve Uşak illerinde 50-60 düzeylerinde iken; Kütahya'da ise 80'in üzerindedir. Buna karşın Kütahya'da endeks değeri (sektörel çeşitsizlik) giderek azalmaktadır. Bu da Kütahya'nın ihracatta artık daha fazla çeşitte mal ihraç ettiği anlamına gelmektedir.

² TÜİK (2012)

³ TR33 Bölgesinin Üretim Yapısının ve Düzeyinin Tespiti ve Analiz Edilmesi (2013), Zafer Kalkınma Ajansı

Grafik 6 - Ülke Geneli ve TR33 Bölgesi İllerinde İhracattaki

Kaynak: TÜİK, Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İldeki ihracatta ülke genelindekine benzer olmayan sektörler yoğunken, taş ve toprağa dayalı sanayilerdeki ihracat öne çıkmaktadır. Ülke geneli ile Kütahya ilinin 2012 yılında ISIC Rev. 4 sınıflamasına göre en çok ihracat yaptıkları 3 sektör ve ihracat miktarları Tablo 29'da sunulmaktadır. İlk 3 sırada yer alan sektörlerin ülke geneli ile Kütahya ilinden birbirinden tamamen farklı olması sektörel yapıdaki farklılığı göstermektedir. Ayrıca, ülke genelinde ilk 3 sektörün ihracattaki payı %39,5 iken, Kütahya'da cam, porselen ve seramik gibi ürünleri içeren diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörünün payının %82,4'ü bulması dikkat çekmektedir. Bu durum, ildeki ihracatın tek sektöre bağımlılığını göstermektedir. Bu sektörde küresel piyasalarda yaşanacak bir kriz ildeki ihracatı ciddi ölçüde etkileyecektir.

Tablo 29 - İhracatta Öne Çıkan Sektörler

Kütahya İli İhracatında Öne Çıkan Sektörler			
Sektör Kodu	Sektör Adı	İhracat 2012 (Dolar)	Payı (%)
23	Diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı	119.820.045	82,4
8	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	8.659.474	6,0
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	3.670.153	2,5
	Toplam	145.487.482	
Ülke İhracatında Öne Çıkan Sektörler			
Sektör Kodu	Sektör Adı	İhracat 2012 (Dolar)	Payı (%)
24	Ana metal sanayii	29.101.739.370	19,1
29	Motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı	16.760.146.314	11,0
14	Giyim eşyalarının imalatı	14.259.721.497	9,4
	Toplam	152.461.736.556	

Kaynak: TÜİK (2013), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İlin en çok ithalat yaptıkları sektörler ülke geneliyle benzerlik göstermektedir. Ülke geneli ile Kütahya ilinin 2012 yılında ISIC Rev. 4 Sınıflamasına göre en çok ithalat yaptıkları 3 sektör ve ithalat miktarları Tablo 30'da sunulmaktadır. Hem ülke genelinde, hem ilde başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı ile kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı sektörlerinin ithalatta ilk 3 sırada yer alması ildeki ithalatın sektörel yapısının ülke genelinden farklı olmadığını göstergesidir. İhracattaki sektörlerin farklı olmasına karşın ithalattaki sektörlerin benzer olması, ithalata bağımlılığın ihracattaki sektörel yapıyla ilişkili olmadığını göstermektedir.

Tablo 30 - İthalatta Öne Çıkan Sektörler

Kütahya İli İthalatında Öne Çıkan Sektörler			
Sektör Kodu	Sektör Adı	İhracat 2012 (Dolar)	Payı (%)
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	26.046.281	21,8
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	24.806.997	20,7
8	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı	19.741.785	16,5
	Toplam	119.628.367	
Ülke İthalatında Öne Çıkan Sektörler			
Sektör Kodu	Sektör Adı	İhracat 2012 (Dolar)	Payı (%)
20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı	27.405.787.081	11,6
24	Ana metal sanayii	26.526.903.815	11,2
28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	19.560.462.734	8,3
	Toplam	236.545.140.909	

Kaynak: TÜİK (2013), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İldeki ihracat, tüketim mallarında yoğunlaşmaktadır. Standart Uluslararası Ticaret Sınıflamasına Dayalı Geniş Ekonomik Gruplara Göre Sınıflama (BEC Rev.4) bazında ihracat verileri incelendiğinde; Kütahya'da tüketim malları ihracatının payı %64,3 iken, bu değer ülke genelinde %38,7'dir. Buna karşın Kütahya'nın ülke geneline göre sermaye malları ile hammadde ve ara malı ihracatında daha düşük paylara sahip olduğu görülmektedir. Söz konusudur, ilin seramik ve porselen gibi ürünlerin ihracatında yoğunlaşmasıyla ilişkilidir. Başka bir deyişle, ilde diğer ülkelerin üretiminde kullanılan malların ihracatı fazla değildir.

Tablo 31 - İhracatın Geniş Ekonomik Gruplara Göre Dağılımı (%)

	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Türkiye
Sermaye (Yatırım) Malları	1,7	6,0	19,0	1,5	10,5
Hammadde ve Ara Malı	67,5	29,7	12,8	68,1	50,4
Tüketim Malları	30,8	64,3	68,3	30,4	38,7
Diğer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4

Kaynak: TÜİK (2012), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İlde çevre illere benzer şekilde, yoğun olarak hammadde ve ara malı ithal edilmesi ithalata bağımlılığı göstermektedir. Tablo 32'deki bilgilere göre BEC Rev.4 sınıflamasına göre 2011 yılında hammadde ve ara malı ithalatının toplam ithalattaki payı, Kütahya'da %80,3 iken ülke genelinde %71,9'dur. İldeki ithal bağımlılığının, ülke genelinden daha yüksek olduğunu gösteren bu duruma ek olarak Kütahya'da sanayi için işlem görmemiş maddelerin payının da çok yüksek olması, il genelinde öne çıkan taş ve toprağa dayalı sanayilerin hammadde ihtiyacıyla ilişkilidir.

Tablo 32 - İthalatın Geniş Ekonomik Gruplara Göre Dağılımı (%)

	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Türkiye
Sermaye (Yatırım) Malları	11,3	16,6	51,4	13,8	15,5
Hammadde ve Ara Malı	85,9	80,3	47,8	85,8	71,9
Sanayi için işlem görmemiş hammaddeler	1,4	19,1	0,8	20,0	6,7
Sanayi için işlem görmüş hammaddeler	41,1	38,0	25,8	49,0	31,3
Tüketim Malları	2,8	3,1	0,8	0,4	12,3
Diğer	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3

Kaynak: TÜİK (2012), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İlin ihracatı, istihdamda olduğu gibi orta-düşük teknoloji sektörlerinde yoğunlaşmaktadır. Ülke genelinde ve Bölge illerinde 2011 yılı imalat sektörü ihracatının teknoloji seviyelerine göre dağılımı Tablo 33'te sunulmaktadır. Tablodaki verilere göre Kütahya, Afyonkarahisar ve Uşak'takine paralel şekilde yüksek ve orta-yüksek teknoloji sektörleri ihracatında ülke genelinin üzerinde bir sıkıntı yaşamaktadır. Söz konusu sektörlerin ihracattaki payı ülke genelinde %31,7 iken Kütahya'da %3,3 seviyesindedir. İldeki ihracatın düşük teknoloji sektörleri yerine orta-düşük teknoloji sektörlerinde yoğunlaşması olumlu bir durumdur. Ancak, ilin orta-düşük teknoloji sektörlerinde çok yoğunlaşıp, yüksek ve orta-yüksek teknoloji sektörlerindeki ihracatın çok sınırlı kalması orta düşük teknoloji sektörlerden orta-yüksek teknoloji sektörlerine geçişte sorunlar yaşandığını göstermektedir.

Tablo 33 - İmalat Sektörü İhracatının Teknoloji Düzeylerine Göre Dağılımı (%)

	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Türkiye
Yüksek Teknoloji	0,0	0,0	43,0	0,1	2,6
Orta-Yüksek Teknoloji	3,9	3,3	32,6	8,7	29,1
Orta-Düşük Teknoloji	83,7	92,8	11,1	22,4	37,3
Düşük Teknoloji	12,5	3,9	13,3	68,8	31,0

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri; Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları (2011)

İlde yoğun olarak orta-yüksek teknoloji sektörlerinde ithalat yapılmaktadır. Ülke genelinde yüksek ve orta-yüksek teknoloji sektörlerindeki ithalatın payı %53,9 iken, Kütahya'da sadece %55,5'tir. Bu durum, Kütahya'daki ithal teknolojik ürünlere bağımlılığın ülke genelindekiyle benzer seviyede olduğunu göstermektedir. Teknoloji düzeylerine göre Bölge illeri ve ülke geneli ithalatının dağılımının verildiği Tablo 34'ten, Kütahya'da ve ülke genelinde ithalatın teknoloji düzeyinin ihracatın teknoloji düzeyinden yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun sebebi yüksek teknoloji ürünlerin az miktarda üretilmesidir. Genel olarak, yüksek teknoloji ürün ithal edip düşük teknoloji ürün ihraç etmesi illerin dış ticaret dengesini bozmaktadır.

Tablo 34 - İmalat Sektörü İthalatının Teknoloji Düzeylerine Göre Dağılımı (%)

	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Türkiye
Yüksek Teknoloji	1,3	2,2	28,9	0,5	9,7
Orta-Yüksek Teknoloji	35,6	53,3	53,2	69,6	44,2
Orta-Düşük Teknoloji	57,8	30,5	14,0	7,9	32,0
Düşük Teknoloji	5,3	14,0	3,8	22,0	14,2

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri; Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları (2011)

2. SANAYİ

İldeki 3 ilçede üretim aşamasına geçmiş 4 OSB bulunmaktadır. İlde üretim aşamasına geçmiş OSB bulunan ilçeler; Kütahya Merkez (2 adet), Gediz ve Tavşanlı'dır. Ayrıca Simav ilçesinde ise aktif olmayan ancak tüzel kişiliği bulunan bir OSB bulunmakta olup Altıntaş'ta OSB kurulması için girişimler devam etmektedir.⁴ Türkiye'deki OSB sayısının 277 olduğu düşünüldüğünde ilde ülke genelindeki OSB'lerin %1,8'i bulunmaktadır. Afyonkarahisar'da 7, Bilecik'te 5, Eskişehir'de 1 ve Uşak'ta ise 3 aktif OSB'nin bulunması; Kütahya'da yakın çevresine benzer sayıda OSB'nin bulunduğunu göstermektedir.

Son yıllarda ilde bulunan OSB'lerin elektrik ve doğalgaz tüketimi ile OSB'lerde istihdam edilen kişi sayısında büyük bir artış gözlemlenmektedir. Tablo 35'e göre elektrik ve doğalgaz tüketiminin giderek arttığı, OSB'lerde faaliyet gösteren firmaların ve doğal olarak yaratılan istihdam rakamlarının ciddi boyutlara yükseldiği belirlenmiştir. Bu rakamlar ilin sanayisinin son 10 yıl içinde çok büyük ilerleme kaydettiğini göstermektedir.

Tablo 35 – İldeki OSB'lerin Elektrik ve Doğalgaz Tüketimi, OSB'lerde bulunan Firma Sayıları ve İstihdam

OSB	Elektrik Tüketimi (1.000 kWh)		Doğalgaz Tüketimi (1.000 m ³)		Firma Sayısı		İstihdam	
	2004	2014	2004	2014	2004	2014	2004	2014
Merkez 1. OSB	4.500	118.000	1.500	70.000	15	84	600	6.500
Merkez 2. OSB ^c	-	54.500	-	37.907	-	7	-	545
Gediz	3.938 ^a	12.621	2.490 ^a	8.284	2 ^a	18	30 ^a	950
Tavşanlı	1.061 ^b	4.077	-	-	9 ^b	19	820 ^b	2.475

^a2008 Yılına ait rakamlar; ^b2012 Yılına ait rakamlar; ^c2006 yılında kurulmuştur.

Kaynak: İlde Bulunan OSB'lerin Müdürleri ile Görüşme

İl, marka başvurusu ve marka tescili açısından çevre illerle kıyaslandığında düşük düzeydedir. 2008-2012 yılları arasında ülke genelinde yapılan 394.635 marka başvurusunun 1.234'ü (binde 3'ü), 197.598 marka tescilinin 668'i (binde 3'ü) Kütahya'da yapılmıştır. İl, gerek marka başvurusu, gerekse marka tescili yönünden Eskişehir ve Afyonkarahisar'ın gerisinde kalmıştır. Ayrıca Eskişehir'in diğer çevre illerinin neredeyse toplamı kadar marka başvurusuna sahip olması ve diğer illerin toplamından fazla sayıda marka tesciline sahip olması dikkat çekmektedir.

4 OSBÜK Bilgi Sistemi, Valilikler

Tablo 36 - Marka Başvuru ve Tescil Sayıları

	Marka Başvuru Sayısı (2008-2012)	Marka Tescil Sayısı (2008-2012)
Kütahya	1.234	668
Afyonkarahisar	1.492	757
Bilecik	239	100
Eskişehir	3.285	1.821
Uşak	544	263

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü, Marka İstatistikleri (2013)

Kütahya'da endüstriyel tasarım kabiliyetinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. İl, endüstriyel tasarımda gerek başvuru, gerekse tescil açısından çevre illerin önünde yer almaktadır. Bu sayıda özellikle etkili olan husus ildeki taş ve toprağa dayalı endüstriler sektörünün sürekli endüstriyel tasarım başvurusunda bulunmasıdır.

Tablo 37 - Tasarım Başvurusu ve Tescil Sayıları

	Endüstriyel Tasarım Başvuru Sayısı (2008-2012)	Endüstriyel Tasarım Tescil Sayısı (2008-2012)
Kütahya	2.714	2.492
Afyonkarahisar	230	239
Bilecik	83	84
Eskişehir	1.178	1.223
Uşak	204	199

Kaynak: Türk Patent Enstitüsü, 2012

Bölge illerinde kurulan şirketlerin sermayelerinin Türkiye geneline oranı %2,2'dir. Ülke genelinde 2009 yılında kurulan şirketlerin toplam sermayeleri 2.108.598.000 TL olup, ülke genelinde kurulan 8.346 imalat sektörü şirket ve kooperatifinin 71'i Kütahya'da kurulmuştur. Diğer çevre illerden Eskişehir 356 ile öne çıkarken Afyonkarahisar'da 38, Bilecik'te 66, Uşak'ta ise 24 şirket ve kooperatif kurulmuştur. Kurulan şirket ve kooperatiflerin sermayeleri göz önüne alındığında Kütahya, Afyonkarahisar ve Bilecik ile birlikte yakın değerlere sahiptir. Kütahya'da ayrıca 2002 yılında 240 olan firma sayısının 2014 yılında 580'e ulaştığı belirlenmiştir.

Tablo 38 - İmalat Sektöründe Kurulan Şirket ve Kooperatiflerin Sermayeleri Toplamının İllere Göre Dağılımı

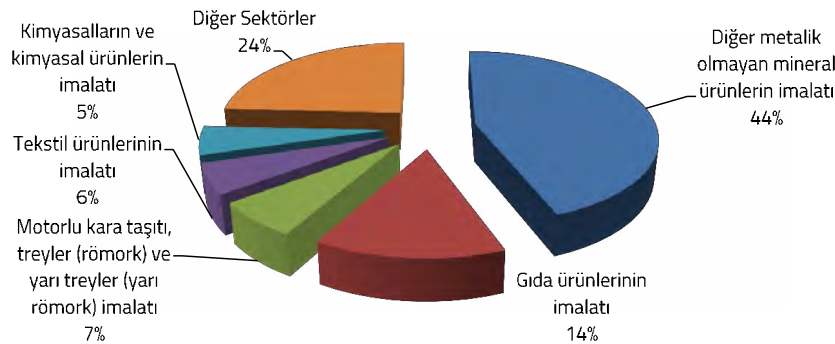
	Sermaye (TL)	Türkiye Geneline Oranı (%)
Kütahya	10.365.000	0,5
Afyonkarahisar	10.345.000	0,5
Bilecik	10.421.000	0,5
Eskişehir	41.957.000	2,0
Uşak	5.185.000	0,2

Kaynak: TÜİK, İş Demografisi İstatistikleri (2009)

İldeki Dumlupınar Üniversitesi'nde Teknoloji Tasarım Geliştirme Bölgesi bulunmaktadır. Çevre illerden sadece Eskişehir'deki Anadolu Üniversitesi'nde teknopark bulunması, çevre illerde söz konusu alandaki talebin karşılanmasında Dumlupınar Üniversitesi'nin de etkili olabileceğini göstermektedir.

İlde diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, katma değer açısından ilk sıradadır. İlde katma değer açısından diğer önemli sektörler gıda ürünlerinin imalatı, motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı, tekstil ürünlerinin imalatı ve kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı imalatıdır. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatının ilk sırada olmasında Bölgedeki seramik ve mermer üretiminin etkisi büyüktür. Sektör, il katma değerinin %44'ünü tek başına üretmektedir. Değerler Grafik 7'de gösterilmektedir.

Grafik 7 - İlde En Çok Katma Değer Üreten 5 Sektörün Dağılımı (2012)

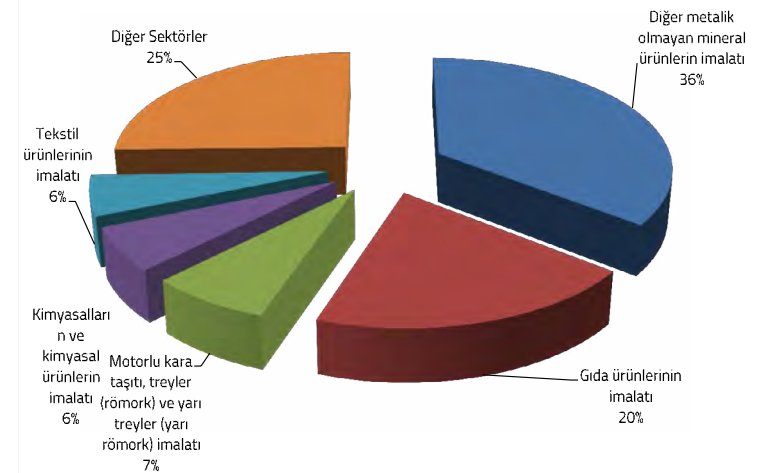

Kaynak: TÜİK, Yıllık İş İstatistikleri (2010), SGK (2013) ve Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları⁵

5 TÜİK verileri aracılığıyla ülke genelinde sektörlerin çalışan başına ortalama katma değerleri ile sektörlerin Bölgedeki illerde SGK'ya kayıtlı çalışan sayıları çarpımıyla elde edilmiştir.

İlde en çok katma değer üreten sanayi sektörleri ile en çok üretim değerine sahip sektörler benzerlik göstermektedir. Grafik 8'deki dağılım incelendiğinde, en çok katma değer üreten beş sektör ile en fazla üretim değerine sahip beş sektörün aynı olduğu görülmektedir. Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı, katma değerdeki payı, üretim değerindeki payından yüksek olan bir sektör olarak öne çıkmaktadır.

Grafik 8 - İldeki Sanayi Üretiminin Sektörlere Göre Dağılımı (2012)

Kaynak: TÜİK, Yıllık İş İstatistikleri (2010), SGK (2013) ve Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları⁶

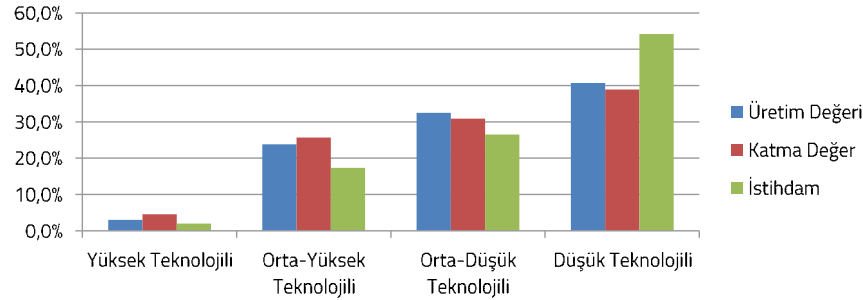
Ülke genelinde sektörlerin paylarında 2008-2012 yılları arasında büyük değişim yaşanmadığı görülmektedir. Ülke genelinde istihdamdaki payı en çok artan sektörler %3,5 puan ile mobilya imalatı ile %2,7 puan motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı sektörleri olmuştur. Buna karşın; %2,5 puan ile fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) ve %1,7 puan ile giyim eşyalarının imalatı sektörleri payı en çok azalan sektörler olmuşturlardır.

İl genelinde ise diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı sektörü, 2008-2012 yılları arasından sanayi faaliyetleri içerisinde en çok istihdama sahip sektör unvanını korumaktadır. Beş yılda bu sektörün payı %41,8'den %37,2'ye gerilemiştir. Gıda ürünlerinin imalatı sektöründe ise %16,6'dan %14,3'e gerilemiş söz konusudur. İlde fabrikasyon metal ürünleri imalatı (makine ve teçhizat hariç) sektörünün payı %6,7'den %7,2'ye; motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı sektörünün payı ise %0,5'ten %5,8'e çıkmıştır.

6 TÜİK verileri aracılığıyla ülke genelinde sektörlerin çalışan başına ortalama üretim değerleri ile sektörlerin Bölgedeki illerde SGK'ya kayıtlı çalışan sayıları çarpımıyla elde edilmiştir.

Düşük teknolojiли sektörler, katma değer üretmede ve üretim değeri oluşturmada istihdam paylarına nazaran kötü bir performans sergilemektedir. Grafik 9'a göre, Ülke genelinde istihdamın %50'sinden fazlasının bulunduğu düşük teknolojiли sektörler üretim ve katma değerin yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır. İstihdam oranı nispeten daha az olan yüksek ve orta-yüksek teknolojiли sektörlerin üretilen katma değerdeki payları gerek üretimdeki, gerekse istihdamdaki paylarından daha fazladır. Bu durum, katma değer üretmek ve daha fazla üretim yaparak ekonomik gelişmeyi sağlamak için düşük teknolojiли sektörler yerine yüksek ve orta-yüksek teknolojiли sektörlerle geçilmesi gerektiğini göstermektedir.

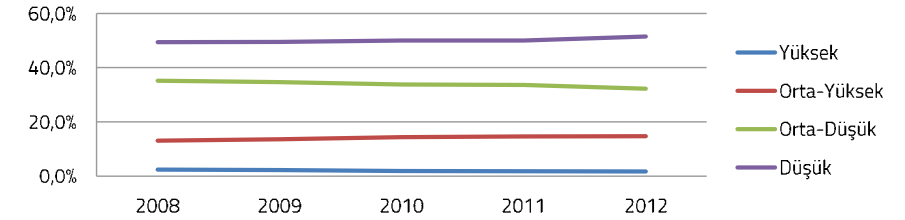
Grafik 9 - Sektörlerin Teknoloji Düzeylerine Göre Üretim, İstihdam ve Katma Değerdeki Payları

Kaynak: TÜİK, Yıllık İş İstatistikleri (2010), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Ülke genelindeki istihdamda 2008-2012 yılları arasında çok yavaş bir şekilde orta-düşük sektörlerden orta-yüksek teknolojiли sektörlerle geçiş yaşandığı görülmektedir. Ülke genelinde, 2008-2012 yılları arasında yüksek teknolojiли sektörlerdeki istihdam oranı %2 civarında iken, düşük teknolojiли sektörlerdeki istihdam oranının %50 civarında olduğu ifade edilebilir. Orta-yüksek teknolojiли sektörlerdeki istihdamın artmasına rağmen yüksek teknolojiли sektörlerin artmaması; üretim yapısındaki dönüşümün sağlanmasında sorun olduğunu göstermektedir. Ülke genelindeki imalat sektörü istihdamının teknoloji düzeylerine göre gelişimi Grafik 10'da sunulmaktadır.

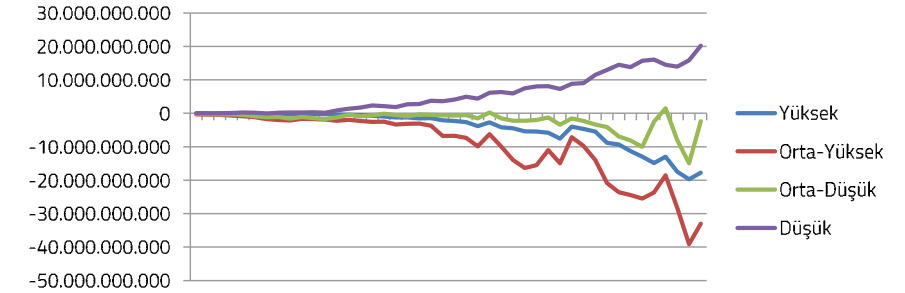
Grafik 10 - Ülke Genelinde Teknoloji Düzeyine Göre İstihdam

Kaynak: SGK (2013), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Ülke genelinde sadece düşük teknolojiли sektörlerde dış ticaret fazlası verilmektedir. Uzun dönem boyunca dış ticaret açığı veren ülkede düşük teknolojiли sektörlerdeki ihracatın ithalatından fazla olduğu Grafik 11'de görülmektedir. Buna karşın; düşük teknolojiли sektörlerde bir dış ticaret dengesi söz konusu iken; yüksek ve orta-yüksek teknolojiли sektörlerde dış ticaret açığı söz konusudur. Söz konusu açık giderek artarken; ülke genelindeki dış ticaret açığının teknoloji açığıyla açıklanabildiği görülmektedir. Özellikle her yıl en fazla açığın orta-yüksek teknolojiли sektörlerde verilmesi dikkat çekmektedir.

Grafik 11 - Ülke Genelinde Teknoloji Düzeyine Göre Dış Ticaret Açığı (Dolar)

Kaynak: TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri

3. TARIM

Kütahya’da düşük seviyedeki ortalama işletme genişliği ile bitkisel ve hayvansal üretimi bir arada yapan işletmelerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Tablo 39’da görüldüğü üzere TR33 Bölgesi’nde Manisa’dan sonra en düşük ortalama işletme genişliği 47 dekarla Kütahya’dadır. Söz konusu değer ülke genelinde 62 dekarıdır. Bu durum, tarım arazilerinin çok parçalı olması sorununun ilde daha yoğun olarak görüldüğünü göstermektedir. Ayrıca, Kütahya’daki işletmelerin büyük çoğunluğunun bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yaptığı görülmektedir. İldeki tarım işletmeleri, herhangi bir dalda uzmanlaşma sorunu çekmektedir.

Tablo 39 - İstihdam ve Gayri Safi Katma Değerin Sektörel Dağılımı

Tarımsal Üretim Kolları	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Türkiye
Hayvansal Üretim ve Bitkisel Üretim Birlikte Yapan İşletmeler (%)	68,17	71,8	59,63	68,42	67,43
Sadece Bitkisel Üretim Yapan İşletmeler (%)	29,63	27,53	39,49	30,55	30,21
Sadece Hayvansal Üretim Yapan İşletmeler (%)	2,19	0,67	0,87	1,05	2,36
Ortalama İşletme Genişliği (da)	64	47	41	65	62

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (<http://www.tuik.gov.tr>), Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Brifing Raporları (2012).

İldeki sulanabilir tarım arazileri yetersizdir. Tablo 40’a göre, il genelinde sulu tarım arazisi toplam tarım arazilerinin %14,5’ini oluşturmaktadır ve bu oran %24,1 olan ülke ortalamasının altındadır. Sulu tarım arazilerinin ne kadarının kullanıldığı ile ilgili veri tutulmamaktadır. Ürün yetiştirme döneminde kuraklık ve düzensiz yağış riskleri nedeniyle sulanan alanların artması, tarımsal üretim artışı ve istikrarı için hayati öneme sahiptir. İldeki daha çok alanın sulanabilir hale gelmesi ile birlikte katma değeri ve pazarlama olanağı daha yüksek olan yeni ürünlerin üretiminin artırılması sağlanabilecektir.

Tablo 40 - Tarım Arazilerinin Sulama Durumu (2012)

	Toplam Tarım Arazisi (ha)	Sulu Tarım Arazisi (ha)	Sulu Arazi Oranı (%)	Kuru Tarım Arazisi (ha)	Kuru Arazi Oranı (%)
Afyonkarahisar	536.268	195.513	36,46	340.755	63,54
Kütahya	409.488	59.168	14,45	350.320	85,55
Manisa	515.192	207.049	40,19	308.143	59,81
Uşak	235.546	18.970	8,05	216.576	91,95
Bölge	1.696.494	480.700	28,33	1.215.794	71,67
Türkiye	23.795.481	5.731.711	24,09	18.060.770	75,90

Kaynak: TÜİK, Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Brifing Raporları (2012)

İldeki tarım sektörü, genel olarak geleneksel metotlarla üretim yapmaktadır. Bazı ilçe ve köylerde aşırı ve bilinçsiz gübre ve ilaç uygulaması, salma ya da karıkla sulama, elle hasat ve yetersiz mekanizasyon olduğu belirlenmiştir. Geleneksel anlayışla üretim yapan üreticiler genellikle her yıl buğday, arpa ve çavdar gibi benzer ürünleri üretmekte, piyasada daha yüksek fiyat elde edebilecekleri ürünlere yönelememektedir.

İlde miktar yönünden öne çıkan bitkisel ürünler sırasıyla buğday, şeker pancarı ve arpadır. TR33 Bölgesi illerinin her birinin miktar yönünden en çok ürettiği bitkisel ürün farklıdır. Afyonkarahisar şeker pancarını, Manisa üzümü, Uşak ise arpayı yoğun olarak üretirken, Kütahya’da buğday öne çıkmaktadır. Bu durumun en önemli sebepleri, ilde sulanan tarım alanlarının azlığı ve çiftçilerin geleneksel üretim yapmalarıdır.

Tablo 41 - İllerin Bitkisel Üretim Miktarı (Ton) (2011)

Afyonkarahisar		Kütahya		Manisa		Uşak	
Ürün	Üretim Miktarı	Ürün	Üretim Miktarı	Ürün	Üretim Miktarı	Ürün	Üretim Miktarı
Şeker Pancarı	741.822	Buğday	294.250	Üzüm	1.393.991	Arpa	217.155
Patates	422.984	Şeker Pancarı	238.635	Domates	826.723	Buğday	168.338
Buğday	369.393	Arpa	110.331	Mısır	245.044	Şeker Pancarı	64.616
Arpa	331.048	Yonca	74.260	Buğday	233.672	Yonca	61.605
Yonca	286.350	Domates	37.190	Biber	161.509	Üzüm	37.072
Vişne	42.409	Patates	31.652	Zeytin	116.085	Karpuz	34.185
Hıyar	40.781	Kiraz	26.664	Karpuz	107.950	Domates	34.182
Elma	38.011	Üzüm	25.733	Kavun	103.887	Kavun	18.794
Hayvan pancarı	31.575	Elma	23.465	Arpa	69.010	Hıyar	11.683
Kiraz	30.671	Nohut	22.684	Yonca	63.068	Elma	9.178

Kaynak: TÜİK, Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa ve Uşak, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Brifing Raporları (2012)

Büyükbaş ve kanatlı hayvan varlığından Merkez, Altıntaş, Gediz, Simav ve Tavşanlı ilçeleri öne çıkarken; Emet'te keçi, Aslanapa'da ise koyun sayısı fazladır. İldeki 162.529 büyükbaş hayvanın (sığır, manda ve dana) 118.613'ü (%73'ü) adı geçen 5 ilçede bulunmaktadır. Ayrıca ildeki 917.323 kanatlı hayvanın 860.668'i (%93,8'i) de bu ilçelerdedir. Emet ilçesi, il genelinde keçi varlığında 3. sırada; Aslanapa ilçesi ise koyun varlığında 5. sırada yer almaktadır. Bu durum, Kütahya'daki hayvan varlığının dengeli dağılmadığını ve belirli ilçelerde yoğunlaştığını göstermektedir.

Tablo 42 - İlçelere Göre Hayvan Sayıları ve Bölgedeki Payları (2011)

	Sığır	Manda	Dana	Koyun	Keçi	Kanatlı Hayvan
Merkez	21.709	665	10.893	53.235	32.770	67.950
Altıntaş	10.355	115	3.880	31.558	3.442	39.375
Aslanapa	6.476	0	2.554	32.310	13.640	11.850
Çavdarhisar	4.213	5	2.079	8.822	5.300	7.460
Domaniç	5.580	2	1.845	8.900	3.050	7.500
Dumlupınar	1.617	0	734	5.500	500	4.270
Emet	7.473	3	1.785	8.560	15.600	6.875
Gediz	10.868	0	4.201	23.162	11.548	102.763
Hisarcık	2.875	0	1.550	2.630	2.545	6.745
Pazarlar	1.935	0	892	2.251	1.506	4.725
Simav	23.138	11	5.391	57.000	24.000	199.800
Şaphane	1.307	0	991	9.318	3.020	7.230
Tavşanlı	22.845	620	3.922	38.650	10.650	450.780
TOPLAM	120.391	1.421	40.717	281.896	127.571	917.323

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri

İlde, süt üretimi diğer hayvansal ürün gruplarına göre daha gelişmiştir. Kütahya, hayvansal ürün gruplarına göre üretim miktarları göz önüne alındığında TR33 Bölgesi'nde tarımsal üretim açısından en gelişmiş il olan Manisa ile sadece süt grubunda yarışabilmektedir. Toplamda 219.996 ton yıllık süt üretimi olan ilin, özellikle besi hayvancılığında uzmanlaşma potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 43 - İllerin Hayvansal Ürünler Üretimi (2012) (ton)

Ürün	Afyonkarahisar	Kütahya	Manisa	Uşak	Bölge
Süt	369.393	219.996	268.678	145.974	1.004.040
Kırmızı et	15.083	4.280	9.026	2.464	30.852
Beyaz et	2.410	0	124.490	0	126.901
Yumurta	1.903.593	52.025	1.119.417	32.881	3.107.916
Bal (Süzme)	721	212	753	173	1.859

Kaynak: TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri; TÜİK, Çiftçinin Eline Geçen Fiyatlar; Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

İlde ihracata yönelik ürünlerin kalitelerinin standardizasyonunu sağlayacak akredite laboratuvarlar yaygın olarak bulunmamaktadır. Bu durum, ilin tarım sektöründeki rekabet gücünü etkilemektedir. Bu nedenle, Kütahya sektörteki payını ve ihracatını arttıramamaktadır.

İl, tıbbi ve aromatik bitkiler toplayıcılığı ve yetiştiriciliğine elverişlidir. İldeki ormanlar ve endemik bitki türleri, ormanlık alanlardan toplayıcılık yapmak suretiyle tıbbi ve aromatik bitkiler pazarlamasına olanak sağlama potansiyeline sahiptir. Tıbbi ve aromatik bitkiler toplayıcılık yolu ile işletmeler için gelir artırıcı bir faaliyet dalı olabileceği gibi, kültür altına alınmak suretiyle daha ihtisaslaşmış bir şekilde yapılması da mümkündür. Simav ilçesinde tıbbi ve aromatik bitkiler paketleme tesisi projesi bulunmaktadır.

4. TURİZM

Kütahya'ya gelen yabancı turistler Merkez ve Tavşanlı ilçelerinde; yerli turistler ise Merkez, Emet, Simav ve Tavşanlı ilçelerinde yoğun olarak konaklamaktadırlar. 2012 yılı içerisinde ildeki işletme belgeli tesislerde 78.795, belediye belgeli tesislerde 264.829 olmak üzere toplamda 343.624 kişi konaklamıştır. Toplam geceleme sayısı ise işletme belgeli tesislerde 130.644 ve belediye belgeli tesislerde 604.330 olmak üzere 734.974 kişi olarak gerçekleşmiştir. İşletme ve belediye belgeli tesislerin tümü ele alındığında, yabancıların geceleme sayılarının %45,1'i Tavşanlı, %43,1'i Merkez ilçede olduğu görülmüştür. Yerli turistlerin geceleme sayıları incelendiğinde ise %33,1'inin Simav'da, %32,2'sinin Merkez'de, %19,7'sinin Emet'te, %11,6'sının Tavşanlı'da olduğu görülmektedir. Söz konusu 4 ilçe turizm açısından öne çıkan Kütahya ilçeleridir.

Tablo 45 - Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Konaklama ve Belediye Sayıları

	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Merkez	1.827	60.550	62.377	3.273	98.337	101.610
Çavdarhisar	328	1.662	1.990	477	3.265	3.742
Simav	48	4.096	4.144	472	6.836	7.308
Tavşanlı	5	10.279	10.284	14	17.970	17.984
Kütahya Geneli	2.208	76.587	78.795	4.236	126.408	130.644

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü

Tablo 46 - Belediye Belgeli Tesislerde Konaklama ve Belediye Sayıları

	Tesis Geliş Sayısı			Geceleme Sayısı		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
Merkez	1.213	81.511	82.724	1.804	134.702	136.506
Altıntaş	-	2.109	2.109	-	2.109	2.109
Domaniç	45	1.002	1.047	198	2.035	2.233
Emet	3	55.530	55.533	3	142.246	142.249
Gediz	36	9.888	9.924	216	15.492	15.708
Hisarcık	-	981	981	-	2.146	2.146
Simav	14	71.087	71.101	31	232.373	232.404
Tavşanlı	704	40.706	41.410	5.298	65.677	70.975
Kütahya Geneli	2.015	262.814	264.829	7.550	596.780	604.330

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü

Simav ve Emet'te ortalama kalış süreleri daha uzunken, az sayıda ziyaretçisi olan illerin doluluk oranının da düşük olduğu görülmektedir. İşletme belgeli tesislerde doluluk oranı genel olarak %30'lar seviyesindeyken, belediye belgeli tesislerde oldukça çeşitlilik göstermektedir. Altıntaş, Gediz ve Hisarcık ilçelerinde doluluk oranları oldukça düşük seviyededir. Bu ilçelerde ortalama kalış sürelerinin de kısa olması, söz konusu ilçelerin uzun tatiller için tercih edilmediğini göstermektedir. Doluluk oranının çok düşük olması nedeniyle bu ilçelerdeki tesislerin kapasiteleri yerine kalitelerinin artırılması gerektiği anlaşılmaktadır. Simav ve Emet ise ortalama kalış sürelerinin yüksek, doluluk oranının da fazla düşük olmadığı ilçeler iken, Merkez ve Tavşanlı ilçelerinde ortalama kalış süreleri daha düşüktür. Buradan çıkarılabilecek sonuç; yüksek miktarda turist çeken ilçelerden Merkez ve Tavşanlı ilçelerinin daha çok ticaret amacıyla, Simav ve Emet ilçelerinin ise tatil amacıyla tercih edildiğidir.

Tablo 47 - Turizm İşletme Belgeli Tesislerde Ortalama Kalış Süreleri ve Doluluk Oranları

	Ortalama Kalış Süresi (Gün)			Doluluk Oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yerli	Yabancı	Toplam
Merkez	1,8	1,6	1,6	1,0	30,8	31,9
Çavdarhisar	1,5	2,0	1,9	1,4	9,5	10,9
Simav	9,8	1,7	1,8	2,0	29,2	31,2
Tavşanlı	2,8	1,7	1,7	0,0	32,7	32,8
Kütahya Geneli	1,9	1,7	1,7	1,0	29,3	30,3

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü

Tablo 48 - Belediye Belgeli Tesislerde Ortalama Kalış Süreleri ve Doluluk Oranları

	Ortalama Kalış Süresi (Gün)			Doluluk Oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yerli	Yabancı	Toplam
Merkez	1,5	1,7	1,7	0,3	22,7	23,0
Altıntaş	-	1,0	1,0	-	3,4	3,4
Domanıç	4,4	2,0	2,1	2,0	20,6	22,6
Emet	1,0	2,6	2,6	0,0	31,1	31,1
Gediz	6,0	1,6	1,6	0,2	10,7	10,8
Hisarcık	-	2,2	2,2	-	10,9	10,9
Simav	2,2	3,3	3,3	0,0	26,5	26,5
Tavşanlı	7,5	1,6	1,7	3,6	44,9	48,5
Kütahya Geneli	3,7	2,3	2,3	0,3	25,8	26,2

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü

İlde lüks konaklama tesisi sayısı yeterli seviyede olmamakla birlikte Merkez ilçede yoğunlaşmaktadır. İlin lüks sınıfa giren tek turizm işletme belgeli tesisi Merkez'de bulunan (121 oda ve 242 yatak kapasiteli) 4 yıldızlı oteldir. Belediye belgeli tesislerden 1. sınıf olanların 8 tanesi (204 oda ve 369 yatak kapasitesi) Merkez, 1 tanesi (14 oda ve 28 yatak kapasitesi) Emet'te, 1 tanesi (290 oda ve 1.200 yatak kapasitesi) ise Simav'dadır. Diğer konaklama tesisleri eklendiğinde ildeki yatak kapasitesi 7.626'yı bulmaktadır. Söz konusu tesisler Merkez ilçenin yanı sıra Altıntaş, Çavdarhisar, Emet, Gediz, Hisarcık, Simav ve Tavşanlı ilçelerinde bulunmaktadır.

Turizm, günümüzde tatil ve gezi amacı dışındaki faaliyetler kapsamında da gerçekleştirilmektedir. UNWTO verilerine göre; kültür, eğlence ve tatil amaçlı turizm %51; iş ve meslek amacıyla ziyaret turizmi %15; arkadaş ve akraba ziyaret turizmi, sağlık turizmi ile din ve hac turizmi ise %27 oranındadır. Bu durum, geleneksel olarak kültür, eğlence ve tatil amaçlı ihtiyaçlar kapsamında ortaya çıkan turizm faaliyetlerinin giderek farklı amaçlar için kullanılır hale geldiğini ve turizm çeşitliliğinin arttığını göstermektedir.

Yabancı turistlerin Türkiye'ye geliş nedenleri arasında gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler açık farkla ilk sırayı almaktadır. TÜİK'in, Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin gelme nedenlerine yönelik yapmış olduğu sınıflandırma Tablo 49'da verilmektedir. Buna göre; yabancı turistlerin daha çok gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler nedeni ile Türkiye'ye geldiği görülmektedir. Söz konusu nedenle gelen ziyaretçilerin payının çok yüksek olması ülke genelinde turizm türlerinin yeterince çeşitlenmediğini göstermektedir.

Tablo 49 - Yıllara Göre Yabancı Turistlerin Türkiye'ye Geliş Nedenleri, 2006-2010

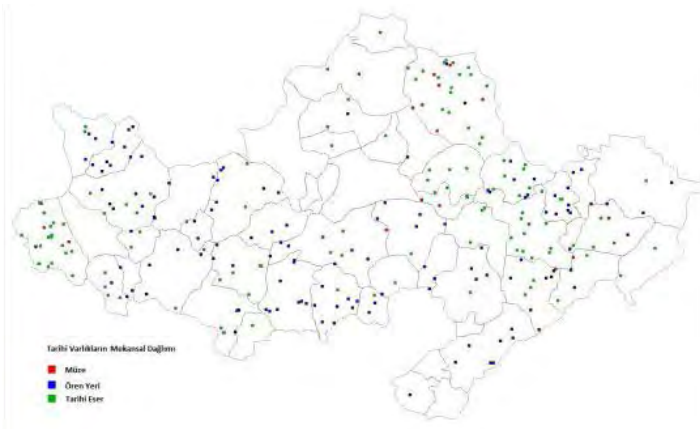
Geliş Nedeni	2006	2007	2008	2009	2010
Gezi, eğlence, sportif ve kültürel faaliyetler	11.788.819	14.605.161	16.817.494	17.936.728	19.210.319
Yakınları ziyaret	2.422.671	2.535.483	3.119.032	3.406.809	3.350.995
Sağlık	178.240	169.943	170.624	143.733	125.835
İnanç	179.972	175.875	145.720	256.222	165.572
Alışveriş	1.124.116	1.082.020	1.036.983	1.117.622	1.027.093
Transit	334.941	39.127	227.926	610.527	751.618
Eğitim	132.511	183.567	214.791	237.693	196.240
İş / Toplantı, konferans, kurs, seminer / fuar amaçlı	2.573.974	2.451.569	2.445.123	1.560.595	1.741.064
Diğer	1.029.575	1.284.412	1.123.899	976.829	1.029.575

Kaynak: TÜİK (revize edilmemiş) verilerinden derlenmiştir.

Dünyada kongre turizmi çoğunlukla sanayileşmiş ülkelerde yapılmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda kongre turizmi turizm zenginliği fazla olan ülkelere doğru bir yönelme göstermektedir. Son dönemlerde 5 yıldızlı büyük tesislerde yapılan kongreler dünyada olduğu kadar Türkiye’de de ön plana çıkmıştır. 2012 yılında 300 katılımcıdan daha az olan uluslararası kongrelerde Türkiye dünyada Avusturya’yla beraber 10. sırada, 500 katılımcıdan daha az olan uluslararası kongrelerde dünyada 9. sırada yer almaktadır.

Bölgede kültür ve tarih turizmi varlıkları yoğun ve yaygın biçimde bulunmaktadır. Bölgede 18 müze, 134 ören yeri ve 119 tane tarihi ve sivil mimari eser bulunmaktadır. Müze sayılarında özellikle Merkez ilçenin öne çıktığı anlaşılmaktadır. TR33 Bölgesi’ndeki ören yerleri daha homojen bir dağılım gösterirken, Kütahya ilçelerinin birçoğunda ören yerinin bulunmaması dikkat çekmektedir. Kütahya’nın yanı sıra Afyonkarahisar ve Eskişehir’e de yayılmış şekildeki Frig Vadisi, Çavdarhisar’daki Aizanoi Antik Kenti, Domaniç’teki Hayme Ana Türbesi, Dumlupınar’daki Şehitlik ulusal ve uluslararası potansiyeli olan tarihi ve kültürel değerlerdir.

Harita 6 - Kültür ve Tarih Varlıklarının Mekânsal Dağılımı

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler (2013)

Kütahya’da gezi, yürüyüş, araştırma, gözlem ve tırmanma faaliyetlerini kapsayan doğa turizmi potansiyeli vardır. İlde doğa turizminde potansiyele sahip varlıklar Merkez ilçe ile Tavşanlı, Domaniç ile Simav ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu varlıklardan en çok potansiyel arz edenleri Gediz’deki Murat Dağı ile Domaniç’teki Kaşalıc Tabiat Koruma Alanı’dır. Bu alanlar yürüyüş, trekking, doğa inceleme-araştırma amaçlı aktiviteler için sahip oldukları coğrafi özellikler bakımından doğa turizminde değerlendirilebilecek önemli turizm varlıklarıdır.

Harita 7 - Doğa Varlıklarının Mekânsal Dağılımı

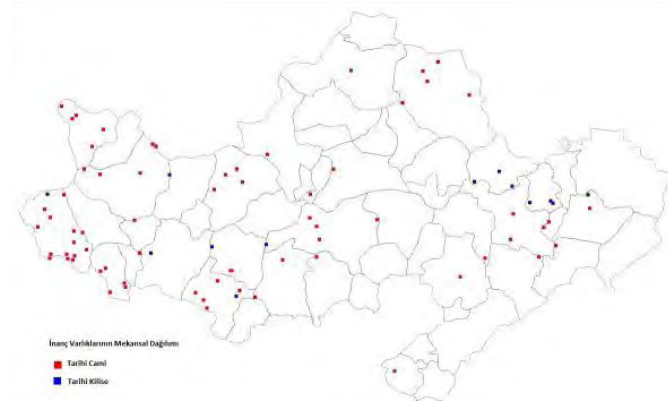

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler (2013)

Farklı dinlere ait birçok kutsal değer Anadolu’da bulunması ülke ve il için önemli bir fırsattır. Dünya İnanç Turizmi Örgütü (World Religious Travel Association-WRTA) yalnızca Hristiyanların katıldığı inanç turizminin üç yüz milyon turisti kapsayan bir pazar olduğunu belirtmektedir. Bu pazarın büyüklüğü ise yirmi milyar dolara ulaşmaktadır. Ortalama kalış süresi fazla olan bu turistlerin daha fazla harcama yapması beklenmektedir; bu turizm türünde yoğunlaşan bir bölgenin turizm gelirinin yüksek olması beklenmektedir. TÜİK Turizm İstatistiklerine göre; inanç turizmi amaçlı Türkiye’ye gelen yabancıların oranı 2001 yılında %0,3 iken, 2010 yılında %0,5’e yükselmiştir. Yabancı turistlerin Türkiye’yi inanç amaçlı ziyaret etme oranları diğer amaçlara göre daha düşük kalmaktadır.

İlin inanç turizmi açısından sahip olduğu potansiyel Merkez ilçede yoğunlaşmaktadır. İldeki cami ve kilise gibi yapıları içeren inanç turizmi varlıklarının yarısından fazlası Merkez ilçede bulunmaktadır. Diğer varlıklar ise Gediz, Simav, Şaphane ve Tavşanlı ilçelerindedir.

Harita 8 - İnanç Varlıklarının Mekânsal Dağılımı

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Valilikler, Kaymakamlıklar, Belediyeler (2013)

Sağlık turizmi, gerek Kütahya özelinde gerekse TR33 Bölgesi genelinde tüm turizm sınıfları arasında yükselen değer konumundadır. Sağlık turizmi ile ilgilenen devletlerde Hindistan, Kosta Rika, Macaristan, Türkiye, Litvanya, İsrail, Ürdün, Tayland, Malezya, Güney Afrika ve Küba başta gelmektedir. Ülkenin yakın çevresinde Macaristan dışında sağlık turizminin geliştiği bir ülkenin bulunmaması bu alandaki bir uzmanlaşma ile yakın çevredeki ülkelerden turist çekilebileceğini göstermektedir. Ayrıca, Kütahya'nın yanı sıra Afyonkarahisar ve Manisa'nın sahip olduğu kaplıcalar ile bir sağlık turizmi sektörü kümesi oluşturabilecek potansiyele sahip olduğu görülmektedir.

Türkiye ve dünya turizmindeki gelişmeler incelendiğinde, özellikle sağlık/termal ve kültür turizmi kollarında önemli gelişmeler kaydedildiği görülmekte ve ülkemizin sahip olduğu sağlık kurumları, kaplıcaları ve doğal güzellikleri bakımından Avrupa standartlarını yakaladığı görülmektedir. Alternatif turizm çeşitlerinden olan sağlık turizmi başlığı kapsamında ele alınan termal turizm, Türkiye’de de benimsenen ve önemsenen bir turizm kolu olup, bu alana verilen önem gitgide artmaktadır. Türkiye, Dünya üzerinde bulunduğu coğrafi konumu sebebiyle derin kırık hatları, aktif deprem kuşakları ile zengin ve farklı maden yataklarına sahip bir yapısal özellik gösteren ülke durumundadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’na göre; Türkiye jeotermal kaynaklar açısından dünya çapında bir potansiyele sahip olup, Avrupa’da ise kaynak potansiyeli açısından birinci, kaplıca uygulamaları konusunda ise üçüncü sırada bulunmaktadır.

Birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi, ülkemizde de, sağlık turizmi günden güne önemli bir konuma gelmektedir. Sağlık turizmi, hem hizmet sunucular, hem de yararlanıcılar için pahalı bir yatırım konumundadır. Ancak ülkemizdeki ve özellikle de Bölgedeki doğal kaynakların varlığı ile nispeten daha ucuza oluşturulabilecek bir potansiyel konumundadır. Bölgenin değişik bölümlerinde var olan doğal jeotermal su kaynakları bu amaç için değerlendirilebilir potansiyellerdir.

İl, çevresi ile birlikte alındığında, termal turizmde dünyada ilk yedi ülke arasında ve Avrupa'da ilk sırada yer alan Türkiye'nin lokomotifi konumundadır. Termal kaynakların coğrafi açıdan değişik bölgelerde (deniz kenarı, ormanlık, dağlık alanlarda) bulunması, termal turizmin diğer turizm çeşitleri ile entegrasyonu fırsatını sunmaktadır. Harita 9'a göre ülke genelinde 4 adet termal kültür ve turizmi koruma ve gelişim bölgesi (KTKGB) ile 70 adet termal turizm merkezi (TM) bulunmaktadır. Haritada görüldüğü üzere, Kütahya Frigya Termal Kültür ve Turizmi Koruma ve Gelişim Bölgesi'nde yer alırken, ilde ve yakın çevresinde çok sayıda termal turizm merkezinin olması dikkat çekmektedir.

Harita 9 - Termal Turizm Master Plan Bölgeleri

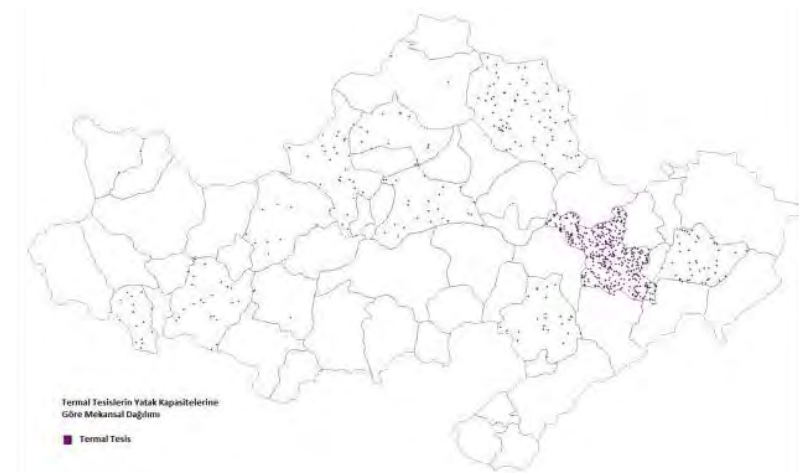

TM: Termal Turizm Merkezi, KTKGB: Kültür Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı, Termal Turizm Master Planı, 2007-2023

Kütahya, termal turizm kaynakları açısından zengindir. Kütahya ilindekilerin ağırlıklı olarak belediye işletmesi statüsünde oldukları anlaşılmaktadır. İldeki kaplıcaların Merkez, Emet, Gediz, Hisarcık, Simav ve Tavşanlı ilçelerinde yoğunlaştığı saptanmıştır.

Harita 10 - Termal Tesislerin Yatak Kapasitelerine Göre Mekânsal Dağılımı

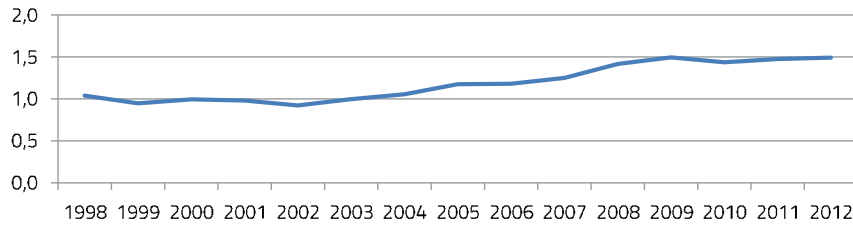

Kaynak: İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri (2012)

5. MADEN

Madencilik sektörünün ülke üretimindeki payı giderek artmaktadır. TÜİK Ulusal Hesaplar İstatistiklerine göre 1998 fiyatlarıyla iktisadi faaliyet kollarına göre incelendiğinde; Grafik 14'te de görüldüğü üzere, Madencilik ve taş ocakçılığının payı 1990'ların sonunda %1'ler düzeyindeyken 2010'larda %1,5'lere yükselmiştir.

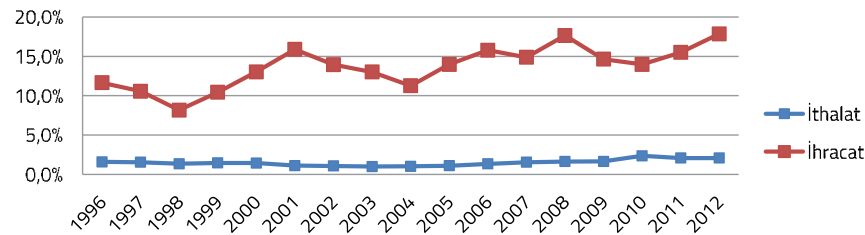
Grafik 14 - Yıllara Göre Madencilik ve Taş Ocakçılığı Faaliyetlerinin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla İçerisindeki Payı (1998-2012)

Kaynak: TÜİK Ulusal Hesaplar

Ülke genelinde Madencilik ve taş ocakçılığı sektörünün ihracat ve ithalattaki payı giderek artmaktadır. Grafik 15'te görüldüğü üzere TÜİK Dış Ticaret İstatistiklerine göre ülke genelinde maden ürünlerinin ihracattaki payı 1990'ların ortasında %1,5'in biraz üzerinde iken; 2010 yılından itibaren %2'nin üzerine çıkmaya başlamıştır. İthalatta ise 'Gizli Veri' olarak kaydedilen değerler de dâhil edildiğinde 1996'da %12 civarında olan maden sektörü payının dalgalı bir seyrile arttığı ve 2012 yılında %18 seviyesine yükseldiği görülmektedir.

Grafik 15 - Yıllara Göre Madencilik ve Taş Ocakçılığı Sektörünün İhracat ve İthalattaki Payları (1996-2012)

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

İlde madencilik ve taşocakçılığı faaliyetlerinin yoğunlaşması yüksek düzeydedir.

2012 yılı SGK verilerine göre ülke genelinde Madencilik ve taşocakçılığı faaliyetlerinde çalışan 141.387 kişinin 7.099'u Kütahya'da istihdam edilmektedir. Ülke genelinde bu faaliyetlerde çalışanların tüm sektörlerindeki payı %1,2 iken, bu değer Afyonkarahisar'da %1,6; Bilecik'te %3,8; Eskişehir'de %2,6; Uşak'ta ise %2'dir. Kütahya çevresinin madencilik faaliyetlerinde yoğunlaştığı görülürken, ilde bu faaliyetlerdeki istihdam payının %9 olması Madencilik ve taşocakçılığında Kütahya odaklı bir uzmanlaşma olduğunu göstermektedir.

Kütahya'daki madencilik sektörünün ülke geneli ile çevre illerden farklı olarak kömür ve linyit çıkartılması alt sektöründe yoğunlaştığı görülürken, diğer sektörlerin dağılımının da dengeli olduğu görülmektedir. Ülke genelinde madenciliğin alt sektörlerinden %41,7 ile Diğer madencilik ve taşocakçılığı, %36 ile Kömür ve linyit çıkartılması istihdam payı yönünden öne çıkmaktadır. Diğer alt sektörlerden metal cevheri madenciliğinin payı %15,9; madenciliği destekleyici hizmetlerin payı %3,7; ham petrol ve doğalgaz çıkarımının payı %2,7'dir. Kütahya ve çevresine bakıldığında ise Afyonkarahisar, Bilecik ve Eskişehir'in diğer madencilik ve taşocakçılığı, Uşak'ın ise metal cevheri madenciliği sektöründe yoğunlaştığı Tablo 50'den anlaşılmaktadır. Söz konusu illerde, ham petrol ve doğalgaz çıkarımı faaliyeti yapılmamaktadır. Kütahya'da ise kömür ve linyit çıkartılması sektörünün payı daha yüksektir. Buna karşın, bu sektörün payının diğer illerdeki en yüksek değere sahip sektörün payından daha düşük olması il genelinde maden alt sektörlerinin dengeli dağıldığını göstermektedir. Bu durum, Kütahya'nın yer altı kaynaklarının zenginliğiyle ilişkilidir.

Tablo 50 - Madencilik Alt Sektörlerindeki İstihdam ve Madencilikteki Payları

	Kütahya		Afyonkarahisar		Bilecik		Eskişehir		Uşak	
Kömür ve Linyit Çıkartılması	3.925	%55,3	12	%1,0	3	%0,2	853	%21,7	75	%7,3
Metal Cevheri Madenciliği	1.115	%15,7	3	%0,2	18	%1,2	625	%15,9	627	%60,6
Diğer Madencilik ve Taş Ocak.	1.703	%24,0	1.163	%94,3	1.453	%98,2	2.372	%60,4	315	%30,5
Madenciliği Destekleyici Hizmet.	356	%5,0	55	%4,5	6	%0,4	80	%2,0	17	%1,6
Toplam	7.099		1.233		1.480		3.930		1.034	

Kaynak: SGK İstatistik Yılı (2012)

İlde madencilik sektörünün dış ticaretteki payı istihdamına oranla düşük seviyededir.

Ülke genelinde 2012 yılında 3,2 milyar dolarlık (%2,1) madencilik ve taşocakçılığı ihracatı yapılırken, bu sektördeki ithalat değeri 42,2 milyar dolardır (%17,9). Bu durum çeşitli ham madde ihtiyaçları nedeniyle madencilik ve taşocakçılığı sektöründe dış ticaret açığı verildiğini göstermektedir. Sektördeki istihdam payı çevresine göre çok yüksek olan Kütahya'da sektörün ihracattaki payının %6, ithalattaki payının %16,7'de kalması dikkat çekmektedir. Bu durumun nedeni maden kaynaklarının bir bölümünün cam, (işlenmiş) mermer ve seramik gibi işlenerek ihraç edilmesi ve imalat sanayi sektörü altında hesaba katılmasıdır. Buna karşın Kütahya'nın yakın çevresindeki illerden sadece Bilecik'e benzer şekilde madencilik ve taşocakçılığı sektöründe dış ticaret açığı vermesi sektörde daha fazla katma değer üretme ve ihracat yapma ihtiyacını göstermektedir.

Tablo 51- Madencilik Sektörü İhracat ve İthalat Değerleri (2012)

İl	İhracat (ABD Doları/Pay (%))	İthalat (ABD Doları/Pay (%))
Kütahya	8.659.474	19.941.471
Afyonkarahisar	43.267.738	147.778
Bilecik	6.942.738	19.658.677
Eskişehir	60.060.857	324.419
Uşak	5.487.196	1.508.304

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

İlde kum, kil ve taşocakçılığı dış ticaret yönünden stratejik konumdadır. Ülke genelinde madencilik ve taşocakçılığı ihracatının %41,6'sı demir dışı metal cevherlerinde; %33,3'ü ise kum, kil ve taşocakçılığında yapılmaktadır. Diğer sektörlerin her biri %10'dan daha az paya sahiptir. İthalatta ise 'Gizli Veri' kapsamında olmayan 2,8 milyar dolarlık değer %41,4'ü demir cevherinde, %40,9'u ise maden kömüründe yapılmaktadır. Kütahya'da ise ihracatın %85,3'ü kum, kil ve taşocakçılığında yapılmaktadır. Bu alt sektör, Kütahya'nın Eskişehir dışındaki çevre illerin ihracatında da öne çıkmaktadır. İthalatta ise aynı alt sektör %50,4'lük paya sahiptir. Tablo 52'deki veriler incelendiğinde, Kütahya ve Bilecik illerinde bu alt sektörün dış ticaretinde açık verildiği görülmektedir. Bu iki ilin aynı zamanda çevrelerindeki illerin aksine madencilik sektöründe dış ticaret açığı veren iller arasında yer alması, söz konusu alt sektörün dış ticaretteki ağırlığını göstermektedir. Bu durum, Kütahya'nın madencilik ve taşocakçılığı sektöründeki rekabet gücünü arttırmak için kum, kil ve taşocakçılığının katalizör olabileceği anlamına gelmektedir.

Tablo 52 - Madencilik Alt Sektörlerinde İhracat ve İthalat Değerleri (2012)

	Kütahya		Afyonkarahisar		Bilecik		Eskişehir		Uşak	
	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)	İhracat (Dolar)	İthalat (Dolar)
Maden kömürü	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Demir dışı metal cevherleri	-	199.686	-	-	-	2.851.904	-	804	-	-
Kum, kil ve taşocakçılığı	7.389.732	10.053.984	43.266.175	86.181	6.942.738	8.031.941	10.349.687	101.223	5.475.091	87.307
Kimya ve gübre sanayisinde kullanılan mineraller	6.234	1.481.481	100	61.597	-	1.693.591	664.848	118.845	-	1.416.671
Tuz	11.792	-	-	-	-	-	349.994	23.560	-	-
Başka yerde sınıflandırılmamış madencilik ve taşocakçılığı	1.251.716	8.206.320	1.463	-	-	7.069.713	48.696.328	79.987	12.105	4.326
	8.659.474	19.941.471	43.267.738	147.778	6.942.738	19.658.677	60.060.857	324.419	5.487.196	1.508.304

Kaynak: TÜİK, Dış Ticaret İstatistikleri

İhracatta öne çıkan mermerin blok halinde satılmasının ürettiği katma değer, işlenmiş olarak ihraç edilmesine göre çok düşüktür; ithalatta öne çıkan ürünlerin birim değeri çok düşük seviyededir. MTA verilerine göre 2010 yılında ihracat ve ithalatta öne çıkan ürünler Tablo 53 ve Tablo 54'te sunulmaktadır. Ülke ihracatında ton başına değeri en yüksek ürünler arasında bakır, işlenmiş traverten, kurşun, çinko ve işlenmiş mermer yer almaktadır. İşlenmiş ve blok halinde ihraç edilen mermer arasındaki değer farkı dikkat çekmekte olup; blok halinde satılan mermerin ton başına değeri 133 dolar iken, işlenmiş mermerin ton değeri 474 dolardır. İthalatta ise kıymetli taşlardan sonra ton başına değeri en yüksek ürünler; zirkonyum silikat, manyezit ve işlenmiş granittir.

Tablo 53 - İhracatta Öne Çıkan Maden Ürünlerinin İhracat Miktar ve Değerleri (2010)

Ürün Adı	İhracat Miktarı (Kg)	İhracat Değeri (ABD Doları)	Birim Değer (ABD Doları/Ton)
Mermer; İşlenmiş	1.413.183.626	670.502.638	474
Mermer; Ham Blok ve Plakalar Halinde	5.026.020.471	670.449.770	133
Bakır	421.536.562	483.296.139	1.147
Krom	2.257.017.729	471.455.910	209
Çinko	392.725.259	193.993.909	494
İşlenmiş Traverten	226.567.900	122.273.496	540
Feldspat	3.727.204.142	104.689.420	28
Yontulmaya ve İnşaata Elverişli Diğer Taşlar	475.085.627	90.624.512	191
Manyezit	232.929.649	69.229.785	297
Alçıtaşı ve Alçı İhracatı	835.266.978	68.605.784	82
Kurşun	610.813	316.786	519

Kaynak: MTA, Maden Dış Ticareti

Tablo 54 - İthalatta Öne Çıkan Maden Ürünlerinin İthalat Miktar ve Değerleri (2010)

Ürün Adı	İthalat Miktarı (Kg)	İthalat Değeri (ABD Doları)	Birim Değer (ABD Doları/Ton)
Taşkömürü	22.074.372.835	3.211.445.281	145
Demir	7.220.977.221	923.742.505	128
Granit; İşlenmiş	267.321.219	151.065.116	565
Fosfat	686.965.802	65.124.562	95
Koklaşabilir Kömür	172.684.824	54.984.320	318
Kaolin ve Kaolinli Killer	424.216.323	47.559.434	112
Manyezit	60.121.275	42.385.226	705
Zirkonyum Silikat	27.440.805	34.542.623	1.259
Krom	113.487.329	29.954.215	264
Kıymetli Taşlar	77.209	27.234.187	352.733

Kaynak: MTA, Maden Dış Ticareti

Madencilik sektöründe katma değeri yüksek ürünlerin üretiminde sorunlar görülmekte ve bu sorunlar dış ticareti olumsuz etkilemektedir. Ülke genelinde alüminyum, diatomit, manganez, zımpara taşı, bentonit, kaolin, kireçtaşı, granit, feldspat, manyezit, bakır, demir, bitümler, krom, mermer, barit, kuvars, zirkonyum silikat, florit, turba, kükürt ve grafitte ithalatın ton başına değeri, ihracatın ton başına değerinden büyüktür. Bu durum, adı geçen maden ürünlerinde ithal edilen madenler kadar katma değer üretilmediğini veya niteliği daha düşük seviyede üretim yapıldığını göstermektedir. Bu ürünlerdeki ihracat ve ithalatın ton başına değerleri Tablo 55'te sunulmaktadır. İlde öne çıkan ürünlerden mermerin işlenmiş haldeki ihracatının ton değeri 480 dolarken; ithalatta bu değer 764 dolar olması ile manyezitin ihracattaki ton başına değerinin 305 dolarken; ithalatta bu değer 731 dolar olması dikkat çekmektedir. Bu ürünlerden alüminyum, kaolin, demir, bitümler, zirkonyum silikat, florit, turba, kükürt ve grafitte dış ticaret açığı verilmesi; manyezit, krom ve mermerdeki yüksek ithalat değerleri söz konusu ürünleri stratejik hale getirmektedir. Bu ürünlerden özellikle kaolin, demir, mermer, krom ve manyezit ilde öne çıkmaktadır.

Tablo 55 - Seçilmiş Maden Ürünlerinde İhracat ve İthalatın Ton Başına Değerleri (2012)

Ürün Adı	İhracat Birim Değeri (Dolar/Ton)	İthalat Birim Değeri (Dolar/Ton)
Alüminyum	32	461
Tripolit, diatomit, kieselgur	64	792
Manganez	137	942
Zımpara taşı ve diğer tabii aşındırıcılar	79	506
Bentonit	112	437
Kaolin ve kaolinli killer	33	121
Kireç ve kireçtaşları	95	341
Granit, ham	44	140
Feldspat	32	92
Manyezit	305	731
Bakır	1.276	2.634
Demir	74	146
Bitümler	518	929
Krom	197	350
Mermer, işlenmiş	480	764
Barit	139	221
Kuvars	124	179
Mermer, ham blok ve plakalar halinde	155	214
Zirkonyum silikat	2.082	2.768
Florit	315	350
Turba	213	232
Kükürt	177	188
Grafit	1.321	1.379

Kaynak: MTA, Maden Dış Ticareti Verileri

Kütahya ili yer altı kaynakları bakımından zengin illerden biri olup aynı zamanda Türkiye için stratejik öneme sahip madenleri de sınırları içerisinde barındırmaktadır.

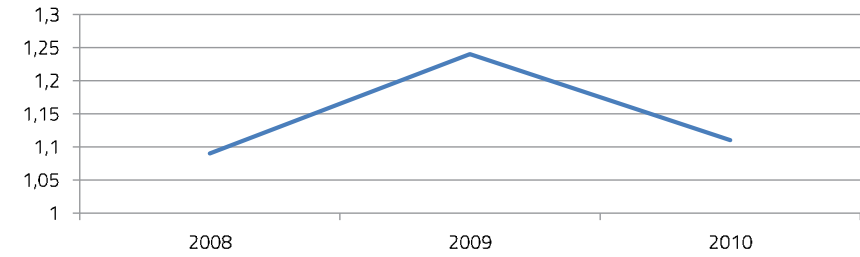
36 çeşit madene sahip olan Kütahya'da öne çıkan madenler bor, manyezit, gümüş ve linyittir. Türkiye'nin, dünya rezervinin büyük bir bölümünü elinde bulundurduğu bor madeninin 1.681.474.000 ton rezervi Kütahya ili sınırları içerisinde, Emet ilçesinde yer almaktadır.⁷ Manyezit açısından da oldukça zengin bir il olan Kütahya'da, Türkiye manyezit üretiminin büyük bir bölümü yapılmaktadır. Merkez ve Tavşanlı ilçelerinde halen işletilmekte olan çok sayıda manyezit yatağı vardır. Türkiye'de işletilen tek gümüş yatağı Kütahya ili Gümüşköy yatağıdır. Kütahya ili zengin linyit potansiyellerine sahip olup bu durum ildeki sanayinin gelişiminde çok önemli rol oynamaktadır. Kütahya'daki linyit madeni ve termik santraller önemli bir istihdam kaynağı yaratmaktadır. Özellikle Tunçbilek ve Seyitömer yörelerindeki linyit sahaları en önemli yataklardan olup Seyitömer ve Tunçbilek Termik santrallerinin linyit ihtiyaçları buralardan karşılanmaktadır.

Bölgede madencilik sektöründen imalat sanayiye geçişteki sorunlar, Bölge ihracatının gelişmesini olumsuz etkilemektedir. Ülke genelindeki işlenmiş mermer ve ham mermerin birim ihracat değerleri (sırasıyla 474 ve 133 dolar) kullanıldığında; Kütahya'nın ham ve bloklar halinde mermeri, işlenmiş halde satması yıllık ihracatını 15.056.755 dolar (%9,3) artıracaktır. Bu durum, Kütahya'nın maden alanındaki potansiyelini imalata dökmesi halinde büyük kazanımlar elde edeceğinin göstergesidir.

6. ÇEVRE

Çevreye ayrılan harcamaların payı giderek artmaktadır. Grafik 16'da sunulan 2008-2010 yılları arasındaki göstergelere göre yapılan çevre ve çevresel harcamaların GSYH içindeki payının 2008'de %1,09 iken; 2009'da %1,24'e çıktığı, 2010'da ise %1,11'e düştüğü görülmektedir. 2009'daki ani artışın nedeni, küresel mali kriz sonrası GSYH'deki kısa süreli durgunluktur. Bu durgunluk döneminde bile çevresel harcamaların yapılmaya devam edilmesi, söz konusu harcamaların vazgeçilmez olduğunu göstermektedir. Ayrıca; çevresel harcamaların payındaki genel artış eğilimi çevrenin giderek önem kazanan bir konu olduğuna işaret etmektedir.

Grafik 16 - Yıllara Göre Çevre ve Çevresel Harcamaların GSYH'deki Payları (%)

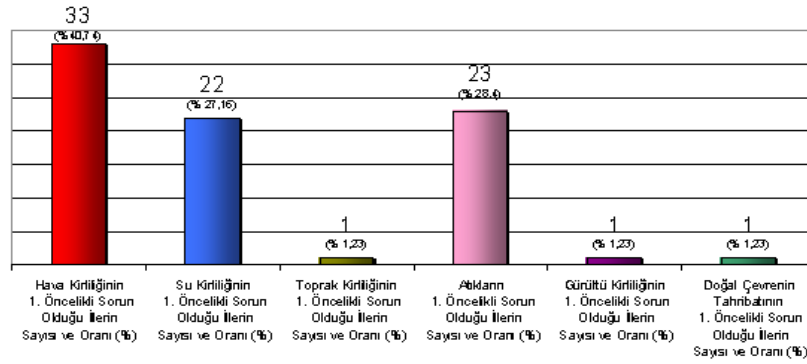
Kaynak: TÜİK, İstatistik Göstergeler

Ulusal Hava Kalitesi İzleme Ağı, hava kalitesinin izlenmesi için önemli bir adım olmasına rağmen ölçümleri yeterli detaylı yapılmamaktadır. Gelişmiş ülkelerde bütün geleneksel hava kirleticilerinin (SO₂, NO_x, CO, kurşun, hidrokarbonlar, partikül maddeler (PM veya toz) ve O₃) konsantrasyonları izlenmesine rağmen Türkiye'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın verdiği bilgiye göre, ülke genelinde hava kirliliği seviyesinin izlenmesi için 69 il merkezi ve 7 ilçe merkezinde olmak üzere toplam 171 istasyonda sadece kükürt dioksit (SO₂) ve partiküler madde (PM) ölçümleri yapılmaktadır. Kütahya'da sadece Merkez ilçede olmak üzere bir adet istasyon bulunmaktadır. Bu istasyonda sadece PM₁₀ ve SO₂ ölçümleri yapılırken; diğer kirlenici maddelerden NO, NO₂, NO_x, O₃ ve CO'nin ölçülümünün de yapılması gerekmektedir.

Ülke genelinde çevre alanında 1. öncelikli sorun, hava kirliliği olarak görülmektedir. Çevre Envanteri ve Bilgi Yönetim Dairesi Başkanlığı tarafından 2012 yılında yayınlanan "Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu" incelendiğinde ülke genelinde 33 il için hava kirliliği 1. öncelikli çevre sorunudur. Grafik 17 ülke genelindeki öncelikli sorunları göstermektedir.

7 MTA, İl Maden Potansiyelleri (2013)

Grafik 17- 2009-2010 Döneminde İllerin Birinci Öncelikli Sorunları

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2012)

Su kirliliği ve atıklar, tüm çevre illerinde; hava ve toprak kirliliği ise Kütahya, Afyonkarahisar ve Uşak'ta ortak öncelikli çevre sorunudur. Ülke genelinde 1. öncelikli çevre sorunu olarak öne çıkan hava kirliliği, Kütahya ve Afyonkarahisar illerinde de ilk sıradadır. Bu kirlilik türü Bilecik ve Eskişehir'de öncelikli değilken, Uşak'ta 2. öncelikli sorun olduğu görülmektedir. Su kirliliği ise Kütahya çevresinde Eskişehir dışındaki illerde öne çıkan bir sorundur. Su kirliliği ülke genelinde 3. öncelikli sorun olarak görülürken, Kütahya ve çevresindeki illerde bu denli öne çıkması konunun bölgesel bir sorun olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, ülke genelinde 2. sırada öncelikli atıklar Kütahya ve Afyonkarahisar'da 3. sırada iken Bilecik ve Eskişehir'de 2., Uşak'ta ise 1. sıradadır. Atıklar, su kirliliği ile birlikte Kütahya ve çevre illerinin ortak sorunudur. Bunun yanı sıra tarımsal istihdamı yüksek olan Kütahya, Afyonkarahisar ve Uşak illeri dışında öncelikli değildir. Bu durum, söz konusu illerde tarımın çevreye olumsuz etkilerinin olduğunu göstermektedir.

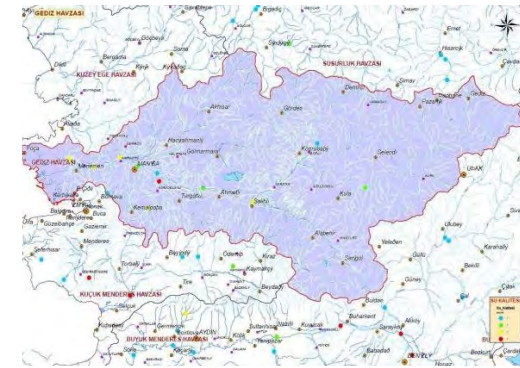
Tablo 56 - Kütahya ve Çevre İllerindeki Çevresel Sorun Öncelikleri

	Hava Kirliliği	Su Kirliliği	Toprak Kirliliği	Atıklar	Gürültü Kirliliği	Erozyon	Doğal Çevrenin Tahribatı
Kütahya	1	2	5	3	4	6	
Afyonkarahisar	1	2	4	3	6	7	5
Bilecik		1		2			3
Eskişehir				2	1		
Uşak	2	3	4	1	5	7	6

Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü, Türkiye Çevre Sorunları ve Öncelikleri Envanteri Değerlendirme Raporu (2012)

İlin farklı akarsu havzalarına toprağının bulunması ortak politika yürütmeyi zorlaştırmaktadır. Kütahya'nın güneyindeki Gediz, Pazarlar ve Şaphane ilçe merkezleri İzmir, Manisa ve Uşak illeriyle birlikte Gediz Havzası'nda yer alırken, ilin doğusunda yer alan Merkez, Altıntaş, Aslanapa ve Dumlupınar ilçe merkezleri Afyonkarahisar, Ankara, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Konya ve Sakarya illeriyle birlikte Sakarya Havzası'nda bulunmaktadır. Diğer ilçeler ise Balıkesir ve Bursa illeriyle birlikte Susurluk Havzası'ndadır. Bu durum, Kütahya'da il bazında bir havza koruma çalışmasının yapılmasını zorlaştırmaktadır. İl, söz konusu havzalara hemen hemen eşit şekilde dağılmaktadır.

Harita 11 - Havza Haritaları

Kaynak: Atıksu Artımı Eylem Planı (2008-2012)

Kaynak: Atıksu Artımı Eylem Planı (2008-2012)

Kaynak: Atıksu Arıtımı Eylem Planı (2008-2012)

İlin orman alanları oranı ülke ortalamasının üzerinde iken orman alanlarında ağaçlandırma / rehabilitasyon çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ülke genelinde 11.538.668 hektarlık normal ormanları ve 10.119.466 hektarlık bozuk orman alanları ülke yüzölçümünün sırasıyla %14,7'sini ve %12,9'unu kaplamaktadır. Orman alanlarının toplamının payı %27,3'tür. Orman alanlarının payının %53 olduğu Kütahya ise %54,5'lik orman alanına sahip Bilecik'in biraz gerisinde yer alırken, bu payın diğer çevre illerde daha düşük olduğu görülmektedir. Buna karşın Bilecik'te normal orman alanlarının bozuk yapıdaki orman alanlarından fazla olması dikkat çekmektedir. Kütahya'nın, yüksek orandaki orman alanlarına rağmen bozuk orman alanlarının fazlalığı ilde ağaçlandırma çalışmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Tablo 57 - İllerin Yüzölçümünde Orman ve Ormansız Alanların Payları (%)

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak
Normal Orman Alanları	25,7	6,3	32,3	11,1	13,9
Bozuk Orman Alanları	27,3	10,5	22,2	13,2	25,9
Ormansız Alanlar	47,0	83,2	45,5	75,7	60,2

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü, İllere Göre Orman Varlığı (2013)

İlde hava kalitesinde, çevre illere göre büyük bir sorun gözükmemektedir. Kütahya ve çevresindeki istasyonlarda yapılan ölçümlere göre; havadaki kükürtdioksit (SO₂) ve partiküler maddenin (PM₁₀) kış sezonu (1 Ekim-31 Mart arası) ve yıllık ortalama değerleri Tablo 58'de verilmektedir. Buna göre kükürtdioksit için kış sezonu aylık ortalama 120 mikrogram/metreküp (µg/m³) olan sınır değer, hiçbir merkezde aşılmazken en yüksek

değere 76 ile Afyonkarahisar'da ulaşılırken, Kütahya'da 10 gibi düşük bir seviyededir. Söz konusu maddenin, yıllık ortalama değerinin uzun vadede insan sağlığının korunması için 150 µg/m³'ten, hassas hayvanları, bitkilerin ve varlıkların korunması için 20 µg/m³'ten fazla olmaması gerekmektedir. Söz konusu eşiklerden ikincisi sadece Afyonkarahisar'da aşılmıştır. Ayrıca Afyonkarahisar'da 5 kez, Manisa'da 1 kez 260 µg/m³ olan ilk seviye uyarı eşiği aşılmıştır. Partiküler maddenin insan sağlığının korunması için yıllık ortalamasının 60 µg/m³ sınırını aşmaması gerekmektedir. Bu değer in Bölgenin tüm illerinde aşıldığı görülmektedir.

Tablo 58 - Kükürtdioksit ve Partiküler Madde Kış Sezonu Ortalama Değerleri (2012-2013)

İstasyon	Kükürtdioksit (SO ₂), µg/m ³	Partiküler Madde (PM ₁₀), µg/m ³
Kütahya	10	66
Afyonkarahisar	76	107
Bilecik	9	49
Eskişehir	4	-
Uşak	15	73

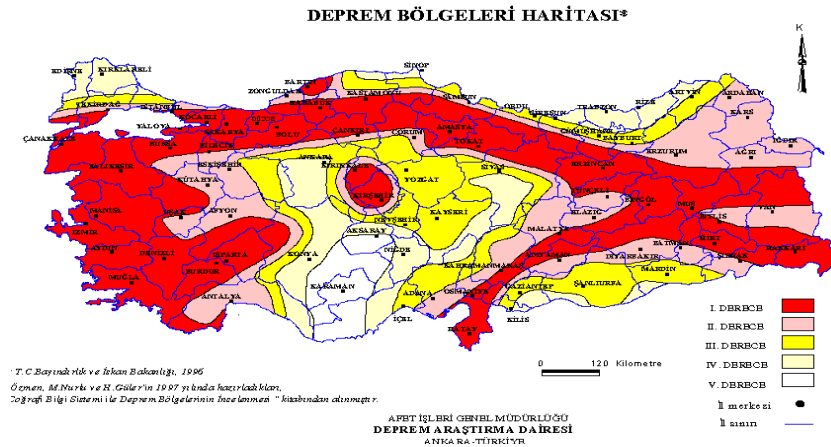
Kaynak: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Hava Kalitesi Haber Bülteni

7. AFET YÖNETİMİ

Kütahya ve çevresi illeri yoğun deprem kuşağında olan illerdir. Bu çevrede tarih boyunca büyük depremler görülmüştür. Kütahya ve çevre iller doğal afet riski taşıyan jeolojik ve topografik özelliklere sahiptir. Bu yüzden doğal afet riski yoğun olan bir yöredir. Bu çevrede yapılacak yapıların deprem yönetmeliklerine uygun yapılması özel bir önem arz etmektedir. Ayrıca çevrede oluşacak depremler öncesi ve sonrasında yapılacak her türlü hazırlık, müdahale ve koordinasyon konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Kütahya'nın bir kısmı birinci derece bir kısmı ise ikinci derece deprem kuşağındadır. Çevre illerden Eskişehir'in büyük bir kısmı ikinci ve üçüncü derecede deprem kuşağında bulunmaktadır. Afyonkarahisar'ın özellikle güney kesimleri 1. derece deprem kuşağındadır. Uşak'ın ise batı kesimleri 1. derece, doğu kesimleri ise 2. derece deprem kuşağındadır. Bilecik'in ise kuzey kesimleri 1. derece, güney kesimleri 2. derece deprem kuşağındadır. Görüleceği üzere Kütahya ve çevresi iller genel olarak 1. ve 2. derece deprem kuşağında bulunmakta ve bu da Yöre'nin yüksek depremsellik riskini göstermektedir.

Harita 12 - Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası

Kaynak: AFAD, Deprem Dairesi Başkanlığı

Kütahya'da 1900'lü yılların başından beri büyüklüğü 5 ve 5'ten büyük olan birçok deprem olmuştur. Bu depremlerden en önemlisi 1970 yılında gerçekleşen 7,2 büyüklüğündeki Gediz depremidir. 2009, 2010 ve 2011 yıllarında da Simav'da meydana gelen depremler de son yıllarda ildeki en büyük ve yıkıcı depremlerdir. Her iki ilçede meydana gelen depremler yıllık ortalama nüfus artış hızlarında gözle görülür bir azalmaya neden olmuştur.

Kütahya il merkezi 2. derece deprem bölgesi olmakla birlikte ilin güneybatısı 1. derece deprem bölgesidir. Kütahya'da yapılan araştırmalar sonucunda ilde 6,0 büyüklüğündeki bir depremin 49 yılda bir gerçekleşme olasılığı %68,8 iken, 7,0 büyüklüğündeki bir depremin aynı zaman diliminde gerçekleşme olasılığı %20,2'dir. Bu bilgilere göre Kütahya'daki yapıların deprem risklerinin belirlenmesi ve yeni yapılacak yapıların tüm deprem yönetmeliklerine uygun olması gerekmektedir.

Kütahya ve çevresi yüksek deprem riski taşımaya rağmen zorunlu deprem sigortası olan konut oranı düşük seviyelerde seyretmektedir. Yöre illeri arasında sigortalılık oranı en az olan il %20,20 ile Afyonkarahisar, en yüksek olan il ise %45,70 ile Eskişehir'dir. Eskişehir'in bu iller arasında deprem riski en az il olmasına rağmen sigortalılık oranının en yüksek olması dikkat çekicidir. Deprem riskleri çok olan Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak gibi illerin sigortalılık oranlarının %20'lerde seyretmesi, acil çözüm bekleyen bir husus olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 59 - Yöre İlleri DASK Poliçe Dağılımları

	Konut Sayısı	Sigortalı Konut Sayısı	Sigortalılık Oranı (%)	Prim Miktarı
Kütahya	147.520	36.069	24,50	4.077.995
Afyonkarahisar	165.360	33.470	20,20	3.850.830
Bilecik	48.520	16.360	33,70	2.114.780
Eskişehir	216.770	99.074	45,70	9.256.711
Uşak	80.400	17.886	22,20	2.067.425

Kaynak: Doğal Afet Sigortalar Fonu

Kütahya yöre illeri arasında DASK'tan en çok ödeme il alan konumdur. 2000-2013 yılları arasında Kütahya DASK'tan 11.149.317 TL ödeme almıştır. Afyonkarahisar 2.268.264 TL ile Kütahya'yı takip etmektedir. Bilecik ve Eskişehir'in DASK'tan aldığı ödeme oldukça az olup Uşak ise hiç ödeme almamıştır. Kütahya prim miktarı açısından Eskişehir'den daha az olmasına rağmen aldığı ödeme Eskişehir'in yaklaşık 100 katıdır. Bu açıdan bakıldığında Kütahya'nın zorunlu deprem sigortalı ev sayısı artırılmalıdır.

Tablo 60 - Yöre İlleri ve Ülke Geneline DASK Ödemeleri (2000-2012)

	Dosya Sayısı	Ödeme (TL)
Kütahya	2.160	11.149.317
Afyonkarahisar	1.511	2.268.264
Bilecik	17	13.906
Eskişehir	12	10.162
Uşak	-	-

Kaynak: Doğal Afet Sigortaları Kurumu, İstatistikler, Tazminat Ödemeleri (2013)

Tablo 61 - Yaşanan Afetler ve Etkilenen Kişi Sayıları (1900-2010)

	Afet Türü	Afet Sayısı	Ölü Sayısı	Yaralı Sayısı
Kütahya	Deprem	5	1.089	1.337
	Dolu	9	0	0
	Don	1	0	0
	Fırtına	7	0	0
	Maden Kazaları	1	18	
	Orman Yangınları	18		
	Sel Su Baskını	1		
	Yangın	2		
	Yıldırım	1	0	0
Afyonkarahisar	Deprem	6	475	1.108
	Dolu	6	0	0
	Don	1	0	0
	Fırtına	18	0	0
	Heyelan	3		
	Kar	1		
	Kaya Düşmesi	9		
	Orman Yangınları	11		
	Sel Su Baskını	3		
Bilecik	Deprem	1		
	Dolu	2	0	0
	Fırtına	8	0	0
	Heyelan	2		
	Orman Yangınları	14		
	Tren Kazası	1	1	11
	Yıldırım	1	0	0
Eskişehir	Deprem	2	2	
	Dolu	5	0	0
	Kaya Düşmesi	1		
	Kuraklık	1		
	Nükleer Kazalar ve Radyasyon Sızıntı	1		1
	Orman Yangınları	11		
	Şiddetli Yağış	1		
	Trafik Kazası	1	10	14
Uşak	Deprem	1	21	
	Dolu	3	0	0
	Don	1	0	0
	Fırtına	1	0	0
	Kaya Düşmesi	1		
	Orman Yangınları	29		
	Yangın	2	4	

Kaynak: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Türkiye Ulusal Afet Arşivi (2013)

Kütahya ve çevre illeri arasında, afetlerden en çok etkilenen ve ölü ve yaralı sayısı en çok olan iller Kütahya ve Afyonkarahisar'dır. Bu sayıda en çok etkili olan afet hiç şüphesiz Kütahya ve Afyonkarahisar'da yaşanan depremlerdir. Yöre'de depremlerden sonra en çok etkili olan afet türü orman yangınlarıdır. 1900-2010 yılları arasında 83 orman yangını gerçekleşmiştir. Orman yangınlarını, 25 afetle dolu vakaları takip etmektedir. Bu veriler de göstermektedir ki Kütahya ve çevresinde afetlere karşı alınması gereken önlemlerin başında depremler için alınan önlemler gelmektedir. Depremlere karşı her türlü tedbir gerek deprem öncesinde ve gerek deprem sonrasında alınmalıdır. Depremlerden sonra dikkat edilmesi gereken afet türlerinin başında orman yangınları gelmektedir. Orman yangınlarına karşı ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gidip gerekli tedbirlerin alınması için çalışılması gerektiği görülmektedir.

Yörede taşkınlar en çok Kütahya'da görülmektedir. Su taşkını olayları Kütahya ve Manisa'da daha çok yaşanmıştır. Bir nehir / dere yatağındaki mevcut su miktarının, havzaya normalden fazla yağmur yağması veya havzada mevcut kar örtüsünün erimesinden dolayı hızla artması ve yatak çevresinde yaşayan canlılara, arazilere, mal ve mülke zarar vermesi olayına "taşkın" denmektedir. Kütahya'yı sırasıyla Afyonkarahisar ve Eskişehir takip etmektedir. Depremlerde olduğu gibi sel, taşkın gibi afetlerde Kütahya birinci sıradadır. Bu bağlamda Kütahya'nın afet riskleri tekrar gözden geçirilmeli ve olabilecek afetlerin etkilerini en aza indirmeye yönelik faaliyetler yapılmalıdır.

Harita 13 - Sel - Taşkın - Şiddet Yağış Afetleri 1940-2010 Yılları

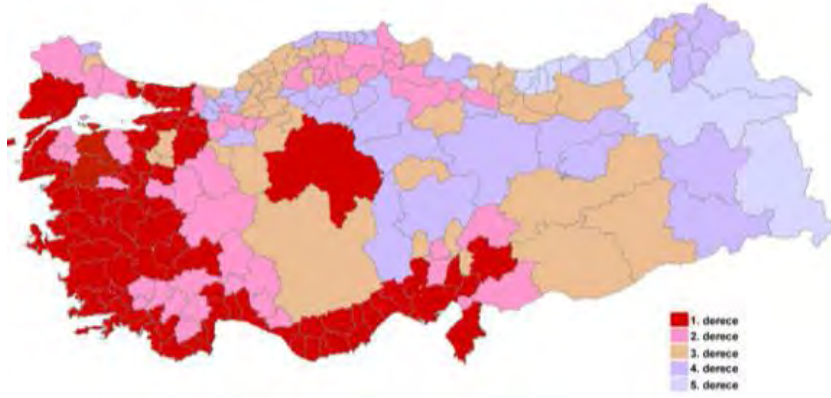

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Araştırma, Afetler (2013)

Yöre illeri arasında orman yangını riski en çok olan il Kütahya olarak görünmektedir. Uşak'ın da büyük bölümü orman yangını riski taşımaktadır. Afyonkarahisar, Bilecik ve Eskişehir ise genel olarak orta derecede orman yangını risk derecesine sahiptir. Orman yangınları, afetlerin görülme sıklığında depremlerden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Orman yangınları insanlara zarar verdiği gibi ülkenin can damarı olan ormanların da yok olmasına sebebiyet vermekte ve aynı derecede ormanın tekrar oluşabilmesi için çok uzun yıllar gerekmektedir. Bu yüzden orman yangınlarından korunmak için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Harita 14 - Orman Yangınları Risk Haritası

İşletme Müdürlüklerinin Yangına Hassaslık Derecelerine Göre Dağılım Haritası

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü, 2013

8. KENTSEL HİZMETLER

Kütahya, çevre iller arasında spor kulübü sayısı açısından öne çıkarken spor tesisi açısından geride yer almaktadır. Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı tesis sayısı Kütahya'da 139 iken Afyonkarahisar'da 77, Bilecik'te 48, Eskişehir'de 118, Uşak'ta ise 115'tir. Kütahya'nın spor kulübü varlığı yönünden çevre iller arasında bir hayli öne çıktığı görülmektedir. Buna karşın ilin, spor tesisi sayısı açısından diğer çevre illerin gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu durum, lisanslı ve faal sporcu sayısını sınırlamaktadır. Bu nedenle ildeki spor tesisinin artırılması faydalı olacaktır.

Tablo 62 - Kütahya ve Çevre İllerdeki Spor Kulübü, Spor Tesisi ve Sporcu Sayıları

	Kütahya	Afyonkarahisar	Bilecik	Eskişehir	Uşak
Spor Kulübü	139	77	48	118	115
Spor Tesisi	39	68	94	214	128
Lisanslı Sporcu Sayısı	8.065	12.072	4.537	22.564	7.585
Faal Sporcu Sayısı	1.344	1.660	734	4.024	803

Kaynak: Spor İstatistikleri (2007)

Kütahya ve çevre illerinde opera, bale, orkestra ve koro gibi farklı türlerdeki sanatsal gösteriler yaygın değildir. Tablo 63'de gösterildiği üzere; Bilecik ve Uşak dışındaki çevre illerde söz konusu faaliyetlerden en az birinin yapıldığı görülmektedir. Kütahya ise çevre iller arasında bu tür gösterilerde sayı ve çeşitlilik yönünden Eskişehir ve Afyonkarahisar'ın ardından geride kalmaktadır. Bu durum ilde sanatsal gösterilerin sayı ve çeşitliliğinde gelişme ihtiyacını göstermektedir.

Tablo 63 - İllerde ve Ülke Genelindeki Türlerine Göre Gösteri/Turne Sayıları

Gösteri/Turne	Opera ve Bale	Orkestra	Koro	Topluluk
Kütahya	-	-	3	-
Afyonkarahisar	1	-	12	1
Bilecik	-	-	-	-
Eskişehir	4	-	2	-
Uşak	-	-	-	-
Türkiye	132	22	221	63

Kaynak: TÜİK, Kültür İstatistikleri (2012)

İlde koro turnelerine ilgi yüksektir. Gösteri ve turne başına izleyici sayıları Tablo 64'te gösterilmiş olup orkestra gösterilerine Kütahya'nın, Afyonkarahisar ile birlikte koro turnelerine ise yoğun ilgisi olduğu ortalama izleyici sayılarından anlaşılmaktadır.

Tablo 64 - İllerde ve Ülke Genelindeki Türlerine Göre Gösteri/Turne Başına Düşen İzleyici Sayıları

Gösteri/Turne Başına İzleyici	Opera ve Bale	Orkestra	Koro	Topluluk
Kütahya	-	-	1.800	-
Afyonkarahisar	1.000	-	1.417	2.000
Bilecik	-	-	-	-
Eskişehir	498	-	550	-
Uşak	-	-	-	-
Türkiye	578	1.108	967	2.103

Kaynak: TÜİK, Kültür İstatistikleri (2012)

İlde kişi başına düşen yeşil alan miktarı çevre illere göre yüksek düzeydedir. Kişi başına düşen yeşil alan miktarı Kütahya'da 12 m² iken, Afyonkarahisar'da 3,32 m², Bilecik'te 7 m², Eskişehir'de 5,93 m², Uşak'ta ise 9 m²'dir. İlin, çevre iller arasında kişi başına olması gereken standart (10 m²) yeşil alan miktarının üzerinde olan tek il olması bu alandaki olumlu durumun göstergesidir.⁸

İldeki internet erişimi ülke geneline göre daha düşük düzeydedir. İnternet erişiminin ölçülmesinde kullanılan penetrasyon oranı, abone sayısının nüfusa bölünmesiyle elde edilmektedir. Ülke genelinde genişbant internet penetrasyon oranı 2013 yılında %42,4 olmuştur. Söz konusu değer Kütahya'da 36,1'dir. Kütahya'nın çevre illerinde en yüksek penetrasyon oranına sahip il 46,8 ile Eskişehir'dir. Eskişehir'i 40,0 ile Bilecik takip etmektedir. Kütahya'nın Eskişehir dışındaki çevre illerinde söz konusu değer Türkiye ortalamasından düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Bu durum Kütahya ve çevre illerde bu hizmetin geliştirilmesine duyulan gereksinimi ortaya koymaktadır.

Tablo 65 - İllerde ve Ülke Genelindeki Genişbant İnternet Penetrasyon Oranları

	Genişbant İnternet Penetrasyon Oranı (%)
Kütahya	36,1
Afyonkarahisar	33,3
Bilecik	40,0
Eskişehir	46,8
Uşak	34,1
Türkiye	42,4

Kaynak: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Resmi İstatistik ve Yayınlar, Yıllık İl İstatistikleri (2013)

8 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, İl Çevre Durum Raporları (2011)

Eskişehir hariç Kütahya ve çevresindeki illerde nüfus başına düşen banka şubesi sayılarının ülke genelinin gerisinde olduğu görülmektedir. 2012 yılındaki 10.158 banka şubesinin 55'inin Kütahya'da iken 77'sinin Afyonkarahisar'da, 28'inin Bilecik'te, 98'inin Eskişehir'de, 37'sinin ise Uşak'ta olduğu görülmektedir. Kütahya, çevre iller arasında yüz bin kişiye düşen banka şubesi sayısında en düşük değere sahiptir. Eskişehir ise 13,7 ile 13,4 olan Türkiye ortalamasının da üzerindedir. Çevre illerin, Eskişehir dışındaki tümünün bu alanda ülke genelinin altında değerlere sahip olduğu görülmektedir. Bu durum çevredeki illerde finansal altyapı yönünden eksikliklerin olduğunu ve finansal hizmetlerin yoğunlaşmadığını göstermektedir. Söz konusu finansal altyapı eksikliğine karşın Kütahya'da kişi başına düşen mevduat ortalamasında büyük bir gelişim gerçekleşmiştir. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü rakamlarına göre kişi başına mevduat hesabı 2004 yılında 571 dolar iken; 2014 yılında 1.394 dolara yükselmiştir.

Tablo 66 - İllerde ve Ülke Genelindeki Yüz Bin Kişiye Düşen Banka Şube Sayıları

	2012
Kütahya	9,6
Afyonkarahisar	10,9
Bilecik	12,4
Eskişehir	13,7
Uşak	10,8
Türkiye	13,4

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye'de Bankacılık Sistemi İllere ve Bölgelere Göre Banka, Şube, Nüfus, Mevduat ve Kredilerin Dağılımı (2012)

9. İNSAN VE TOPLUM

Ülke genelinde medyan yaş 30,1 iken Kütahya ve çevre illerinde bu değer daha yüksektir. Tablo 67’de yer alan ve TÜİK tarafından yapılan nüfus projeksiyonu 2023 yılında Kütahya ve çevresinin sahip olacağı işgücünün niteliğine dair ipucu vermektedir. Buna göre, Kütahya’da ülke geneline göre daha yaşlı olan nüfus, 2023’te de bu yapısını koruyacaktır. Ortalama yaşam süresinin uzaması ve genç nüfusun Bölge dışına göç etmesi gibi etkenlerle ortalama yaş yükselmektedir. Buna karşın 2012’de Kütahya’da ortalama yaş Eskişehir ve Uşak ile hemen hemen aynı iken, 2023’te bu iki ildeki ortalama yaşın Kütahya’nın çok daha üzerine çıkacağı öngörülmektedir. Bu durum, Kütahya’daki nüfusun çevresine göre daha yavaş yaşlanacağı anlamına gelmektedir.

Tablo 67 - İllere ve Cinsiyete Göre Medyan Yaş

	2012			2023		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Kütahya	34,1	33,2	35,0	37,3	36,6	38,1
Afyonkarahisar	31,2	30,5	31,8	35,0	34,4	35,7
Bilecik	33,0	31,6	34,4	35,9	34,8	37,4
Eskişehir	34,3	33,3	35,3	38,0	36,9	39,2
Uşak	34,1	33,4	34,7	39,1	38,5	39,8
Türkiye	30,1	29,5	30,6	34,0	33,3	34,6

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları 2013-2075

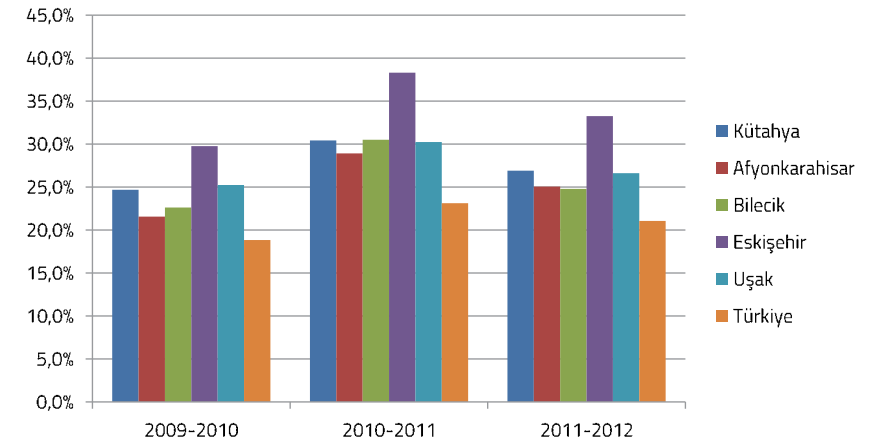
İlin son yıllarda verdiği göç içinde nitelikli nüfusun payı oldukça yüksektir. Grafik 18 ve Grafik 19’da görüleceği üzere, Kütahya’da hem lise ve üzeri eğitimlilerin, hem de yüksekokul ve üzeri eğitimlilerin göç eden nüfus içindeki payı ülke genelinden yüksektir. Kütahya’nın çevre illerinden Eskişehir’de her iki oranın da çok yüksek olması, bu ilde bulunan iki üniversitede okuyan öğrencilerin memleketleri olan illere mezun olarak veya olmadan dönmeleri ile ilişkilidir. 2009-2010 dönemi ile 2010-2011 dönemi arasında nitelikli nüfusun toplam göç içindeki payı artmıştır. 2011-2012 döneminde bu oran küçük miktarda azalma gösterse dahi söz konusu oranın artış eğilimi sürmektedir. Bu verilerden görüleceği gibi ilin, kalkınmada önemli bir yeri olan nitelikli işgücünü önümüzdeki dönemlerde kaybetme riski söz konusudur.

Grafik 18 - Lise ve Üzeri Eğitimliilerin Göç Edenler İçindeki Payları

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

Grafik 19 - Yüksekokul ve Üzeri Eğitimliilerin Göç Edenler İçindeki Payları

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

İlde özürli ve eski yükümlülerin çalışma hayatına girişleri genel olarak çevre illere göre düşük seviyededir. Tablo 68’de görüldüğü üzere, Kütahya’da işe yerleştirilen özürliilerin işe başvurularına oranı %12,5’tir. Söz konusu oran gerek ülke genelinde, gerekse çevre illerde daha yüksek seviyededir. Tablo 69 ve Tablo 70’de yer alan bilgiler ışığında, ilin özel sektörde faaliyet gösteren işyerlerinde engelli çalışan kontenjanlarının karşılanma oranı %65,4; eski hükümlü kontenjanının karşılanma oranı ise %89,3’tür. Söz konusu oranlar ülke genelinde sırası ile %77,4 ve %79,6’dır. Tabloların tümüne bakıldığında, engelli ve eski hükümlü bireylerin istihdam edilmesinde kanuni zorunluluğun etkisinin olduğu; ancak, İŞKUR üzerinden yapılan başvurularda verimli sonuç alınmadığı görülmektedir. Bu anlamda, işverenlerin engelli ve eski hükümlü bireyleri istihdam etmeleri yönünde farkındalık artırıcı ve teşvik edici faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 68 - 2012 Yılı İllere Göre Özürlü ve Eski Hükümlü Çalışmaları

	Özürlüler						Eski Hükümlüler			
	Başvuru	İşe Yerleştirme			Kayıtlı İş Gücü	Başvuranların İşe Yerleşme Oranı (Toplam)	Başvuru	İşe Yerleştirme (Kamu)	Kayıtlı İş Gücü	Başvuranların İşe Yerleşme Oranı (Kamu)
		Kamu	Özel	Toplam						
Kütahya	705	5	83	88	748	%12,5	112	2	196	%1,8
Afyonkarahisar	751	12	225	237	1.360	%31,5	85	5	127	%5,9
Bilecik	243	-	71	71	274	%29,2	24	-	51	%47,1
Eskişehir	1.005	18	659	677	1.303	%67,4	104	15	227	%14,4
Uşak	467	4	79	83	796	%17,7	51	3	88	%5,9
Türkiye	83.955	398	35.133	35.531	126.615	%42,3	7.654	270	15.917	%3,5

Kaynak: İŞKUR İstatistik Yıllığı (2012)

Tablo 69 - İşyerlerinde Engelli Kontenjanları

	Çalıştırmakla Yükümlü Olduğu Özürlü Sayısı (Özel)	Özürlü Çalışan Sayısı (Özel)	Karşılama Oranı (%)
Kütahya	419	274	65,4
Afyonkarahisar	407	378	92,9
Bilecik	501	455	90,8
Eskişehir	1.513	1.378	91,1
Uşak	338	276	81,7
Türkiye	91.877	71.088	77,4

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Hayatı İstatistikleri (2011); TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

Tablo 70 - İşyerlerinde Eski Hükümlü Kontenjanları

	Çalıştırmakla Yükümlü Olduğu Eski Hükümlü Sayısı (Özel)	Eski Hükümlü Çalışan Sayısı (Özel)	Karşılama Oranı (%)
Kütahya	122	109	89,3
Afyonkarahisar	55	51	92,7
Bilecik	9	7	77,8
Eskişehir	196	152	77,6
Uşak	28	25	89,3
Türkiye	7.136	5.683	79,6

Kaynak: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Çalışma Hayatı İstatistikleri (2011)

İlde ücretsiz aile işçileri ile kendi hesabına çalışanların payı yüksektir. Tablo 71'deki verilere göre Kütahya'da ücretsiz aile işçisi olarak çalışan 41 bin kişi tüm çalışanların %21,1'ini oluşturmaktadır. Söz konusu değer ülke genelinde %11,2 iken, çevre illerden Afyonkarahisar'da %20,7; Bilecik'te %9,5; Eskişehir'de %6,1; Uşak'ta ise %21,8'dir. Tarım sektöründe istihdam arttıkça ücretsiz aile işçilerinin daha fazla paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca ülke genelinde %20,2 olan ve genelde esnafı içeren işveren veya kendi hesabına çalışanların payının da Kütahya'da %26,5 gibi yüksek bir seviyede olması dikkat çekmektedir. Kütahya, istihdam içinde ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışanların payının yüksekliği açısından çevre illerden sadece Uşak'ı geride bırakmakta ve ülke genelinin altında yer almaktadır. Ücretsiz aile işçilerine yönelik uygulanacak politikalar her ne kadar tarım dışı sektörleri de etkileyecek olsa da asıl düzeltici etkisini tarım sektöründe gösterecektir. Bu da daha çok kırsal kesimde çalışanların iş güvencesine sahip olmasını ve sürekli gelire kavuşmasını sağlayacaktır. Kendi hesabına çalışan esnafın da büyüyüp işletme haline gelmelerine yönelik politikalar ise kentsel alandaki ücretli istihdamını arttıracaktır.

Tablo 71 - İşyerlerinde Eski Hükümlü Kontenjanları

İl	İstihdam (Bin Kişi)	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (Bin Kişi)	İşveren veya kendi hesabına (Bin Kişi)	Ücretsiz aile işçisi (Bin Kişi)	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (%)	İşveren veya kendi hesabına (%)	Ücretsiz aile işçisi (%)
Kütahya	195	102	52	41	52,4	26,5	21,1
Afyonkarahisar	237	125	63	49	52,9	26,4	20,7
Bilecik	72	53	12	7	73,9	16,6	9,5
Eskişehir	247	194	38	15	78,6	15,3	6,1
Uşak	132	68	36	29	51,2	27,0	21,8
Toplam	24.320	16.664	4.925	2.731	68,5	20,2	11,2

Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

Kütahya'da iş kazası ve meslek hastalığı sayısı fazladır. Tablo 72'deki bilgilere göre 2011 yılında Kütahya'da 1.436 adet iş kazası olmuştur. Kütahya, bu değerle yakın çevresindeki iller arasından sadece Eskişehir'in gerisinde yer almaktadır. Bu kazaların 18'i sürekli iş göremezlikle sonuçlanmıştır. İlde sürekli iş göremezlikle sonuçlanan iş kazası sayısının fazla olmadığı görülmektedir. Bu durum, iş kazalarının daha çok maddi hasar vb. durumlarla sonlandığını göstermektedir.

Tablo 72 - Bölge ve Türkiye'de İş Kazaları ve Meslek Hastalıkları İstatistikleri, 2011

	İş Kazalarının Sayısı	Sürekli İş Göremezlik Sayısı			Ölüm Sayısı		
		İş Kazası	Meslek Hastalığı	Toplam	İş Kazası	Meslek Hastalığı	Toplam
Kütahya	1.436	13	5	18	14	0	14
Afyonkarahisar	207	8	0	8	13	0	13
Bilecik	1.206	18	1	19	6	0	6
Eskişehir	2.561	35	1	36	15	0	15
Uşak	507	36	1	37	8	0	8
Türkiye	69.227	2.093	123	2.216	1.700	10	1.710

Kaynak: 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Aktif Sigortalılardan İşlemi Tamamlanan İş Kazaları, Meslek Hastalıkları, Sürekli İş Göremezlik ve Ölüm Vakalarının İllere ve Cinsiyete Göre Dağılımı, SGK İstatistik Yıllıkları 2011

İlde geçici iş göremezliğe bağlı işgücü kaybı çevre illere göre yüksektir. Kütahya'da 2011 yılı içerisinde toplam geçici iş göremezlik süresi 107.021 gündür. Başka bir ifadeyle yıl içinde çalışanların geçirdiği raporlu günlerin süreleri toplamı 107.021 gün etmektedir. Bu süre, haftalık mesai 5 gün olarak hesaplanırsa 400 kişinin bir yıl boyunca çalışmamasına tekabül etmektedir. Bu durum, geçici iş göremezlik sürelerinin ciddi bir işgücü kaybına neden olduğunu göstermektedir.

Tablo 73 - 2011 Yılında Geçici İş Göremezliğe Neden Olan Hastalık Olaylarının İllere Göre Dağılımı

	Hastalık Olay Sayısı	Geçici İş Göremezlik Süresi (Gün)
Kütahya	12.473	107.021
Afyonkarahisar	5.549	66.880
Bilecik	11.738	88.290
Eskişehir	38.019	313.869
Uşak	14.001	107.355
Türkiye	1.434.077	14.403.682

Kaynak: 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a Maddesi Kapsamındaki Aktif Sigortalıların Geçici İş Göremezliğe Neden Olan Hastalık Olaylarının İllere Göre Dağılımı, SGK İstatistik Yıllıkları 2011

İldeki ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, nüfus büyüklüğü ve ticari faaliyetleri fazla olan ilçelerdedir. Ülke genelindeki 182 ticaret ve sanayi odasının 4'ü, 113 ticaret borsasının ise 1'i Kütahya'da bulunmaktadır.⁹ Söz konusu odalar Merkez'in yanı sıra Gediz, Simav ve Tavşanlı ilçelerinde bulunmaktadır. Ticaret ve sanayi odası bulunan 4 ilçeden (Simav dışındaki) 3'ünde organize sanayi bölgesinin de bulunması oda bulunan ilçelerin genelde sanayisi gelişmiş ilçeler olduğunu göstermektedir. İldeki ticaret borsası ise iki organize sanayi bölgesi bulunan Merkez ilçede bulunmaktadır. Ticaret ve sanayi odası veya ticaret borsası bulunan ilçeler, Kütahya'nın nüfus ve ticari faaliyet yönünden büyük ve daha büyük ilçeleridir.

İl içi gelir dağılımındaki eşitsizlik olduğu görülmektedir. Aktif sigortalıların toplam brüt kazançları ilçeler bazında incelendiğinde, en yüksek gelire sahip Merkez ve Tavşanlı ilçelerinin tüm il gelirinin %79,6'sını aldığı görülmektedir. Bu iki ilçenin nüfuslarının Bölgedeki payı sadece %61'dir. İl geliri içindeki payı %1'in altındaki 6 ilçenin payları toplamı %2,5 iken, bu ilçelerin nüfuslarının payının %8,9 olduğu görülmektedir. Bu durum; geliri yüksek ilçelerin nüfustaki paylarından daha fazla, geliri düşük ilçelerin ise nüfustaki paylarından daha az oranda gelir elde ettiğini ve il içinde gelir adaletsizliği olduğunu göstermektedir. Bahsi geçen 8 ilçenin gelirden aldıkları miktar ve paylar Tablo 74'te sunulmaktadır.

Tablo 74 - En Çok ve En Az Kazanç Elde Eden İlçelerin Gelirdeki Payları (2012)

İlçe Adı	Yıllık Toplam Brüt Kazanç (TL)	Payı (%)
Kütahya Merkez	105.945.913	57,6
Tavşanlı	40.402.739	22,0
Domaniç	1.594.229	0,9
Çavdarhisar	895.223	0,5
Şaphane	619.262	0,3
Dumlupınar	547.909	0,3
Pazarlar	536.165	0,3
Aslanapa	434.099	0,2
TOPLAM	183.828.237	

Kaynak: SGK (2012), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Sosyal yardımlar gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı verilerine göre; Kütahya'da 2012 yılında brüt gelirin sadece %5,5'i kadar (10.179.414 TL) sosyal yardım desteği verilmiştir. Tablo 75'te sunulduğu üzere brüt gelirler ile sosyal yardımlar birlikte değerlendirildiğinde ise en çok gelire sahip iki ilçenin payının %79,6'dan %77,6'ya düştüğü; en az gelire sahip 6 ilçenin payının ise %2,5'ten %3,8'e yükseldiği görülmektedir. Bu nedenle; söz konusu gelir adaletsizliğini gidermek için sosyal yardımların etkin ve stratejik kullanımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Tablo 75 - En Çok ve En Az Kazanç ve Yardım Elde Eden İlçelerin Gelirdeki Payları (2012)

İlçe Adı	Yıllık Toplam Brüt Kazanç ve Yardımlar (TL)	Payı (%)
Kütahya Merkez	108.714.686	56,0
Tavşanlı	41.836.848	21,6
Domaniç	2.101.959	1,1
Çavdarhisar	1.282.203	0,7
Dumlupınar	1.108.120	0,6
Aslanapa	1.023.264	0,5
Şaphane	967.268	0,5
Pazarlar	945.149	0,5
TOPLAM	194.007.651	

Kaynak: SGK (2012), Kalkınma Bakanlığı (2013), Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları

Bölge illerinde kişi başına düşen bütçe geliri düşük seviyededir. Ülke genelinde 2008'de 2.963 TL olan fert başı tahakkuk edilen bütçe geliri 2012 yılında %63,8'lik artışla 4.852 TL'ye kadar yükselmiştir. Söz konusu değer Kütahya'da 2008'de 794 TL iken beş yılda %86,8 gibi hızlı bir artışla 1.484 TL'ye çıkmıştır. İl, bu artış hızıyla yakın çevresindeki illerden sadece Uşak'ın gerisindedir. Ayrıca, Kütahya'nın fert başına tahakkuk edilen bütçe geliri yönünden 2008'de gerisinde kaldığı Bilecik'i 2012 yılında geçmesi ve çevre iller arasında en yüksek değere sahip Eskişehir ile arasındaki farkı azaltması dikkat çekmektedir. Bu durum; ilde 2008-2012 yılları arasında hızlı bir gelir artışı olduğunu göstermektedir.

Tablo 76 - Kişi Başına Düşen Bütçe Geliri (TL)

Düzy	2008	2012	Değişim (2008-2012) (%)
Kütahya	794	1.484	86,8
Afyonkarahisar	653	1.096	67,9
Bilecik	854	1.329	55,6
Eskişehir	1.502	2.338	55,7
Uşak	694	1.338	92,9
Türkiye	2.963	4.852	63,8

Kaynak: Gelir İdaresi Başkanlığı, Vergi İstatistikleri (2013); TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

İlde 2022 sayılı Sosyal Yardım Yasası (Muhtaç, Yaşlı ve Engelli Aylığı)'ndan faydalanan kişilerin tüm nüfusa oranı ülke geneli ile eşit düzeydedir. Tablo 77'de görüleceği üzere 2011 yılında Türkiye'de %1,79 olan bu oran Kütahya'da %1,77; Afyonkarahisar'da %1,99; Bilecik'te %1,46; Eskişehir'de %0,96; Uşak'ta ise %2'dir. Bu oranın yüksek olması ilde sosyal yardıma muhtaç kişilerin fazla olduğu manasına gelmektedir. Kütahya'nın bu bağlamdaki ihtiyacı, çevresindeki Uşak ve Afyonkarahisar'a yakın düzeydedir.

Tablo 77 - 2022 sayılı Sosyal Yardım Yasası'ndan Faydalananların Sayısı

	Nüfus	2022 sayılı Yasadan Faydalanan Sayısı/ Nüfus (%)	2022 sayılı Yasadan Faydalanan Sayısı
Kütahya	564.264	1,77	9.985
Afyonkarahisar	698.626	1,99	13.966
Bilecik	203.849	1,46	2.981
Eskişehir	781.247	0,96	7.461
Uşak	339.731	2,03	6.883
Türkiye	74.724.269	1,79	1.337.989

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2011)

Kütahya'da çocuk ve gençlere yönelik bakım ve koruma hizmeti sunan kuruluşların il merkezinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kütahya ilinde çocuk ve gençlere yönelik sosyal hizmetler, Sevgi Evleri, Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü, Çocuk ve Gençlik Merkezi Müdürlüğü, Erkek Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü, Ferdi Güzen Kız Yetiştirme Yurdu Müdürlüğü aracılığıyla yürütülmektedir¹⁰.

İlde engelli nüfus oranı fazladır. Tablo 78'e göre; Kütahya'daki engelli sayısı 40.839 olup bu değer, çevre illerden Afyonkarahisar ve Eskişehir'in değerlerinin biraz altında, Bilecik ile Eskişehir'in ise çok üzerindedir. Ayrıca engelin türüne göre nüfus oranlarına bakıldığında, tüm türlerde ildeki oranın ülke genelinin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum, çevre illerden sadece engelli nüfus miktarı çok az olan Bilecik'te de görülmektedir. İlde engellilere yönelik kapsamlı politikalar geliştirilmesi gerekliliği anlaşılmaktadır. Kütahya'da il merkezinde bir adet Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü bulunmaktadır. Çevre illerde ise özellikle yaşlılara hizmet veren huzurevlerinin il merkezinin yanı sıra ilçelerde de açılmış olması, hizmetin topluma götürülmesi bakımından olumlu bir adımdır. Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlükleri bünyesinde engelliler için evde bakım desteği programları yürütülmektedir.

10 <http://kutahya.aile.gov.tr/tr/html/2311/Kuruluslarimiz>

Tablo 78 - İllere ve Engelinin Türüne Göre Engelli Nüfus Oranları

	En Az Bir Engeli Olan Kişi Sayısı	Oran (%)					
		Görmede Zorluk Yaşayanlar	Duyumada Zorluk Yaşayanlar	Konuşmada Zorluk Yaşayanlar	Yürümeye, Merdiven İnme ve Çıkma- da Zorluk Yaşayanlar	Taşımada ve Tutma- da Zorluk Yaşayanlar	Yaşıtlarına Göre Öğrenmede, Basit Dört İşlem Yapmada, Hatırlamada, Dikkatini Toplamada Zorluk Yaşayanlar
Kütahya	40.839	1,6	1,4	0,7	3,4	4,5	2,2
Afyonkarahisar	48.994	1,3	1,1	0,7	3,7	5,1	1,9
Bilecik	17 385	2,1	1,7	1,1	4,3	4,9	2,2
Eskişehir	42 205	1,2	1,3	0,5	2,7	2,9	1,5
Uşak	26.396	1,6	1,4	0,7	3,7	4,6	2,7
Türkiye	4.882.841	1,4	1,1	0,7	3,3	4,1	2,0

Kaynak: TÜİK, Nüfus ve Konut Araştırması (2011)

İl genelinde seçime katılma oranı oldukça yüksektir. Tablo 79'a göre Kütahya'da seçime katılanların oranı %91,2'dir. Ülke genelinde %83,2 olan oranın Kütahya çevresindeki illerde de yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, toplumsal karar alma süreçlerine katılmaya Kütahya ve çevresinin ülke geneline göre daha meyilli olduğunu göstermektedir.

Tablo 79 - 2011 Genel Seçimi Katılım Oranları

	Seçime Katılım Oranı (%)
Kütahya	91,2
Afyonkarahisar	90,0
Bilecik	92,0
Eskişehir	89,4
Uşak	91,5
Türkiye	83,2

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Seçim İstatistikleri

İlde karar alma süreçlerine katılım oranı artma eğilimindedir. Tablo 80'de 2002, 2007 ve 2011 seçimlerinde ülke genelinde ve Kütahya çevresindeki illerdeki katılım oranları verilmektedir. Buna göre; Kütahya'da seçime katılım oranı ülke geneline paralel şekilde 2007'de artmış ve 2011'deki genel düşüş eğiliminden etkilenerek biraz azalsa da 2002'deki seviyenin üzerine çıkmıştır. Ayrıca ilde üç seçimde de katılım oranı ülke genelinin üzerindeki seviyesini korumuştur.

Tablo 80 - Ülke Genelinde ve Kütahya Çevresinde Genel Seçimlere Katılım Oranları (%) (2002, 2007, 2011)

	2002	2007	2011
Kütahya	89,0	92,1	91,2
Afyonkarahisar	86,3	90,1	90,0
Uşak	88,5	91,1	91,5
Eskişehir	86,6	88,2	89,4
Bilecik	89,8	92,8	92,0
Türkiye	79,1	84,2	83,2

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler, Seçim İstatistikleri

İlde yeni kurulan vakıf sayıları çevre illere göre fazladır. 1980-2012 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne göre ülke genelinde 4.672 yeni vakıf kurulmuştur. Söz konusu vakıfların 38'si (binde 8'i) Kütahya'da kurulmuştur. Kütahya'nın çevre illerinden sadece Eskişehir 43 vakıfla (binde 9) öne çıkarken, Afyonkarahisar'da 28 (binde 6), Bilecik'te 11 (binde 2) ve Uşak'ta 14 (binde 3) vakıf kurulmuştur. Bu durum, Kütahya'nın vakıflaşma yönünden çevresine göre iyi bir konumda olduğunu göstermektedir. Söz konusu vakıfların 12'si Merkez ilçede, 8'i Tavşanlı'da, 6'sı Simav'da, 2'ser tanesi Emet ve Gediz'de bulunurken, diğer ilçelerde de 1'er vakıf mevcuttur.

İlde dernekleşme yüksek seviyededir. Dernekler Genel Müdürlüğü verilerine göre; 96.282 faal derneğin 1.105'i Kütahya'da bulunurken, çevre illerden Afyonkarahisar'da 1.171, Bilecik'te 382, Eskişehir'de 1.078, Uşak'ta ise 566 dernek vardır. Çevredeki derneklerin Afyonkarahisar, Kütahya ve Eskişehir illerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Tablo 81'de sunulan on bin kişiye düşen dernek sayıları incelendiğinde ise; Kütahya'nın 19,3 ile yakın çevresinde en yüksek değere sahip il olduğu dikkat çekmektedir. Çevre illerin tümünde on bin kişiye düşen dernek sayısının ülke genelinin üzerinde olması, yörenin dernekleşmede başarılı olduğunu gösterirken Bilecik 18,7 ile Kütahya'nın arkasındadır.

Tablo 81 - On Bin Kişiye Düşen Dernek Sayıları (2012)

	On Bin Kişiye Düşen Dernek Sayısı
Kütahya	19,3
Afyonkarahisar	16,6
Bilecik	18,7
Eskişehir	13,6
Uşak	16,5
Türkiye	12,7

Kaynak: Dernekler Genel Müdürlüğü, İllere Göre Faal Dernek Sayıları Listesi ve TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları

Yaşlı ve engelli bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin illere dağılımına bakıldığında, il merkezinde en fazla bakım merkezine sahip ilin Uşak (17 adet ile); ilçelerde en fazla bakım merkezine sahip ilin Manisa (25 adet ile) olduğu görülmektedir. İl ve ilçe merkezlerindeki bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin toplam sayısına bakıldığında, Manisa'da 39, Afyonkarahisar'da 21, Uşak'ta 20 ve Kütahya'da 13 adet merkez olduğu görülmektedir.¹¹

11 SGK İstatistik Yıllıkları (2011)

10. ENERJİ

2011 yılı sonu itibarıyla dünyadaki toplam enerji kaynak tüketimi 12.274,6 milyon ton eşdeğeri olarak gerçekleşmiştir. 2011 yılı itibarıyla dünyada enerji tüketiminde en yüksek pay %33,1 ile petrol, %30,3 ile kömür, %23,8 ile doğal gaz aittir.¹² En çok kullanılan enerji türünün petrol ve kömür olduğu görülürken; bu üç türün kullanım oranları arasında dengeli bir dağılım söz konusudur.

Türkiye, enerji kaynakları açısından net ithalatçı bir ülke durumunda olup 2010 yılı enerji arzının %72,9'u ithalat ile karşılanmıştır.¹³ Türkiye'de enerji sektöründe tüketim ve büyüme miktarları son yıllarda büyük bir artış sergilemektedir. Gelişmişliğin önemli göstergelerinden biri olan elektrik ve doğal gaz tüketim oranlarının artışında Türkiye Avrupa'da birinci, dünyada da Çin'den sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2010 yılı itibarıyla Türkiye'deki artan bu tüketimin %31,9'si doğalgazdan, %26,7'si petrolden, %30,7'si kömür ve %10,7'si hidrolik dâhil yenilenebilir enerji kaynaklarından karşılanmıştır. Bu oranlar, ülkenin yeni enerji üretim yatırımlarına ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Enerji kaynaklarına bakıldığında dünyada petrol, doğal gaz, kömür gibi fosil yakıtların birincil enerji arzında yoğunluğunu koruması beklenmektedir. 2035 yılına kadar olan enerji talebindeki artışın yaklaşık %77,8'lik bölümünün bu tür fosil yakıtlar tarafından sağlanması düşünülmektedir. Bu oran biyokütle ve çöp enerjisi için %7,7, diğer yenilenebilir enerjiler için %6,2; nükleer enerji için %5,7; hidrolik enerji için ise %2,6'dır.¹⁴

Dünyadaki enerji talebi 1991-2011 yılları arasında yıllık %2,4 oranında artış göstermiştir. 2011-2030 yılları arasında ise dünyadaki enerji talebi artışının %1,6'ya düşmesi beklenmektedir.¹⁵ Projeksiyonlara göre, 2011-2030 yılları arasında dünya enerji tüketiminde en hızlı artış yıllık kişi başına %7,6 ile yenilenebilir enerji kaynaklarında gerçekleşecektir. Aynı dönem içerisinde yıllık kişi başına tüketim nükleer enerjide %2,6; doğal gaz ve hidrolikte %2, kömürde %1,2 ve petrolden %0,8 olarak gerçekleşecektir.¹⁶ Yüksek fosil yakıtları fiyatlarının, yenilenebilir enerji kaynaklarına olan talebi arttıracağı tahmin edilmektedir. Sera gazı emisyonlarını azaltmaya veya sınırlamaya yönelik mevzuatların ya da uluslararası anlaşmaların yürürlüğe girmemesi durumunda, yenilenebilir enerji kaynaklarının yerine geleneksel yakıtların tercih edilmeye devam edeceği tahmin edilmektedir.

¹² http://www.bp.com/assets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/statistical_review_of_world_energy_full_report_2012.pdf

¹³ http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_EUAS_2011.pdf

¹⁴ http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_EUAS_2011.pdf

¹⁵ http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_TPAO_2011.pdf

¹⁶ http://www.bp.com/liveassets/bp_internet/globalbp/globalbp_uk_english/reports_and_publications/statistical_energy_review_2011/STAGING/local_assets/pdf/BP_World_Energy_Outlook_booklet_2013.pdf

Türkiye, elektrik üretiminin büyük bir kısmını doğal gazdan karşılamaktadır. 2011 yılı sonu itibarıyla Türkiye toplam elektrik üretiminin %44,7'si doğal gazdan, %18,2'si yerli kömürden, %22,8'i hidrolik kaynaklardan, %10'u ithal kömürden, %1,7'si sıvı yakıtlardan, %2,1'i rüzgârdan ve %0,34'ü jeotermal ile biyogazdan sağlanmıştır.¹⁷ Yenilenebilir enerji kaynaklarının dünya genelinde olduğu gibi ülkede de henüz tam anlamıyla yaygınlaşmadığı görülmektedir.

Kişi başına elektrik tüketiminde Kütahya'nın yakın çevresindeki illerde 6.302 KWh ile Bilecik ilk sırayı almaktadır. Afyonkarahisar ise 1.693 KWh kişi başına en düşük elektrik tüketimini gerçekleştirmektedir. Kütahya Afyonkarahisar'dan sonra yakın çevre iller arasında kişi başına en az elektrik tüketen 2. ildir. Bilecik'in yakın çevre iller arasında bu kadar yüksek kişi başına elektrik tüketiminin olması kırsal kesim yerleşiminin az olmasına bağlı olarak görülmektedir. Kütahya ilinde kişi başına elektrik tüketiminin 2002-2013 yılları arasındaki değişimine bakıldığında 2013 yılında kişi başına elektrik tüketiminin 3 kattan daha fazla artarak 3.090 kWh'e geldiği belirlenmiştir.

Tablo 82 - Kütahya ve Çevresi İllerde Kişi Başına Toplam Elektrik Tüketimi

İL	Kişi başına toplam elektrik tüketimi (KWh)
Kütahya	2.345
Afyonkarahisar	1.693
Bilecik	6.302
Eskişehir	2.762
Uşak	2.827

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Enerji İstatistikleri (2011)

Kütahya ve yakın çevresindeki illerde kişi başına sanayi elektriği tüketiminde ilk sırayı Bilecik almaktadır. Bilecik'i sırasıyla Uşak, Eskişehir ve Kütahya takip etmektedir. Bilecik kişi başına sanayi elektrik tüketiminde kendisine en yakın olan ilin yaklaşık üç katıdır. Kütahya karşılaştırılan 5 il arasında 4. sıradadır. Afyonkarahisar çevre iller arasında kişi başına en düşük sanayi elektriği tüketimine sahiptir.

Tablo 83 - Kütahya ve Çevresi İllerde Kişi Başına Sanayi Elektrik Tüketimi

İL	Kişi başına sanayi elektrik tüketimi (KWh)
Kütahya	1.476
Afyonkarahisar	643
Bilecik	5.176
Eskişehir	1.502
Uşak	1.777

Kaynak: TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Enerji İstatistikleri (2011)

¹⁷ http://www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar/Sektor_Raporu_EUAS_2011.pdf

Kütahya zengin linyit kaynaklarına sahiptir. İldeki linyit kaynakları Kütahya Merkez, Gediz ve Tavşanlı ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. İlde Türkiye Kömür İşletmelerine bağlı Garp Linyitleri İşletmesi ve Seyitömer Linyitleri İşletmesi tesisleri bulunmaktadır.

Kütahya'da iki adet Hidroelektrik Enerji Santrali vardır. Kayaköy HES'in toplam kurulu gücü 2,56 MW ve yıllık ortalama enerji üretimi 8 GWh'dir. Eger HES'in ise toplam kurulu gücü 2,31 MW olup yıllık ortalama enerji üretimi 7,17 GWh'dir. Kütahya'nın çevresinde yer alan illerden Bilecik'te Bozüyük ve Darca HES olmak üzere iki adet HES bulunmaktadır ve bunların toplam kurulu gücü 9,27 MW'dir. Eskişehir 295 MW ile Kütahya'nın çevre illeri arasında en yüksek hidrolik enerji kurulu gücüne sahip ildir. 295 MW Hidrolik enerji kurulu gücü bulunmaktadır. Afyonkarahisar'da 3 MW kurulu güce sahip METAK HES bulunmaktadır.

Harita 15 - Hidroelektrik Enerji Kapasitesi Haritası

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü (2013)

Kütahya'da faaliyete geçmiş rüzgâr enerjisi kurulu gücü bulunmamaktadır. Ekonomik bir rüzgâr enerjisi santrali yatırımı için santral kurulması planlanan yerde yıllık ortalama rüzgâr hızının 7 m/s veya üzerinde ve kapasite faktörünün de %35 veya üzerinde olması gerekmektedir. Kütahya çevre illeri arasında Eskişehir rüzgâr enerji potansiyeli açısından yetersizdir. Eskişehir'e kurulabilecek potansiyel rüzgâr enerjisi 41,17 MW'dir. Bilecik rüzgâr enerji potansiyeli açısından Kütahya ve Eskişehir'e göre daha iyidir. Bilecik'e kurulabilecek rüzgâr enerji potansiyeli 308,64 MW'dir. Kütahya'da kurulabilecek rüzgâr enerjisi potansiyeli 190,16 MW'dir. Afyonkarahisar yakın iller arasında 860,24 MW ile en yüksek rüzgâr enerjisi potansiyeline sahip ildir. Uşak'ın rüzgâr enerji potansiyeli ise 9,28 MW'dir.

Harita 16 - Türkiye Kurulu Güce Göre Rüzgâr Enerjisi Haritası

Kaynak: Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü (2013)

Kütahya jeotermal kaynaklar açısından oldukça zengindir. Kütahya'da Simav-Eynal-Çitgöl-Naşa, Gediz-Abide, Muratdağı, Yoncalı, Emet-Yeniceköy-Dereli-Göbel, Ilıca(Harlek), Hisarcık ve Şaphane olmak üzere 8 adet jeotermal enerji merkezi vardır. Kütahya ve çevresi illerde jeotermal enerji ısıtma amaçlı kullanılmaktadır. Kütahya'da Simav ilçesinde çevre illerden ise Afyonkarahisar Merkez ve Sandıklı ilçelerinde jeotermal ısıtma yapılmaktadır.

Tablo 84 - Türkiye’de Jeotermal Bölgesel Isıtma Uygulanan Yerler

Isıtma Yapılan Bölge	Isıtılan Eşdeğer Konut Sayısı	İşletmeye Alınış Yılı	Jeotermal Akışkan Sıcaklığı (°C)
Balıkesir - Gönen	3400	1987	80
Kütahya - Simav	5000	1991	137
Kırşehir	1900	1994	57
Ankara - Kızılcahamam	2500	1995	70
İzmir - Balçova	15000	1996	137
Afyon	4600	1996	95
Nevşehir - Kozaklı	1300-3500	1996	90
İzmir - Narlıdere	1500	1998	125
Afyon Sandıklı	6000-12000	1998	75
Ağrı - Diyadin	570-2000	1999	70
Manisa Salihli	5000-24000	2002	94
Denizli - Sarayköy	1900-5000	2002	95
Balıkesir - Edremit	4600-7500	2003	60
Balıkesir - Bigadiç	1950-3000	2005	96
Yozgat - Sarıkaya	600-2000	2007	60
Yozgat - Sorgun	1500	2008	80
Yozgat - Yerköy	500-3000	2008	65
İzmir - Bergama	7850-10000	2009	60

Kaynak: Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi, Enerji Raporu, 2011

Kütahya ve çevresindeki illerde işletmede olan jeotermal elektrik santrali bulunmamaktadır. İşletmede olan jeotermal elektrik santralleri Denizli, Aydın ve Çanakkale illerinde bulunmaktadır. Kütahya'nın Simav ilçesinde fizibilite aşamasında olan jeotermal elektrik santrali bulunmaktadır¹⁸.

Ülkedeki önemli jeotermal kaynaklar Kütahya ve çevresinde bulunmaktadır. Harita 17'den de anlaşılacağı gibi Kütahya, Bilecik, Afyonkarahisar, Eskişehir ve Uşak'ta önemli jeotermal alanlar ve sıcak su kaynakları bulunmaktadır.

Harita 17 - Türkiye Önemli Jeotermal alanları

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü

11. ULAŞIM

Günümüzde ekonomik, ticari ve sosyal ilişkilerin artması ve insanların daha uzak mesafelere daha çabuk, zamanında ve konforlu biçimde erişme isteği ulaşım sektörünün önemini arttırmıştır. AB 27 ülkelerindeki GSMH ve yolcu/yük taşımacılığindeki değişim oranları Tablo 85'te sunulmuştur. Yük taşımacılığı, GSMH'nin büyüme oranına eşit oranda büyürken, yolcu taşımacılığının da buna yakın oranda büyüdüğü görülmüştür. Grafik 20'ye göre ülkemizde ise ulaştırma, depolama ve haberleşme sektörü kriz dönemleri dışında (2001 ve 2008-2009) istikrarlı biçimde büyümüş ve 1990'ların sonlarında ülke GSMH'sı içinde %10'lar düzeyinde olan payını 2010'ların başında %15 düzeyine kadar çıkarmıştır. Bu durum, ulaştırma sektörünün AB ülkeleri ve Türkiye genelinde istikrarlı ve ülke büyümesine bağlı olarak geliştiğini göstermektedir.

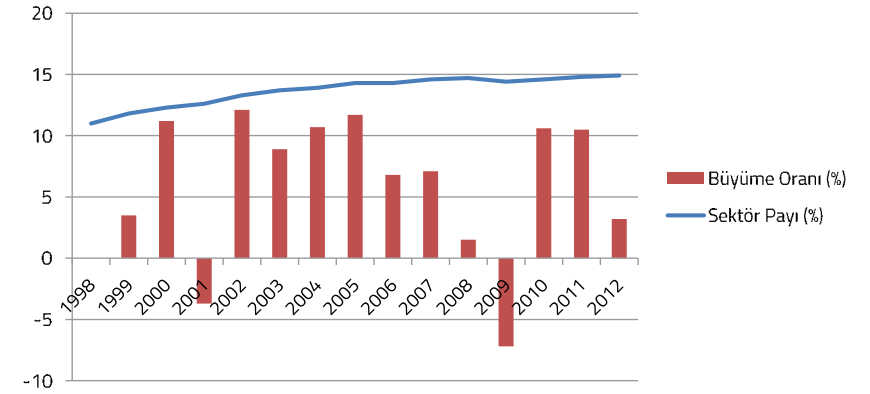

Tablo 85 - AB 27 Ülkelerinin 1995-2008 Yılları Ulaştırma ve GSMH Artış Oranları

	1995-2008 (%)	2000-2008 (%)
GSMH	2,3	2,0
Yolcu Taşımacılığı (Yolcu.km)	1,6	1,2
Yük Taşımacılığı (Ton.km)	2,3	2,0

Kaynak: Türkiye Ulaştırma ve İletişim Stratejisi (Hedef 2023)

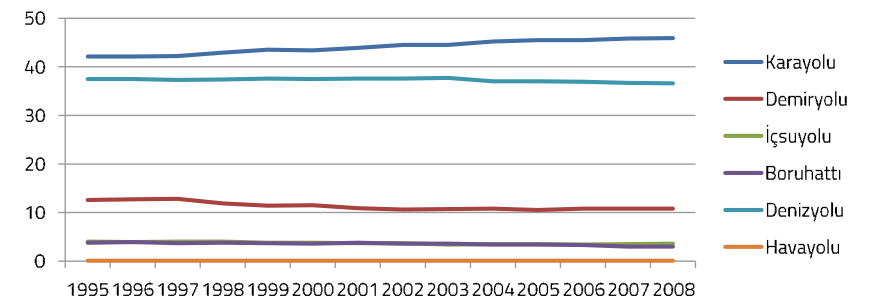
Grafik 20 - Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme Sektörünün Ülke GSMH'sı İçindeki Payları ve Büyüme Oranları

Kaynak: TÜİK, Üretim Yöntemi ile GSMH İstatistikleri

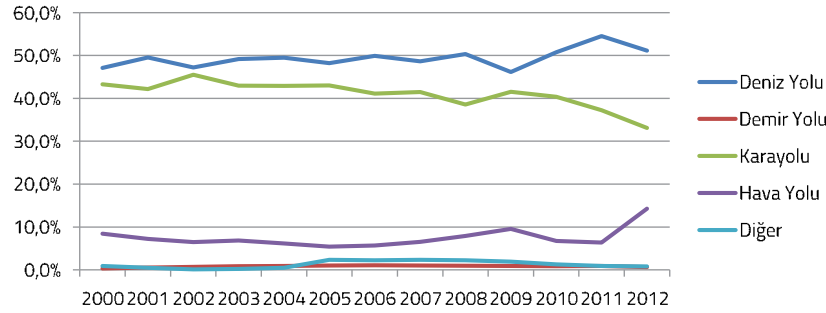
Ulaştırma modlarına göre yük taşımacılığında, AB 27 ülkelerinde 1995-2008 yılları arasında demiryolu ve denizyolundan karayolu kullanımına doğru bir geçiş olmuştur. AB 27 ülkelerindeki yük taşımacılığında ulaşım modlarının paylarındaki gelişim sunulmaktadır. Buna göre; karayolu taşımacılığının payı artarken; demiryolunun payının 2000'lerden beri sabit kaldığı dikkat çekmektedir. Grafik 21'de gösterilen ülke ihracatında ise 2000-2012 yılları arasında karayolu yerine giderek denizyolu ve havayolunun tercih edilmeye başlandığı ve demiryolunun yok denecek kadar az olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, özellikle yurt içindeki kısa mesafe yük taşımaları açısından kara ve demiryolunun; ihracata odaklı uzun mesafe yük taşımacılığında ise deniz ve hava yolunun önemli olduğunu göstermektedir.

Grafik 21 - AB 27 Ülkeleri Yıllara Göre Modlar Arası Yük Taşımacıları (%)

Kaynak: Türkiye Ulaştırma ve İletişim Stratejisi (Hedef 2023)

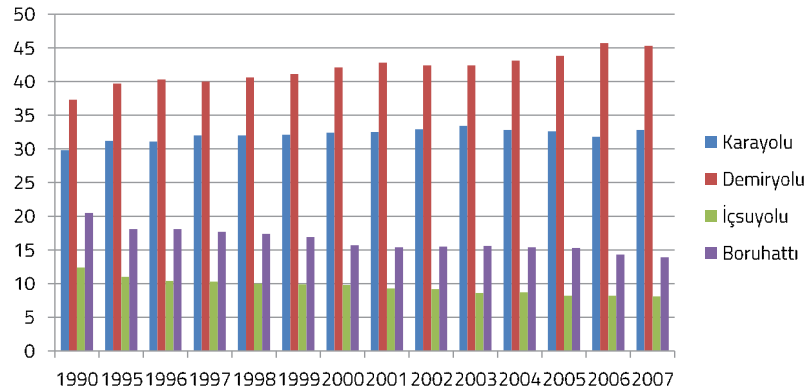
Grafik 22- Taşıma Yollarına Göre İhracat Değerleri

Kaynak: TÜİK, Yollara Göre İhracat

AB-27 genelinde ulaştırma türlerine göre değişim oranlarına bakıldığında ise demiryolunun tüm modlara göre daha çok büyüdüğü ve bu büyüme oranlarının da giderek arttığı görülmüştür. Grafik 23'ten çıkarılabilecek bir başka sonuç ise karayollarının istikrarlı büyüme oranları ile ikinci sırada yer aldığıdır. Bu durum, AB-27 ülkelerinde demiryollarının özellikle yolcu taşımacılığındaki giderek artan kullanımına bağlıdır.

Grafik 23 - AB Yıllara Göre Ulaştırma Türlerindeki Değişim Oranları

Kaynak: Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi (Hedef 2023)

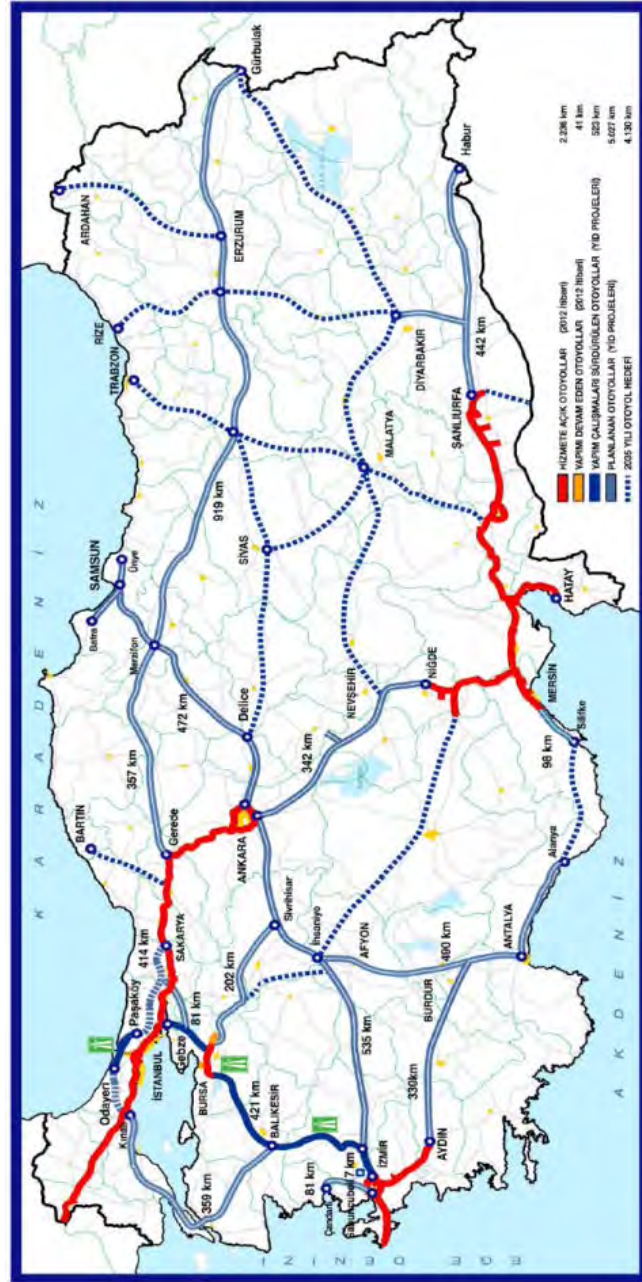
Kara taşımacılığı 2023 hedeflerinde büyük merkezler otoyollarla bağlanırken, nüfusu nispeten küçük merkezlerin bu otoyollara bölünmüş yollarla entegre edilmesi hedeflenmektedir. Harita 18 ve Harita 19'da sunulan Türkiye uzun vadeli karayolları hedefleri ile Harita 20'deki ulusal demiryolları hedefleri incelendiğinde, ülke genelinde mevcut durumda birbirine bağlı İstanbul ve Ankara gibi merkezlere; batıda Antalya, Bursa, Denizli, Eskişehir ve İzmir; doğuda ise Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa gibi çevresine göre büyük merkezler eklenecektir. Kütahya çevresinde ise bu merkezlerin bağlandığı otoyollara Kütahya Merkez, Simav ve Tavşanlı gibi merkezler bölünmüş yollarla bağlanırken; Ankara - İzmir otoyolu üzerindeki Afyonkarahisar, İstanbul - Antalya ve Ankara - İzmir yüksek hızlı tren hatlarının faaliyete geçmesiyle önemli bir kavşak haline gelecektir. Kütahya ilinde yük treni sayısı 2002 yılında 6 adet/gün iken bu rakam 2014 yılında iki kat artarak 12 adet / gün'e ulaşmıştır.

Harita 18 - Türkiye 2023 Yılı Bölünmüş Yol Hedefi

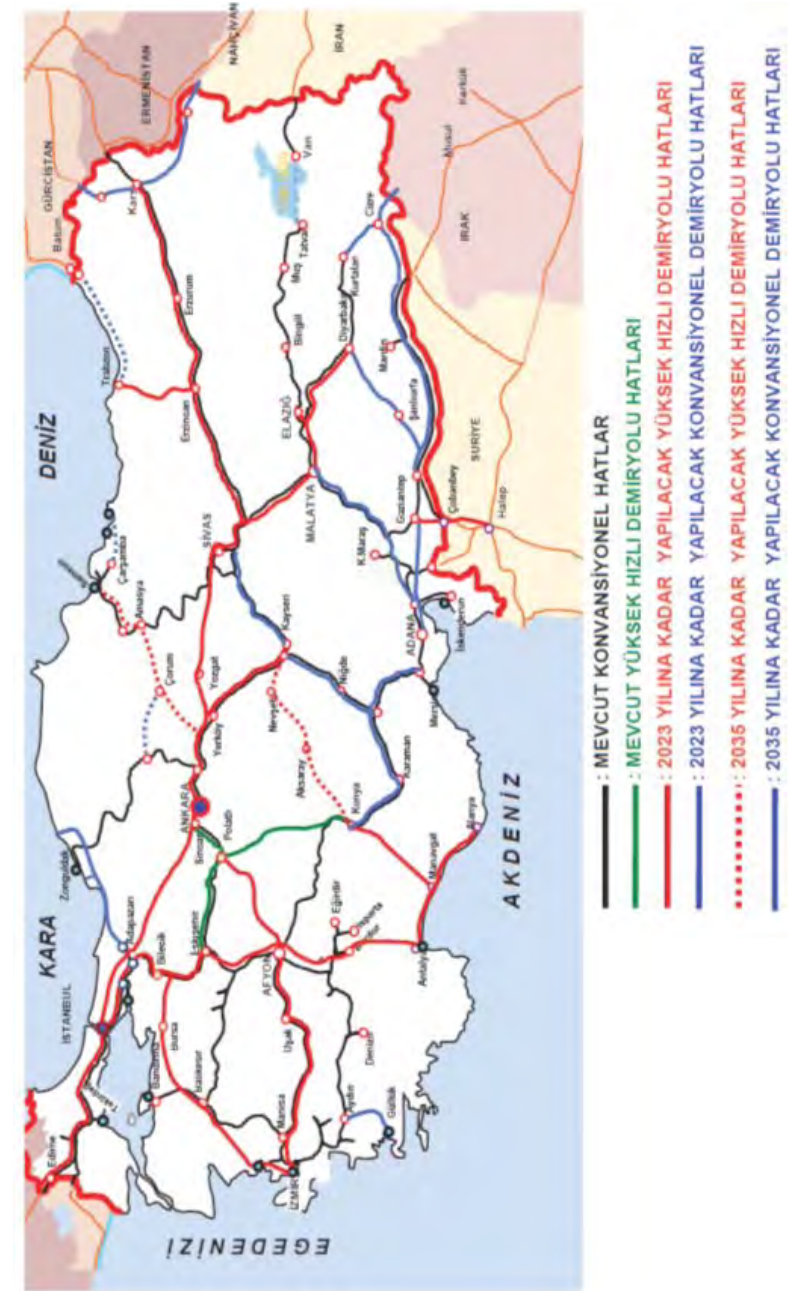
Kaynak: KGM, Tesisler ve Bakım Dairesi, 2023 Yılı Bölünmüş Yol Hedefi

Harita 19 - Yap-İşlet-Devret Projeleri (2023 ve 2035 Hedefleri)

Kaynak: Ulaşan ve Erişen Türkiye (2012)

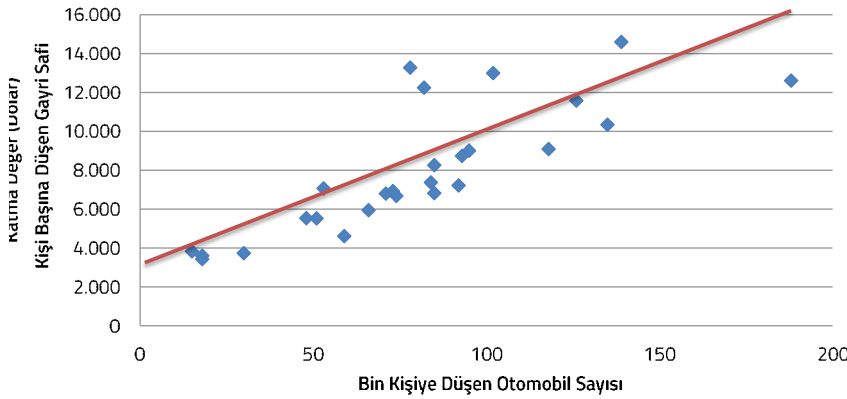
Harita 20 - Demiryolları Hedefleri

Kaynak: Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi (Hedef 2023)

Kütahya'da bin kişiye düşen otomobil sayısı ülke genelinin altında, ancak Eskişehir dışındaki çevre illerinin üzerindedir. Grafik 24'e göre; Düzey-2 bölgelerinde kişi başına düşen gayri safi katma değer ile bin kişiye düşen otomobil sayısı arasında pozitif yönlü ve güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum; ekonomik gelişmişliği yüksek bölgelerdeki otomobil sahipliği oranının da fazla olduğunu göstermektedir. TÜİK Bölgesel İstatistiklerine (Ulaştırma bölümü) göre 2012 yılında ülke genelindeki 8.648.875 otomobilin 79.494'ü (%0,92'si) Kütahya'da bulunmaktadır. Ülke genelinde bin kişiye düşen otomobil sayısı 145 iken; Kütahya'da ise 139'dur. Bin kişiye düşen otomobil sayısı Kütahya'nın yakın çevresindeki illerden Afyonkarahisar'da 89, Bilecik'te 103, Eskişehir'de 148, Uşak'ta ise 136'dır.

Grafik 24 - Düzey-2 Bölgelerinde Kişi Başına Düşen Gayri Safi Katma Değer ve Bin Kişiye Düşen Otomobil Sayıları (2008)

Kaynak: TÜİK, Bölgesel Hesaplar; TÜİK, Bölgesel İstatistikler, Ulaştırma

Kilometreye düşen otomobil sayısı Kütahya'da çevre illerdekine göre orta düzeydedir. TÜİK Bölgesel İstatistiklerine (Ulaştırma bölümü) göre 2012 yılında ülke genelinde bir kilometre devlet ve il yoluna düşen otomobil sayısı 137 iken, Kütahya'da 83'tür. Söz konusu değer yüksek olması ildeki trafik yoğunluğunu ve şehir içinde metro, tramvay; şehirler arasında ise tren vb. alternatiflere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Söz konusu değer Afyonkarahisar'da 60, Bilecik'te 46, Eskişehir'de 138 ve Uşak'ta ise 99 olduğu düşünüldüğünde Kütahya'da bu tip bir ihtiyacın çevresindeki illerle eşit düzeyde olduğu söylenebilir.

Kara taşımacılığı sektöründe Kütahya'daki istihdamın payı ülke geneline paralel şekilde istikrarlı şekilde artarken; bu pay, diğer illerde zaman zaman azalmakta veya sabit kalmaktadır. Tablo 86'da sunulan SGK İstatistik Yıllıklarına göre Kütahya'da 2008 yılında 3.021 olan ve demiryollarını da içeren kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı sektöründeki çalışan sayısı, 2012 yılında %69,3'lük artışla 5.116'ya çıkmıştır. Bu değer, çevre illerden Afyonkarahisar'da 5.683, Bilecik'te 1.429, Eskişehir'de 5.511, Uşak'ta ise 2.928'dir. Grafik 25'te gösterilen sektörün toplam istihdam içerisindeki payının

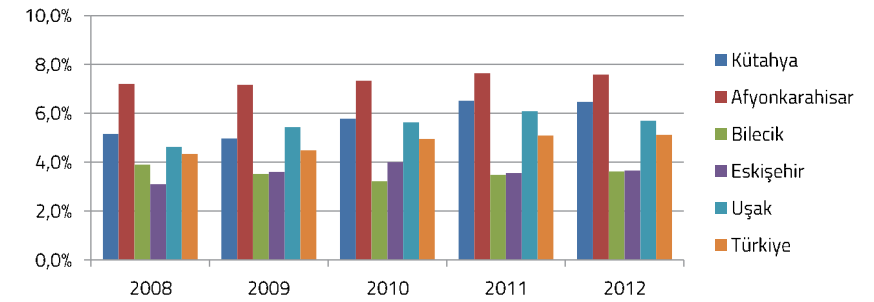
gelişimine bakıldığında, Kütahya'da ülke geneline paralel şekilde her yıl artış olduğu görülmektedir. İlde bu oranın giderek artarak ülke genelinin ve diğer çevre illerinin üzerinde olan Afyonkarahisar'daki seviyeye yaklaştığı dikkat çekmektedir. Oranın ülke ve komşu bölgelerde olduğu gibi istikrarlı olarak arttığı görülmektedir. Bu durum, kara ve demiryolu taşımacılığında Kütahya'nın iyi olan durumunun giderek geliştiğini göstermektedir.

Tablo 86 - Kara Taşımacılığı ve Boru Hattı Taşımacılığı Sektöründe Çalışanların Sayısı

	2008	2009	2010	2011	2012
Kütahya	3.021	2.991	3.847	4.951	5.116
Afyonkarahisar	4.157	4.245	4.907	5.533	5.683
Bilecik	1.226	1.125	1.086	1.302	1.429
Eskişehir	3.441	4.076	4.980	4.989	5.511
Uşak	1.865	2.208	2.549	2.983	2.928
Türkiye	381.797	404.983	496.744	561.331	611.112

Kaynak: SGK, İstatistik Yıllıkları (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)

Grafik 25 - Kara Taşımacılığı ve Boru Hattı Taşımacılığı Sektöründe Çalışanların Payı

Kaynak: SGK, İstatistik Yıllıkları (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)

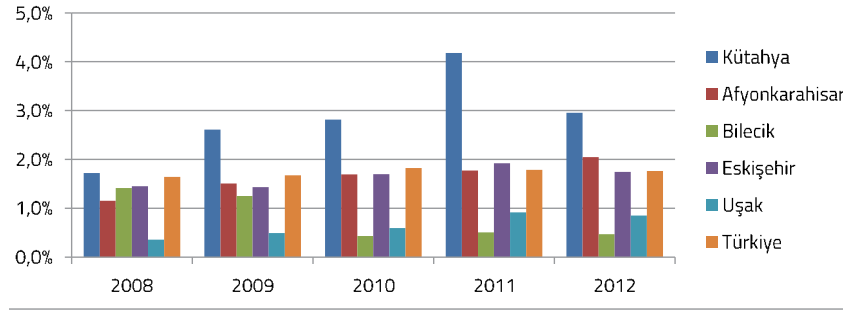
Taşımacılık için depolama (lojistik) ve destekleyici faaliyetlerin istihdamdaki payında Kütahya özellikle son yıllardaki gelişmelerle çevre illere ve ülke geneline göre öne çıkmaktadır. Tablo 87'deki SGK İstatistik Yıllıkları verilerine göre; Kütahya'da taşımacılık için depolama ve destekleyici faaliyetler sektöründe 2008 yılında 1.009 kişi çalışmaktayken, 2012 yılında bu sayı %132'lik artışla 2.336'ya çıkmıştır. Söz konusu artış oranı ülke genelinde %45,7 düzeyindedir. Bu sektörde 2012 yılındaki istihdam, çevre illerden Afyonkarahisar'da 1.534, Bilecik'te 185, Eskişehir'de 2.631, Uşak'ta ise 437'dir. Grafik 26'da sunulan sektörün istihdamdaki payının gelişim serilerine göre; Kütahya'da sektörün payının hızla arttığı ve bu yönüyle ülke genelinden ve çevre illerden ayrıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 87 - Taşımacılık İçin Depolama ve Destekleyici Faaliyetler Sektöründe Çalışanların Sayısı

	2008	2009	2010	2011	2012
Kütahya	1.009	1.569	1.874	3.176	2.336
Afyonkarahisar	666	893	1.133	1.284	1.534
Bilecik	445	401	145	189	185
Eskişehir	1.613	1.618	2.112	2.696	2.631
Uşak	144	199	269	450	437
Türkiye	144.533	151.250	182.689	197.204	210.538

Kaynak: SGK, İstatistik Yıllıkları (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)

Grafik 26- Taşımacılık İçin Depolama ve Destekleyici Faaliyetler Sektöründe Çalışanların Payı

Kaynak: SGK İstatistik Yıllıkları (2008, 2009, 2010, 2011, 2012)

İl merkezi, Ankara - İstanbul / Bursa ile Ankara - İzmir ana yollarında trafik hacmi yoğun Eskişehir ve Afyonkarahisar illeri ile yoğun ulaştırma ilişkisi içerisinde. Harita 21'e göre; İlin karayolu altyapısında çok şeritli yollar Kütahya - Tavşanlı, Kütahya - Afyonkarahisar ve Kütahya - Eskişehir / Bozüyük mevkiileridir. Aynı zamanda; bu hatlar en yoğun olarak kullanılan güzergâhlardır.¹⁹ Bu mevkiilerin ardından gelen en yoğun mevkiilerin Simav - Gediz - Uşak ile Kütahya - Gediz olduğu görülmektedir. Ayrıca; Harita 22'de bazı şehirlerarası yollar için en kısa mesafede bulunan hatlardan Kütahya - Gediz - Uşak, Tavşanlı / Kütahya - Balıkesir, Tavşanlı - Simav - Gediz, Tavşanlı - Simav - Salihli ve Gediz - Simav - Sındırgı hatlarının çok düşük hacim değerlerine sahip olması dikkat çekmektedir. Bu hatların yol kalitesindeki eksiklikler il merkezleri ile bazı büyük ilçelerin bağlantılarının daha uzun mesafeden sağlanmasına neden olmaktadır. Bu durum, çevre iller arasındaki erişilebilirliği olumsuz etkilemektedir.²⁰

¹⁹ KGM, Trafik Hacim Haritası (2012)

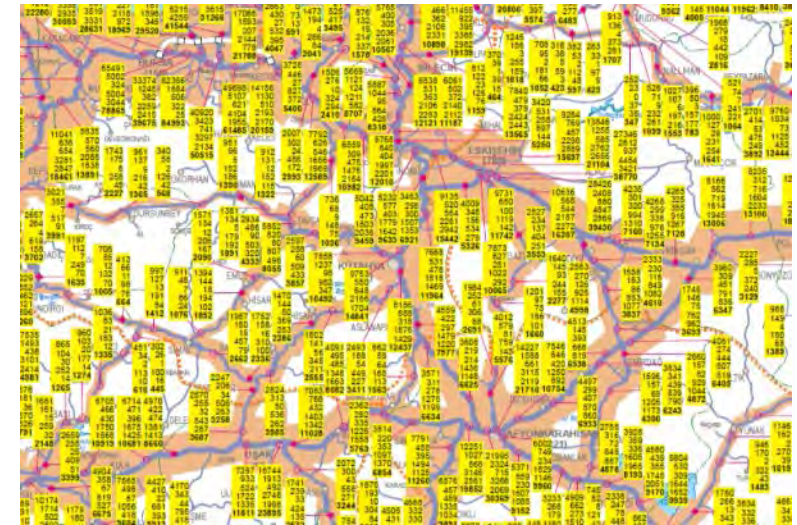
²⁰ Örneğin; KGM Güzergâh Analizi aracına göre Kütahya-Tavşanlı-Balıkesir yolu 236 km ve 2 saat 53 dakika sürmekteyken; Kütahya-Bursa-Balıkesir yolu 345 km ve 3 saat 38 dakika sürmektedir. Süre açısından mesafe %26 artarken, yol miktarı açısından mesafe %46,2 artmaktadır. Bir başka ifadeyle; Kütahya'dan Balıkesir'e gitmek isteyen bir kişi Tavşanlı istikameti yerine yol kalitesinin etkisiyle Bursa

Harita 21 - Kütahya ve Yakın Çevresinin Karayolu Altyapısı

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü (2012)

Harita 22 - Kütahya Çevresinin Trafik Hacim Haritası

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü (2012)

istikametini tercih edebilmektedir. Benzeri durum Bölge içinde de geçerlidir. Örneğin; Tavşanlı-Uşak-Salihli arası 243 km ve 2 saat 51 dakika sürmekteyken; Tavşanlı-Simav-Salihli arası 238 km olmasına rağmen 3 saat 17 dakika, Tavşanlı-Simav-Demirci-Salihli yine 243 km olmasına rağmen 3 saat 28 dakika sürmektedir.

İldeki demiryolu ağları ile karayolu ağlarında yoğun olarak kullanılan hatlar benzerlik göstermektedir. Harita 23'teki demiryolu ağlarına göre; İlin demiryolu ağları Kütahya - Tavşanlı, Kütahya - Afyonkarahisar, Kütahya - Eskişehir - Bilecik hatları üzerindedir. Söz konusu hatlar ile karayollarının yoğun olarak kullanıldığı hatların büyük benzerlik içerisinde olması ve ilin denize kıyısının olmaması, Bölge'de çoklu taşımacılığın (multimodal transport) önünü tıkamaktadır. Ayrıca bu durum; Simav - Gediz - Demirci gibi ilçelerin veya ulaşım ve taşımacılık amacıyla bu ilçelerden geçmek zorunda olan kişilerin zorluk yaşamasına neden olmaktadır.

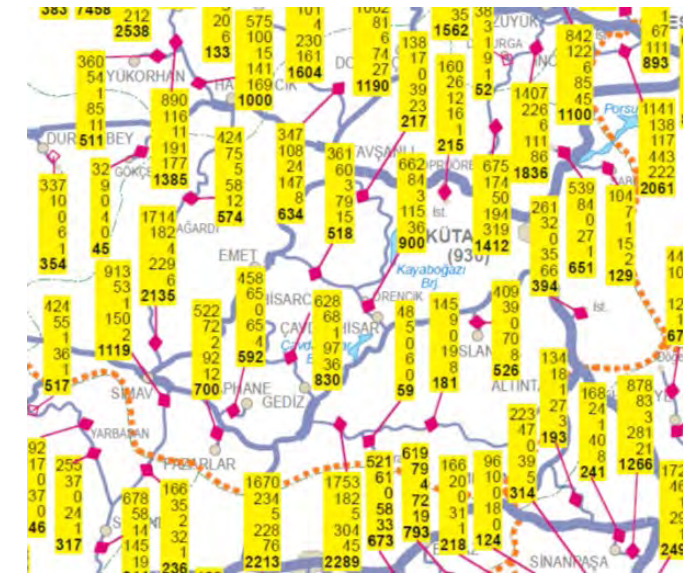
Harita 23 - Kütahya ve Yakın Çevresinin Demiryolu Altyapısı

Kaynak: TCDD (2012)

Yol üzerinde olmayan ilçelere girişler, turizm potansiyeli yüksek alanlara olan bağlantılar ve büyük ilçelerin arasındaki yolları kısaltan il yolları yoğun olarak kullanılmaktadır. 2012 yılı İl Yolları Haritası incelendiğinde, en yoğun olarak kullanılan il yolları arasında Aslanapa, Pazarlar ve Şaphane ilçelerine sapan yollar da görülmektedir. Bu ilçeler yol üzerine kurulu olmadığından ilçeye girmek amacıyla araçlar bu yollara sapmışlardır. Bu tip istisnalar dışında Emet - Çavdarhisar, Emet - Gediz ile Gediz - Murat Dağı güzergâhları öne çıkmaktadır. Bu yollar konaklama tesis varlığında öne çıkan ilçeler olmakla birlikte Gediz, Simav ve Tavşanlı gibi ilçelerin arasındaki mesafeleri de kısaltmaktadır.

Harita 24 - Kütahya Çevresindeki İl Yolları Trafik Hacim Haritası

Kaynak: KGM (2012)

İlde biri askeri biri sivil olmak üzere iki adet havaalanı bulunmaktadır ve Zafer Bölgesel Havalimanı'nın kullanımı hızla artmaktadır. İldeki askeri havaalanı Merkez ilçede, sivil havaalanı ise Altıntaş (Afyonkarahisar - Kütahya - Uşak'ın ortak kullanımına yönelik Zafer Bölgesel Havalimanı)'tadır. 2012 yılının Kasım ayında faaliyete geçen ve Tablo 88'de dönemlere göre uçuş ve yolcu sayıları sunulan Zafer Bölgesel Havalimanı ise ilk sekiz ay içerisinde 604 uçuş ve 45.185 yolcuya ulaşmıştır. Giderek ve hızla artan yolcu sayısı Zafer Bölgesel Havalimanı'na olan talebin artacağına işaret etmektedir.

Tablo 88 - Dönemlere Göre Zafer Bölgesel Havalimanı'ndan Yapılan Uçuş ve Taşınan Yolcu Sayısı

Dönem	Uçuş Sayısı	Yolcu Sayısı
Kasım-Aralık 2012	79	3.721
Ocak-Haziran 2013	556	42.004

Kaynak: DHMİ (2013)

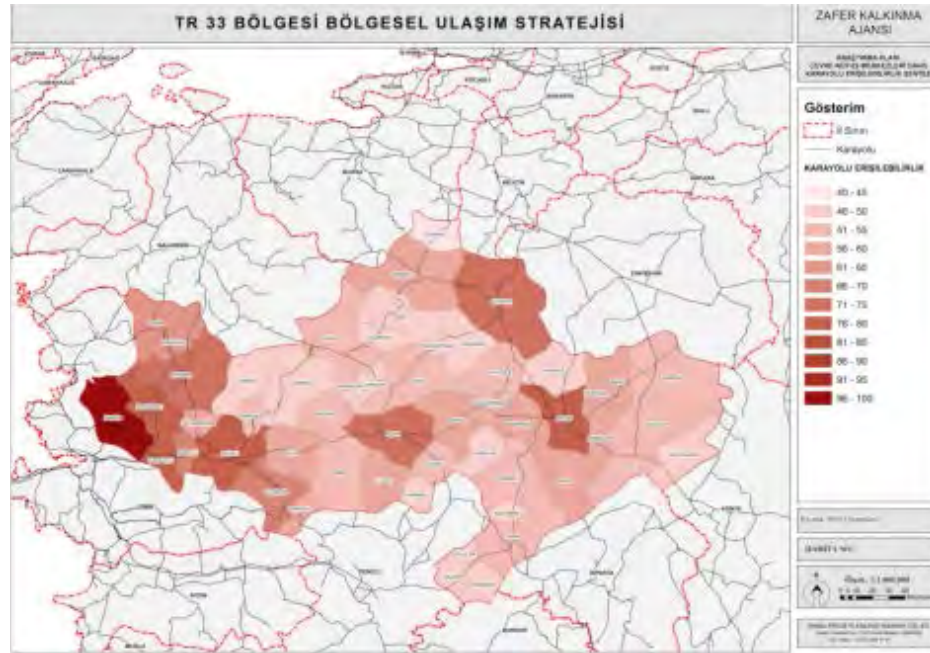
İlin çevresindeki illere göre erişebilirliği iyi durumdadır. TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisi çalışmasında illerin nüfusa göre erişebilirlikleri analiz edilmiştir.²¹ Buna göre;

21 Avrupa Birliği Mekânsal Gelişme İzleme Ağı (The ESPON 2012 Programme, the European Observation Network for Territorial Development and Cohesion) grubu tarafından Avrupa genelinde mekânsal olarak en erişilebilir noktaların belirlenmesi için yapılan çalışmadaki yöntem izlenmiştir. Çalışma kapsamında seçilen merkezler arasında, mesafe matrisleri oluşturulmakta, bu yolla her bir merkezin

nüfusa erişebilirlik düzeyini gösteren endeks, Kütahya'da 100 üzerinden 55 iken, çevre illerden Afyonkarahisar'da 54, Bilecik ve Eskişehir'de 56, Uşak'ta ise 52'dir. Kütahya'nın, çevre illerine göre iyi bir endekse sahip olması özellikle Bursa, Ankara, İzmir ve İstanbul gibi yüksek nüfuslu şehirlere yakın oluşuyla ilişkilidir.

İlde, karayolu erişebilirliği yüksek yerler, genel olarak nüfus ve ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu ilçelerdir. TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisi'nde Bölge'nin çevre (İstanbul, Ankara, Bursa, Balıkesir, Bilecik, Eskişehir, Konya, Isparta, Burdur, Denizli, Aydın, Antalya ve İzmir) illerindeki kent merkezleri de dahil edilerek yapılan analiz sonucunda belirlenen Bölge ilçelerinin erişebilirlik endeksi değerleri Harita 25'te sunulmaktadır. Buna göre Kütahya'da Merkez ve Tavşanlı'dan sonra en yüksek erişebilirlik değerlerine sahip ilçeler Altıntaş, Gediz ve Simav'dır. Bu ilçelerden Altıntaş dışındakilerin nüfus ve ekonomik/ticari faaliyetler yönünden ilin öne çıkan ilçeleri olması dikkat çekmektedir. Altıntaş ise Kütahya ile Afyonkarahisar arasındaki yol üzerindeki stratejik konumu nedeniyle yüksek değere sahiptir.

Harita 25 - İlçe Bazlı Karayolu Erişebilirlik Endeksi Değerleri

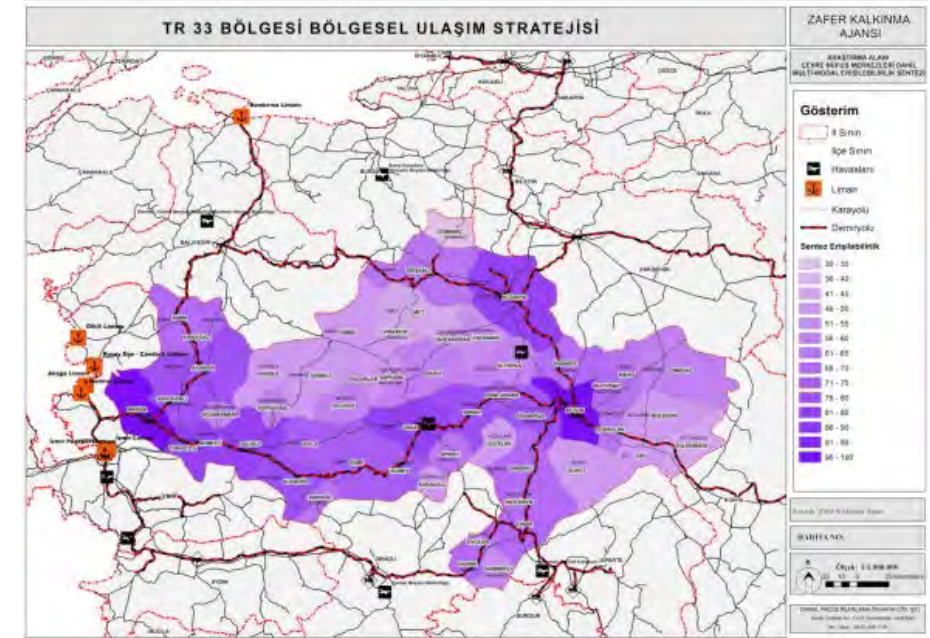

Kaynak: Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları (2013)

diğer merkezlere olan uzaklıklarıyla birlikte belirleyici olan erişim süreleri ve nüfuslar çalışmaya girdi oluşturmaktadır. Erişilebilirlik düzeyi nüfus ile doğru orantılı mesafe-zamanla ters orantılıdır. Nüfus ve mesafeler veri alınarak oluşturulan ağırlıklandırılmış erişim matrisi marifetiyle her bir merkezin erişim katsayısına ulaşılmaktadır. Her ulaşım modu için ayrı ayrı (karayolu, deniz, havayolu, demiryolu) hesaplanan erişilebilirlik endeksinde 100'e yakın değerler o yerin erişilebilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tüm ulaşım yolları bir arada analiz edildiğindeki coğrafi erişebilirlikle karayolu erişebilirliği benzerlik göstermektedir. TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisi'nde yapılan ve tüm ulaşım yolları kullanılarak hazırlanan sentez erişebilirlik analizinin sonuçları Harita 26'da sunulmaktadır. Buna göre erişebilirliği yüksek ve düşük yerler karayolu erişilebilirliğindeki yerlerle benzerlik gösterirken özellikle Manisa ile Kütahya illeri arasındaki ilçelerin halen düşük endeks değerlerine sahip olması dikkat çekmektedir. Söz konusu endeksin yüksek olduğu yerler, ekonomik ve sosyal faaliyetlere yönelik gelişim odakları oluşturmak için en uygun merkezlerdir. Bu merkezlerle erişilebilirliğin düşük olduğu ilçelerin ulaşım hatlarının iyileştirilmesi, oluşacak üretim ve hizmet odaklarının çarpan etkisinin artırılması ve il içi gelişmişlik farklılıklarının azaltılması için önem arz etmektedir.

Harita 26 - İlçe Bazlı Sentez Erişebilirlik Endeksi Değerleri

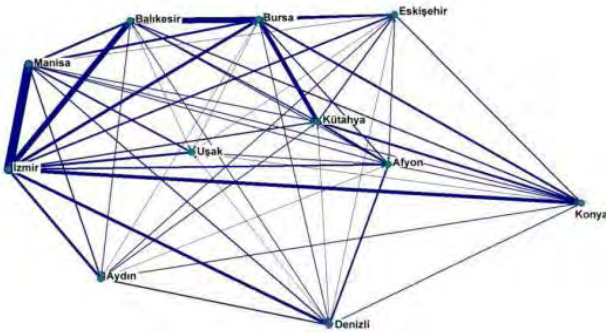
Kaynak: Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları (2013)

İlde, lojistik merkez bulunmamaktadır. TCDD tarafından çevre illerden Uşak'ta kurulması planlanan lojistik köyü söz konusudur. Ülke genelinde 19 adet lojistik merkez kurulması hedeflenirken, Bozüyük (Bilecik) ve Hasanbey (Eskişehir) Bölge'nin yakın çevresinde kurulması planlanan diğer lojistik merkezlerdir.²² Yeni kurulacak ve özellikle tarım ürünlerinin kullanımına açılacak lojistik merkezlerin ekonomik faaliyetleri gelişmiş, erişilebilirliği yüksek ticari merkezi ilçelere kurulması gerekmektedir. Bu doğrultuda çevresine göre erişilebilirliği yüksek, demiryolu altyapısı ve havaalanı bulunan Kütahya'nın lojistik merkez kurma konusunda potansiyeli olduğu anlaşılmaktadır.

²² Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Ulaşan ve Erişen Türkiye Raporu (2012)

İller arası yük trafiğinde Kütahya'nın Bursa ve Afyonkarahisar ile yoğun ilişkilerinin olduğu görülmektedir. TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisinde (2013) Bölge illeri ve çevre iller arasındaki nakliye hacimleri incelendiğinde Kütahya'nın en yoğun yük taşımacılığı ilişkisinin Bursa'yla olduğu görülmektedir. İl, aynı zamanda çevresindeki illerden Afyonkarahisar için önemli bir ticaret ortağıdır. Bunun yanı sıra; Bölge dışında Balıkesir - Bursa, İzmir - Konya ve Bursa - Eskişehir arasında, daha yüksek ticaret hacimlerinin olması Kütahya'nın bu illerle ticari ilişkilerinin zayıflığını göstermektedir.

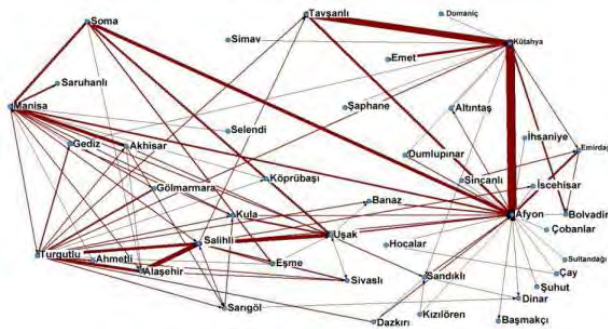
Şekil 1 - İl Bazlı Nakliye Hacimleri

Kaynak: Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları (2013)

İl merkezinin, Tavşanlı dışındaki ilçeleriyle ticari ilişkileri zayıftır. TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisi'nde (2013) araştırılan Bölge ilçelerinin kendi aralarındaki yük taşımacılığı hacimlerinin sunulduğu Şekil 2'de Kütahya Merkez - Afyonkarahisar Merkez ile Kütahya Merkez - Tavşanlı hatlarındaki yoğunluk dikkat çekmektedir. Bunun dışında, Tavşanlı'nın Afyonkarahisar Merkez ile ilişkisi de güçlüdür. Kütahya'nın diğer ilçelerle arasındaki zayıf ticaret hacmine rağmen, bu ilçelerin başka merkezlerle de güçlü ticari ilişkisinin olmaması, söz konusu ilçelerin erişebilirliğinin düşüklüğüyle ilişkilidir. Ayrıca Kütahya Merkez - Tavşanlı - Afyonkarahisar Merkez arasında gıda ve tarım ürünlerinde yoğun bir ilişki olduğu TR33 Bölgesi Ulaşım Stratejisi'nde tespit edilmiştir.

Şekil 2 - İlçe Bazlı Nakliye Hacimleri

Kaynak: Zafer Kalkınma Ajansı Hesaplamaları (2013)

C. TEMEL POLİTİKALAR

Amaç 1.A: Kütahya'daki sanayi kapasitesinin arttırılması

Stratejik Önem: İmalat sanayi, İlin gelişimindeki lokomotif sektör olarak tanımlanmıştır. İlde üretim kapasitesinin artırılması için mevcut durumda belirli merkezlerde yoğunlaşan sanayi alanlarının artırılmasına ve daha etkin kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. İlde gerçekleştirilecek yeni yatırımlara olanak sağlamak, sektörel yoğunluğun yüksek olduğu yerlerde sağlıklı yapılaşma ihtiyacını karşılamak, firmaların bir arada yer almasını mümkün kılmak amaçlarıyla yeni sanayi bölgelerinin kurulması geçmesi gerekmektedir. Mevcut doluluk oranlarını da dikkate alacak şekilde ve maliyet etkinlik ilkesi dâhilinde bu çerçevede alınacak tedbirler ve yapılacak müdahaleler önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Altıntaş Organize Sanayi Bölgesinin Kurulması
- Maden Ürünleri İhtisas OSB Kurulması

Amaç 1.B: Kütahya'nın Ar-Ge merkezi haline gelmesi

Stratejik Önem: Araştırma ve geliştirme faaliyetleri, üretilen malların özelliğini (nitelik, kalite ve tasarım gibi unsurları) geliştirdiğinden katma değerin artırılmasını sağlamaktadır. İldeki işletmelerde Ar-Ge harcamalarının ciroya oranı çok düşük seviyededir. Özellikle katma değeri yüksek ara ürünlerin üretilmesi, bu ürünlerin ihracatını artırıp, ithalatını azaltacağından dış ticareti olumlu etkileyecektir. Söz konusu Ar-Ge faaliyetleri için teknoloji geliştirme ve tasarım merkezleri, işletmelere ihtiyaç duydukları ortamı sağlamaktadır. Bu merkezlerde yer alan işletmeler araştırma ve geliştirme süreçlerinde çeşitli teşvik ve muafiyetlerden de yararlanabilmektedir. Ayrıca; endüstriyel tasarım çalışmaları ürünlerin nitelik ve işlevini geliştirerek yaratılan katma değeri arttırmaktadır. Üniversite - sanayi işbirliklerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak teknoloji geliştirme ve tasarım merkezlerinin kurulması, ileri teknoloji ve tasarım yoluyla geliştirilmiş, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesini sağlayacak, firmaların kullandıkları teknoloji düzeyini arttırmaları için fırsat yaratacaktır. Bunlarla birlikte ildeki sanayi varlığının dağınık olması, devam eden sanayi gelişimi, özel sektörün yeni ürünlerinin test ve uygulama geliştirme ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu doğrultuda, ilde teknoloji geliştirme ve tasarım merkezlerinin kurulması ve işletmelerin Ar-Ge faaliyetlerini arttırması önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Laboratuvar ve Araştırma Merkezlerinin Sayı ve Etkinliğinin Artırılması
- Dumlupınar Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesinin Etkinliğinin Arttırılması

- Firmalararası Çini Geliştirme Merkezinin Kurulması
- Yer Altı Kaynakları Araştırma Laboratuvarının Kurulması

Amaç 1.C: Kütahya'nın güçlü ticari ağlara sahip bir kent haline gelmesi

Stratejik Önem: Firmalar arasında bilgi paylaşımı, tecrübe aktarımı ve teknoloji transferlerinin yoğun olması firmaları eşit bilgi ve teknoloji seviyesine getirecek, ilin ulusal ve uluslararası rekabet gücüne önemli katkı sağlayacaktır. Ortak bilgi, deneyim ve teknoloji düzeyleri firmaları benzer yapıya getirdiğinden işbirliklerinin geliştirilmesi ve kümelenme faaliyetleri için zemin hazırlayacaktır. Bölgedeki firmaların personel, piyasa ve sektör bilgilerini derleyip paylaşmaları firmalar arasındaki ilişkileri ve bölgenin rekabet gücünü geliştirecektir. Ayrıca firmaların çeşitli alanlarda işbirliği faaliyetlerini yürütmeleri, firmalar arasında ortak iş yapma kültürünü geliştirecektir. Bu artış sayesinde beraber iş yapan çok sayıda firma ortak hareket ederek tek bir büyük firmanın sahip olabileceği rekabet gücüne erişecektir. Bu durum, firmaların tek başına gerçekleştirmelerinin zor olduğu büyük ölçekli faaliyetlere girişebilmelerini sağlayacak ve firmalar arasındaki işbirliği faaliyetlerinin hacmini genişletecektir. Ayrıca işbirlikleri, firmalar arasında mal ve hizmet işlemleri (girdi ve çıktılar) artacaktır. İldeki firmaların tedarik, üretim, pazarlama ve satış süreçlerinde ortak ve koordineli hareket etmelerini sağlayacak, işbirlikleri geliştirmelerinde koordinasyon görevi yürütecek, yönlendirme ve destek sağlayacak faaliyetler bu doğrultuda önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Firmalararası Çini Geliştirme Merkezinin Kurulması
- Üniversite ile Sanayinin Ortak Proje ve Faaliyetlerinin Arttırılması
- Özel Sektörde Kurumsallaşma ve Katma Değer Yaratma Hususlarında Gelişme Sağlanması

Amaç 1.D: Kütahya'nın stratejik sektörlerdeki üretiminin arttırılması

Stratejik Önem: Makine yoğun üretim süreçleri otomatik sistemleri kullandığından, emek yoğun süreçlere göre daha verimlidir. İşletmelerin sermaye mallarının ve makineleşme oranının arttırılması, daha fazla üretim yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. İlde finansman kaynaklarının ve farkındalığın yeterli seviyede olmamasından dolayı makineleşme istenilen değildir ve bazı üretim aşamaları manuel olarak yapılmaktadır. Ayrıca ildeki üretim genel olarak orta - düşük teknoloji sektörlerde ve geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Söz konusu sektörlerde işverenlerin gereksinimleri ile iş gücünün becerilerinin eşleştirilmesi istihdamı arttırmak ve iyi işleyen bir iş gücü piyasasına sahip olmak için oldukça önemlidir. İlin iş gücü piyasasına ilişkin mevcut durumu ve gerçekleştirilen araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, iş gücüne katılım oranının yüksek olduğu ancak arzın piyasa talepleri ile uyumluluk göstermediği ve bu sebeple işe yerleştirmelerin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda

stratejik sektörlerdeki kapasite artışının sağlanması ve bu sektörlerde nitelikli eleman yetiştirmek üzere üniversite bünyesinde yeni bölümlerin açılması önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Ajans Desteklerinin Sektörel ve Mekansal Olarak Odaklanması
- Üniversite Bünyesinde Yeni Bölümlerin Açılması ve Müfredatların Yenilenmesi

Amaç 2.A: Kütahya'da turizm sektöründeki fiziki koşulların geliştirilmesi

Stratejik Önem: Turizm tesisleri ve varlıklarının fiziki kalitesi, hem tercih edilirliliği hem de konaklayan turistlerin konaklama ve ziyaret sürelerini etkilemektedir. Gelişen turizm sektöründe, ağırlıklı olarak fiziki koşulları iyi olan, kaliteli veya lüks tesisler ile restorasyonu ve çevre düzenlemesi yapılmış turizm değerleri daha çok tercih edilmektedir. Bu nedenle fiziki koşulların iyileştirilmesi ve hizmet kalitesinin arttırılması, turizmden elde edilecek katma değer artışına doğrudan katkı sağlayacaktır. Bu doğrultuda, ildeki tesislerin altyapılarının geliştirilmesi ve önemli turizm değerlerinin çevre düzenlemelerinin yapılması önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Turizm Merkezlerinde Yeni Yatırımlar İçin Arazi Arzı ve Altyapının Sağlanması
- Tarihi Değerlerin Restorasyonlarının ve Çevre Düzenlemelerinin Yapılması

Amaç 2.B: Kütahya'nın farklı turizm temalarında geliştirilerek tanıtımının yapılması

Stratejik Önem: Termal kaynaklar açısından Türkiye çapında önemli bir yere sahip olan il, sağlık turizmi ve termal turizmin gelişmesi açısından önemli bir potansiyel barındırmaktadır. Bölgede var olan bu potansiyelin değerlendirilmesi ve geliştirilmesi, Bölge turizm gelişiminin ivme kazanması ve turizm aktivitelerinin tüm mevsimlere dağılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Ayrıca kültür ve tarih turizmi açısından ilde, antik kentler ve arkeolojik değerler yanında, Cumhuriyet tarihinin başlangıcı olan Milli Mücadele döneminin de önemli izleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra ildeki yükselteler dikkate alındığında, kış turizmi, ilde yapılmayan ancak değerlendirilebilecek bir potansiyeldir. Söz konusu turizm temalarında gelişim sağlanması ilin tanınırlılığını da arttıracaktır. Genel turizm ilkeleri çerçevesinde bir turun satılabilmesi için en önemli faktör, satılacak tur güzergâhının / alanının müşteri taleplerine uygun olarak düzenlenmesidir. Tur güzergâhlarının süre ve fiyat olarak çeşitlendirilmesiyle ise farklı müşteri gruplarına ulaşmayı sağlayacaktır. İl içindeki özel tarihi, kültürel alanlar ile sağlık turizmine uygun termal alanların varlığı bu tür güzergâhların oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda, Anadolu turlarının geçiş güzergâhı üzerinde yer alabilecek tarihi ve kültürel değerlere, termal ve sağlık turizmini destekleyici unsurlara yönelik tur güzergâhlarının oluşturulması da önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Tarihi Değerlerin Restorasyonlarının ve Çevre Düzenlemelerinin Yapılması
- Kış Turizminin Geliştirilmesi
- Otel ve Acenteler Arası İşbirliklerinin Geliştirilmesi

Amaç 3.A: Zafer Havalimanının çarpan etkilerinin artırılması

Stratejik Önem: İli de etkileyecek olan ulusal otoyol ve hızlı tren yatırımları, inşaatı tamamlanan Zafer Havalimanı, yeni karayolu yapım ve iyileştirme çalışmaları, önerilen demiryolu güzergâhları gibi farklı yatırımlar değerlendirildiğinde, bunların ilin erişilebilirlik düzeyine olan katkılarının maksimize edilmesi amacıyla entegrasyon ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, Zafer Havalimanında diğer ulaşım modlarıyla entegrasyonun sağlanması ve Havalimanı'nın etkinliğinin artırılmasına yönelik faaliyetler önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Zafer Havalimanının Diğer Ulaşım Modlarıyla Entegrasyonun Sağlanması
- Zafer Havalimanı Bünyesindeki Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Etkinliğinin Artırılması

Amaç 3.B: Kütahya'nın lojistik merkez konumundaki bir il haline gelmesi

Stratejik Önem: Yükün karayolundan demiryoluna yönltilmesi, sanayi kuruluşları için maliyetlerin düşürülmesi, depolama alanları oluşturulması, satış ve temin olanaklarının artırılması, kent içi ulaşımın düzenlenmesi açısından lojistik merkezlerinin kurulması önemlidir. Lojistik merkezleri, sanayi altyapısının oluşturulması ve geliştirilmesi bakımından da bir gerekliliktir. Bu çerçevede ayrıca lojistik merkez ile liman ve sanayi bağlantısını göz önünde bulunduracak şekilde yeni demiryolu hatlarının yapılması da önceliklidir.

İlgili Projeler:

- Lojistik Köy Kurulması
- BALO Projesi ve Çandarlı Limanı'nın Entegrasyonlarının Sağlanması

D.EYLEM PLANI

SANAYİ

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Sanayi	Altıntaş Organize Sanayi Bölgesinin Kurulması	• Altıntaş	- Yatırım taahhütleri toplanması - Kuruluş başvurusunun sonuçlandırılması - Projenin yatırım programına alınmasının sağlanması - Kamulaştırma çalışmalarına başlanması - Altyapı yatırımlarına başlanması	İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Md	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Sorumlu kurum bütçesi - Merkezi bütçeden yatırım desteği
Sanayi	Maden Ürünleri İhtisas OSB Kurulması	- Merkez - Tavşanlı	- Ön fizibilitenin hazırlanması - Yer seçiminin yapılması	İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Md	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Sorumlu kurum bütçesi
Sanayi	Laboratuvar ve Araştırma Merkezlerinin Sayı ve Etkinliğinin Artırılması	- Merkez - Tavşanlı - Gediz - Simav	- Merkez, Tavşanlı ve Gediz'de öncelikli alanların ve bu doğrultuda eksikliklerin tespit edilmesi - Simav'da tarıma dayalı sanayi sektörüne yönelik merkezlerin artırılması - Mevcut merkezlerin akreditasyon süreçlerine başlanması	Dumlupınar Üniversitesi	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Sorumlu kurum bütçesi - Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri - TÜBİTAK Destekleri

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Sanayi	Üniversite Bünyesinde Yeni Bölümlerin Açılması ve Müfredatların Yenilenmesi	• Merkez	- İhtiyaç duyulan / duyulacak bölümlere ilişkin araştırma yapılması - Müfredatların güncellik ve etkinliğine ilişkin araştırmaların yapılması	Dumlupınar Üniversitesi	• Kalkınma Ajansı destekleri (DFD)
Sanayi	Üniversite ile Sanayinin Ortak Proje ve Faaliyetlerinin Arttırılması	• İl Geneli	- Üniversite - Sanayi İşbirliği (ÜSİB) Akademik Grubu'nun ve Üniversite Girişimcilik Kurulunun etkinliğinin arttırılması, akademisyenler ile sanayiciler arasındaki diyalogun geliştirilmesi - Hangi alanlarda ve sektörlerde ortak projeler geliştirilebileceğine yönelik araştırma ve fizibilitelerin yapılması - Staj olanaklarını arttırmaya yönelik işbirliklerinin geliştirilmesi - Üniversite bünyesinde ulusal / uluslararası fonlara yönelik proje hazırlama grubu oluşturulması	Dumlupınar Üniversitesi	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri - Horizon 2020 Destekleri

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Sanayi	Dumlupınar Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesinin Etkinliğinin Arttırılması	• Merkez	- Teknoloji Geliştirme Bölgesinin hizmet binasının inşa edilmesi - Avantajlarına ilişkin ilde farkındalık yaratılması ve firmaların çekilmesi - Personel ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi	Dumlupınar Üniversitesi	- Sorumlu kurum bütçesi - Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri
Sanayi	Firmalararası Çini Geliştirme Merkezinin Kurulması	• Merkez	- Araştırma, eğitim, tasarım ve pazarlama faaliyetlerinde firmalararası işbirliğine yönelik araştırma yapılması - Proje geliştirilerek fizibilite raporu hazırlanması - Üniversite bünyesinde ürün akreditasyon merkezi kurulması - Kütahya ölçeğinde çini markası yaratılması - Çini Geliştirme Merkezinin kurularak faaliyete geçmesi	KÜTİSO	- Sorumlu kurum bütçesi - Kalkınma Ajansı destekleri (Güdümlü, DFD)

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Sanayi	Yer Altı Kaynakları Araştırma Laboratuvarının Kurulması	• Merkez	- Bölgedeki öncelikli alanların ve bu doğrultuda eksikliklerin tespit edilmesi - Ön fizibilitenin hazırlanması	Dumlupınar Üniversitesi	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Sorumlu kurum bütçesi - Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri - TUBİTAK Destekleri
Sanayi	Ajans Desteklerinin Sektörel ve Mekansal Olarak Odaklanması	• İl Geneli	- Her yıl özel sektöre yönelik destek programına çıkılması - Gelişme potansiyeli yüksek, katma değer yaratacak, dış ticaret açığı fazla sektörlerin azami düzeyde desteklenmesi - Yerleşmiş, teknoloji düzeyi sınırlı sektörlerde inovatif projelerin desteklenmesi - Teknoloji düzeyini arttıracak ve emek yoğun üretimden katma değere geçiş sağlayacak makineleşmenin desteklenmesi	Zafer Kalkınma Ajansı	Kalkınma Ajansı destekleri (MDP)

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Sanayi	Özel Sektörde Katma Değer Yaratma Hususlarında Gelişme Sağlanması	• İl Geneli	- Marka başvuru ve tescillerinin arttırılmasına yönelik eğitimler verilmesi - Üniversitede bulunan patent ofisinin tanıtımının yapılması ve görünürlüğünün arttırılması - Kalite standardı belgesinin alınmasına yönelik kapasite geliştirme çalışmaları yapılması - Ürün çeşitliliği ve katma değerin arttırılmasına yönelik firma sahipleri ve çalışanlara eğitimler verilmesi - İşletmelerin kurumsallaşma ve kalite yönetim sistemleri uygulamalarının ve bu kapsamdaki sertifikasyon belgelerinin temininin desteklenmesi	KÜTSO	- Kalkınma Ajansı destekleri (MDP, TD) - Sorumlu kurum bütçesi - Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Destekleri - Horizon 2020 Destekleri - AB Destekleri (IPA – IKGOP)

TURİZM

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Turizm	Turizm Merkezlerinde Yeni Yatırımlar İçin Arazi Arzi ve Altyapının Sağlanması	- Merkez (Ilica) - Simav - Tavşanlı	- Ulaşım ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilmesi - Yoncalı öncelikli olmak üzere imar ve toplulaştırma çalışmaları yapılarak kamu ve şahıs arazilerinin yatırıma uygun hale getirilmesi - Fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezi kurulumu için ön fizibilitenin hazırlanması	İl Sağlık Md	- Kalkınma Ajansı destekleri (MDP, DFD) - Sorumlu kurum bütçesi - Merkezi bütçeden yatırım desteği - İŞKUR Destekleri

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Turizm	Tarihi Değerlerin Restorasyonlarının ve Çevre Düzenlemelerinin Yapılması	- Merkez - Gediz	- İl merkezindeki tarihi konak ve sokakların restorasyonlarının yapılarak turizme açılması - Aizanoi Antik Kenti'nde çevre düzenlemelerinin ve ulaşım imkânlarının iyileştirilmesi - Frig Vadisi'nde tesisleşme ve çevre düzenlemesi çalışmalarının oluşturulacak program dahilinde başlatılması - Tarihi Kütahya evlerinin fotoğrafla kayıt altına alınması - Yeni mimari plan ve projelerle gelenekten beslenen modern Kütahya evlerinin tasarlanması	İl Kültür ve Turizm Md	- Kalkınma Ajansı destekleri (MDP, DFD) - Kültür ve Turizm Bakanlığı Destekleri - Merkezi bütçeden yatırım desteği

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Turizm	Kış Turizminin Geliştirilmesi	• Gediz	- Murat Dağı'nda kurulacak bir kış turizmi merkezi için fizibilitenin yapılması - Gerekli teknik ekipmanın temini - Projenin yatırım programına alınmasının sağlanması	Gençlik ve Spor Hizmetleri Md	- Merkezi bütçeden yatırım desteği - Zafer Kalkınma Ajansı Destekleri (MDP, DFD) - Sorumlu kurum bütçesi
Turizm	Otel ve Acenteler Arası İşbirliklerinin Geliştirilmesi	• İl Geneli	- İlin ulusal tur güzergahlarına dahil edilmesi - Bölge ve il içi tur programlarının oluşturulması - Otellerde konaklayanlar için şehir içi turlar organize edilmesi	İl Kültür ve Turizm Md	- Sorumlu kurum bütçesi - Ajans bütçesi

ULAŞIM

Sektör	Proje İsmi	Konumu	2015 – 2017 Döneminde Yapılacak Faaliyetler	Sorumlu Kurum	Öneri Finansman Kaynağı
Ulaşım	Zafer Havalimanının Diğer Ulaşım Modlarıyla Entegrasyonun Sağlanması	• Merkez • Altıntaş	- Havaalanı ile demiryolu ve hızlı tren bağlantıları için ön fizibilite hazırlanması - Havaalanı-otayol bağlantısının yatırım programına alınması	Zafer Havalimanı İşletme Koordinatörlüğü	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Merkezi bütçeden yatırım desteği
Ulaşım	Zafer Havalimanı Bünyesindeki Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesi ve Etkinliğinin Arttırılması	• Altıntaş	- Metalik olmayan mineral ürünler ihtisas gümrük kurulmasına yönelik araştırma yapılması - Havaalanı bünyesinde gümrük kurulması - Havaalanı bünyesinde lojistik ve kargoculuk hizmetleri kurulmasına ilişkin araştırma yapılması - Uçuş saatlerinin düzenlenmesine yönelik rapor hazırlanması	Zafer Havalimanı İşletme Koordinatörlüğü	- Kalkınma Ajansı destekleri (DFD) - Merkezi bütçeden yatırım desteği

Notlar

Notlar

Notlar

Notlar

T.C. Zafer Kalkınma Ajansı Genel Sekreterliği

Cumhuriyet Mah. Öncü Sk. No:39 43020 Merkez/Kütahya

T: (0274) 271 77 61-62

F: (0274) 271 77 63

E-posta: info@zafer.org.tr

www.zafer.org.tr

Kütahya Yatırım Destek Ofisi

Cumhuriyet Mah. Öncü Sk.

No:39 43020 Merkez/Kütahya

T: (0274) 271 77 61-62

F: (0274) 271 77 63

E-posta: kutahyaydo@zafer.org.tr

